

T Ü R K İ Y E
İNSANİ
ÇALIŞMALAR
Y I L L I Ğ I

2
0
2
1

TÜRKİYE İNSANİ ÇALIŞMALAR YILLIĞI 2021

Kızılay Akademisi: 2

Araştırma İnceleme:2

Editör Dr. Selman Salim Kesgin, Alpaslan Durmuş

Yayın Koordinatörü Mehmet Nuri Altun

Yayına Hazırlık Nil Yıldırım Kubat, Serpil Uygun Çiçek

Grafik Tasarım Nevzat Onaran

Fotoğraflar Anadolu Ajansı, Türk Kızılay Kurumsal İletişim

ISBN 978-605-5599-72-0

Mayıs 2022, Ankara

©Türkiye Kızılay Derneği, 2022

Adres Kızılay Akademisi Başkanlığı

Erler Mahallesi, Türk Kızılayı Cd. No:6, 06790 Etimesgut/Ankara

Telefon: +90 312 293 60 40 kizilayakademi@kizilay.org.tr

Baskı Limit Ofset

Maltepe Mah. Litrosyolu 2. Matbaa. Sit. No . ZA/13 Zeytinburnu / İstanbul

Tel: 0212 397 16 17 Matbaa Sertifika No: 51683

Bu eserin tüm hakları Türkiye Kızılay Derneği'ne aittir. Eserin içeriğindeki görüşler yazarlarına aittir. Eserin elektronik versiyonu ücretsiz olarak açık erişimle www.yillik.kizilayakademi.org.tr adresinden okunabilir, herhangi bir dijital platforma, ilave bir izne gerek olmaksızın serbestçe indirilebilir.

Kızılay Akademisi, Türkiye Kızılay Derneği'nin eğitim ve araştırma birimidir. Afet, göç, sosyal hizmetler, gönüllülük, insancıl hukuk başta olmak üzere insani yardım ve ilgili alanlarda üniversiteler, düşünce kuruluşları, uluslararası kurumlarla iş birliği hâlinde araştırma çalışmaları gerçekleştirir.

İletişim: kizilayakademi@kizilay.org.tr

Kütüphane Bilgi Kartı

Cataloging-in-Publication Data

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2021/ ed. Selman Salim Kesgin, Alpaslan Durmuş.

Ankara: Türkiye Kızılay Derneği, 2022.
120 s.; fotoğraf, harita, tablo; 240 x 280 mm.

1. insani yardım | 2. afet | 3. dirençlilik | 4. insani çalışmalar

ISBN: 978-605-5599-72-0

Afetler, çatışmalar ve diğer krizlerin etkilediği insan sayısı her geçen gün artarken yardım kurumları olarak bizler de bu krizlerin önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla var gücümüzle çalışıyoruz.

Türk Kızılay, insana yardım etmenin Âdemoğlunun doğuştan hakkı olan insan onurunu korumak olduğu bilinciyle hareket ederek her alanda sadece yardım değil iyileştirme ve şenlendirme çalışmaları da gerçekleştiriyor. Bu doğrultuda çalışmaların verimli ve etkili olması için de kurum olarak *2021-2030 Stratejik Planını* faaliyete geçirdik.

2021-2030 Stratejik Planı çerçevesinde 2021’i “Gönüllülük Yılı” ilan ederek çalışmalarımızı bu konuda yoğunlaştırdık. Türk insanının mayasında yer edinen diğerkâmlığın, yardımseverliğin bilincinde “Sensiz Olmaz” çağrımızı yaptık. Türk Kızılay gönüllü sayısı 185 bini geçti ve artmaya da devam ediyor. 2021’de Kızılay 109 afete müdahale ederken gönüllülerimiz hep milletimizin yanındaydı. Bundan sonra da artan sayılarıyla beraber gönüllü etiketli kırmızı yekeklileri görmeye devam edeceğiz. 2022’yi ise yoksullar, kırılğan topluluklar, işsizler, yetimler ve korunmaya muhtaç insanların ihtiyaçlarına ve eksikliklerine odaklanmak için “Dayanışma Yılı” ilan ettik ve bu alanda hazırlıklarını yaptığımız çalışmalara başladık.

Doğa veya insan kaynaklı afetlerin ilk başta fark edilmeyen etkileri de oluyor. Psikoloji, ekonomi, sağlık hizmetleri, eğitim derken tüm alanlarda afet sonrasında iyileştirme çalışmaları devam ediyor. Artık sadece afetlere hazırlıklı olmak yeterli değil, afetlerden sonra kolay toparlanan sistemler kurmanın gerektiği açıkça biliniyor. Bunun için de gereken çalışmaları yapmak için mimariden ekonomiye, sağlık hizmetlerinden eğitime, afete müdahaleden lojistiğe her konuda bilgi sahibi olan sistemi kurmanın ancak hep birlikte çalışarak gerçekleştirebileceğimiz de bir gerçektir. Afete müdahale ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarında sahada gördüğümüz dernek, vakıf ve STK’larımızın personel ve gönüllülerine destek veren görünmeyen kahramanlarımızın büyük bir kısmını oluşturan akademisyen ve araştırmacılarımızın emeğini unutmamız gerekiyor.

2021’de öncelikle Türkiye’de gerçekleştirilen insani yardım faaliyetlerine odaklanan ve elinizdeki bu esere katkı sağlayan tüm akademisyen ve araştırmacılarımıza teşekkürü borç biliriz. Kimi bir STK bünyesinde kimi bir dernek veya vakıfta kimi devlet görevinde çalışan tüm yazarlarımıza teşekkür ediyoruz, onların çağrımıza destek vermeleriyle oluşturulan “2021 yılında yürütülen insani çalışmaların özeti ve değerlendirmesi” hükmünde olan bu eserin tüm ilgililere faydalı olması dileğiyle.

Dr. Kerem Kınık

Türk Kızılay Genel Başkanı

Seller ve orman yangınları başta olmak üzere farklı türde ve ölçekte çok sayıda afete maruz kaldığımız 2021’de insani çalışmalar alanında önemli gelişmeleri tecrübe ettik. Kamu kurumları, sivil toplum aktörleri ve gönüllü girişimler; bu afetlerden etkilenenlerin ve acil ihtiyaç sahiplerinin temel ihtiyaçlarını gidermeye, afet risklerini azaltmaya yönelik çalışmalar yaptı.

Pandemiyle birlikte mücadele etmek zorunda kaldığımız diğer afetler, ülkemizdeki insani çalışmalar kurumlar için önemli hafıza oluşturdu. Geçtiğimiz yıl içinde yaşadığımız olaylardan elde ettiğimiz tecrübenin, farklı bakış açılarıyla kayıt altına alınması hem akademik çalışmalar hem de sahadaki kurumların faaliyetlerini planlaması için faydalı olacaktır.

Bu tespitten hareketle 2021’de Türkiye’de insani yardım alanında yaşanan önemli gelişmelere mercek tutmak ve bu gelişmeleri sistematik bir şekilde analiz etmek üzere *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2021*’i hazırladık. Afet, göç, sosyal hizmet, gönüllülük, halk sağlığı ve uluslararası yardımlar alanlarında Türkiye’de 2021’de yaşanan önemli gelişmeleri ve hayata geçirilen uygulamaları kayıt altına alarak ilgisine sunuyoruz.

Geleneksel olarak yayımladığımız bu yıllığı hazırlarken her kuruma açık bir yazı çağrısı yaptık ve davetimize yanıt veren araştırmacı ve kurumlardan kendi alanlarında durum tespiti, dersler ve önerileri içerecek şekilde analizlerini yapmalarını talep ettik. İletişim kanallarımızdan yaygınlaştırmaya çalıştığımız yazı çağrımıza cevap veren araştırmacılar, uluslararası kurumlar, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini bir araya getirdik, ilgili alanlarda medya ve arşiv taraması yaparak verileri derledik.

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2021’in, geçtiğimiz yıl içinde yürütülen insani yardım çalışmalarını farklı kurumların bakış açısıyla özetlemesi, akademik birikime ve saha tecrübesine dayalı olması ve insani yardım çalışmalarına dair temel istatistikleri bir araya getirmesi yönüyle araştırmacılar ve saha profesyonelleri için faydalı bir kaynak olacağını umuyoruz.

Yıllık hazırlık çalışmalarına dâhil olan çalışma arkadaşlarımıza ve katkı veren tüm kişi ve kurumlara teşekkür ederiz.

Dr. İbrahim Altan

Türk Kızılay Genel Müdürü

İlkini geçen yıl hazırladığımız *İnsani alışmalar Yıllığı*nın, 2021’de insani çalışmalar alanında yaşanan önemli gelişmelere merkez tutan akademik ve kurumsal analizlerini ilginize sunuyoruz.

İlgili alanlardaki kurumsal tecrübeleri, akademik bakış açılarını kayıt altına alan *İnsani alışmalar Yıllığı*nın, insani yardım literatürü için şimdiden başucu kaynaklarından biri olduğuna dair geri bildirimler, bizi *Türkiye İnsani alışmalar Yıllığı 2021*’in hazırlıkları için daha da motive etti.

Pandemi, sel, orman yangını ve deprem gibi farklı türlerde afetleri tecrübe ettiğimiz 2021, insani yardım kurumlarının sahada aktif faaliyet yürüttüğü bir yıl oldu. Afetlere müdahale çalışmalarının yanı sıra “dirençli bireyler ve dirençli toplum” hedefine ulaşmak için eğitim, bilinçlendirme, tatbikat gibi araçlarla da risk yönetiminin farklı boyutlarını gördük. Ayrıca uluslararası ölçekte yürütölen insani yardım ve insani diplomasi alanındaki faaliyetler de kurumlarımızın gündeminde yer tutan önemli başlıklar şeklinde kayıtlara geçti.

Yıllık kapsamında afet, göç, sosyal hizmet, halk sağlığı ve uluslararası yardımlar gibi tematik başlıklar altında ölkemizde 2021’de yaşanan önemli gelişmeleri ve hayata geçirilen uygulamaları farklı bölümler altında sunmayı ve değerlendirmeyi amaçladık.

Bu kapsamda yıllıkta şu soruların cevaplarını sunmaya çalıştık:

- 2021’de Türkiye’de yaşanan afetler ve insani krizler nelerdi?
- 2021’de Türkiye’de afet, halk sağlığı, göç, gönüllölük, sosyal hizmetler, uluslararası yardımlar alanında öne çıkan konular nelerdi?
- 2021’de Türkiye’de faaliyet gösteren insani yardım kurumları, COVID-19 pandemisine rağmen çalışmalarını nasıl sürdürdü?
- Türkiye’de faaliyet gösteren insani yardım kurumları, 2021’deki tecrübelerinden hangi dersleri çıkardı?
- Sektörel, örgütsel ve yasal açıdan farklı statülerdeki kurumlar, 2021’de yaşanan insani krizlere nasıl müdahale etti?

Türkiye İnsani Yardım Kronolojisi 2021	10
Konulara Göre İnsani Yardım Gündemi	12
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER	
Çağımızın Vebası: Küresel İklim Değişikliği	16
Türkiye'nin Uluslararası İnsani Yardımlardaki Lider Rolü	20
2021'de Orman Yangınları	24
Süreklilikler ve Değişimlerle 2021'de Göç	31
Dünya Göç Verilerinde Türkiye	37
2021'de Türkiye'de Yaşanan Jeolojik Afetler	38
Sosyal Hizmetlerin Gündemi: 2021	42
Sosyal Koruma Verileri.	49
Afetler, Göç ve Halk Sağlığı.	50
2021 Biterken Çevremiz ve Sağlığımız	55
2021'de Ülkemizde COVID-19 ve Potansiyel Bulaşıcı Hastalık Tehditleri	59
COVID-19 Verileri	64
KURUMSAL DEĞERLENDİRMELER	
Artan Küresel İnsani Krizler Karşısında Yol Ayrımı Kaçınılmaz	68
2021'de BM-Türkiye'nin Çalışmaları	70
2021'de UNHCR Türkiye Çalışmaları	72
IFRC Bakış Açısıyla 2021	75
2021'de Göç Çalışmaları	78
Göç, Mülteci, Pandemi ve İklim Krizi	80
Yerelden Evrensele İnsani Yardım	84

İÇİNDEKİLER

Yeryüzünde 2021	86
Nice Sağlıklı Nesillere	88
Afetlerde Kriz Yönetiminden Risk Yönetimine Geçilmesi Gerçeği	91
Ulusal ve Uluslararası Afetlere Müdahale ve Kurumlar Arası Koordinasyon	94
2021 ve Yeni Yaşamın Farkındalığı	98
Afet ve Krizler Bağlamında Zorunlu Göç	100
Küresel Sorunlar, Çözümler ve Kazanımlar Ekseninde 2021	102
Gayrimenkul Geliştirme Projelerinde Kızılay Modeli	105
2021’de OIC Red Network Çalışmaları	107
STK’larda Gönüllü İnsan Kaynağının Önemi	110
Yeni Normal ve Sivil Toplum	112
2021: Sosyal Fayda Yatırımcılığı İçin Dönüm Noktası	113
Büyük Kurumlar, Büyük Hareketler	116
2021: Afet Bölgelerinde Geçen Bir Yıl	118

Türkiye İnsani Yardım Kronolojisi 2021

OCAK

- 10 Ankara, Kalecik Depremi, 4.5
17 Hatay, Arsuz Sel ve Su Baskını

ŞUBAT

- 02 Kırklareli, Sel ve Su Baskını
03 İzmir, Sel ve Su Baskını

MART

- 01 Dört İlde Tedbirli Normalleşme Başladı
04 Bingöl, Tatvan Helikopter Kazası
17 Artvin, Yusufeli, Dereiçi Köy Yangını
24 Bingöl Sel ve Su Baskını

NİSAN

- 07 Konya, Askerî Uçak Düştü
10 Ankara, Sel ve Su Baskını
14 COVID-19 Tedbirleri Kapsamında 2 Haftalık Kısmi Kapanma Uygulamasına Geçildi

- 29 COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Tam Kapanma Uygulamasına Geçildi

MAYIS

- 07 Adana Sel ve Su Baskını

HAZİRAN

- 06 Marmara Denizi Koruma Eylem Planı Açıklandı
25 Elazığ Depremi, 5.2

TEMMUZ

- 03 Sakarya, Sel ve Su Baskını
06 Düzce, Sel ve Su Baskını
14 Rize, Sel ve Su Baskını
22 Artvin, Arhavi Sel ve Heyelan
28 Antalya, Manavgat Orman Yangını
29 Adana, Aladağ Orman Yangını
29 Muğla, Marmaris Orman Yangını

- 29 Adana, Kozan Orman Yangını
29 Mersin, Bozyazı, Aydıncık Orman Yangını

- 29 Mersin, Silifke Orman Yangını

- 29 Osmaniye, Kadırlı Orman Yangını

- 29 Muğla, Marmaris Orman Yangını

- 30 Osmaniye, Karacalar Orman Yangını

- 31 Muğla, Bodrum, Milas Orman Yangını

- 31 Van, Başkale Sel ve Su Baskını

AĞUSTOS

- 02 Denizli, Buldan Orman Yangını
03 Isparta, Sütçüler Orman Yangını
03 Artvin, Yusufeli Yüncüler Köyü Yangını
03 Uşak, Sorgun Orman Yangını

- 03** Aydın, Karacasu Orman Yangını
- 04** Hatay, Dört Yol Orman Yangını
- 04** Muğla, Köyceğiz Orman Yangını
- 05** Muğla, Seydikemer Orman Yangını
- 05** Erzurum, İspir Sel ve Su Baskını
- 06** Aydın, Çine Orman Yangını
- 06** Burdur, Tefenni Orman Yangını
- 08** Samsun, Terme Sel ve Su Baskını
- 11** Kastamonu, Sinop ve Bartın Sel, Su Baskını ve Heyelan
- 14** Orman Yangınlarına Müdahale Eden Kurtarma Uçağı Düştü
- 21** İstanbul, Heybeliada Orman Yangını
- 30** Tunceli Orman Yangını
- 31** Kütahya, Altıntaş Depremi, 5.0

EYLÜL

- 30** İzmir, Urla Orman Yangını

EKİM

- 06** Paris İklim Anlaşması TBMM Tarafından Onaylandı
- 12** Çevre ve Şehircilik Bakanlığının İsmi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına Dönüştürüldü
- 29** Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Genel Başkanlığına Dönüştürüldü

KASIM

- 08** Konya, Meram Depremi, 5.1
- 09** Malatya, Bina Çökmesi
- 17** Düzce, Çilimli Depremi, 5.2
- 18** Ankara, Keçiören Patlama Sonucu Bina Çökmesi
- 19** Erzurum, Köprüköy Depremi, 5.1

- 22** Erzurum, Köprüköy Depremi, 4.8

- 27** Aydın, İncirliova Hortum

- 29** Marmara, Ege ve Batı Karadeniz'de Şiddetli Fırtınalar Meydana Geldi

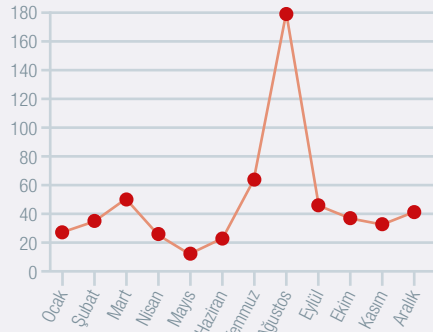
ARALIK

- 05** Muğla Marmaris İçmeler Sel ve Su Baskını
- 08** İzmir, Narlıdere Heyelan
- 18** İzmir, Kınık Maden Ocağı Kazası
- 22** Yerli COVID-19 Aşısı TURKOVAC Acil Kullanım Onayı Aldı
- 29** Kırklareli, Lüleburgaz Sel ve Su Baskını

Konulara Göre İnsani Yardım Gündemi

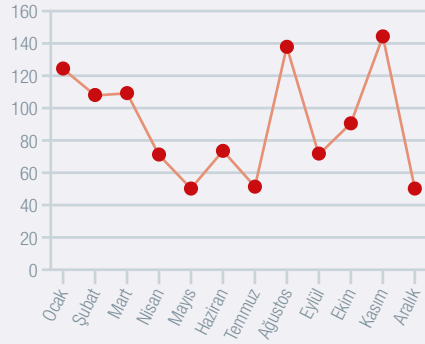
AFET

(HABER SAYISI)

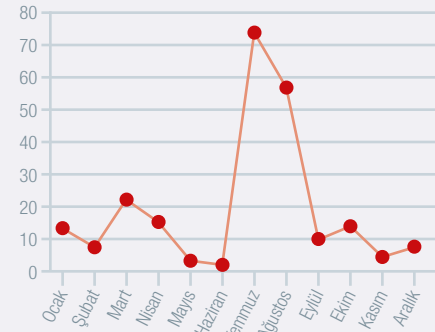
DEPREM

(HABER SAYISI)

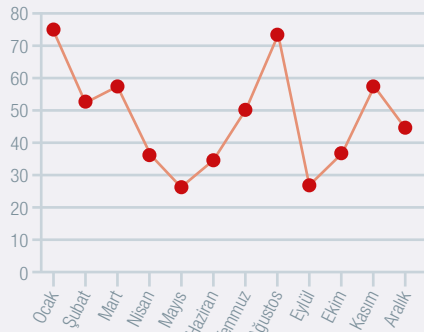
HEYELAN

(HABER SAYISI)

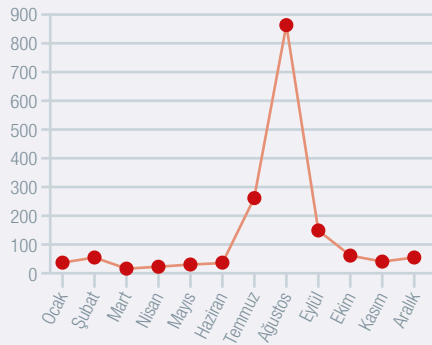
PATLAMA

(HABER SAYISI)

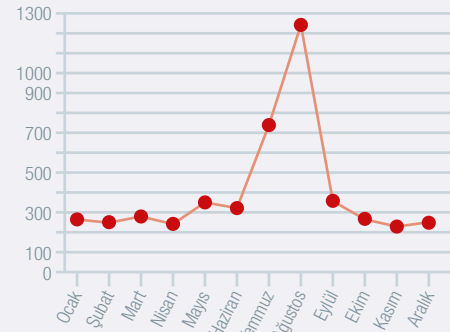
SEL

(HABER SAYISI)

YANGIN

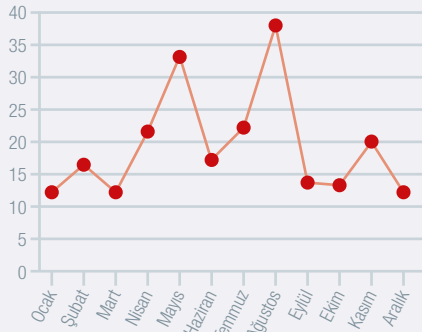
(HABER SAYISI)

Seçilen insani yardım konu başlıklarının hangi aylarda ne sıklıkla gündem olduğunu sunmak amacıyla hazırlanan bu grafikler, Anadolu Ajansı haber sistemi verilerine dayanılarak hazırlanmıştır. Anadolu Ajansı'nın 2021 yılı içinde paylaştığı haber veri tabanı üzerinde grafiklerde belirtilmiş her bir anahtar kelime (afet, deprem, sel, patlama, bağış, insani yardım, kan bağı, yardım, göç, göçmen, sığınmacı, mülteci, gönüllü, heyelan, yangın); haber başlığı, haber spotu ve anahtar kelimeler içinde taranmıştır. Taramalar sonrasında ilgili kelimelerin hangi ayda kaç kere yer aldığını gösteren grafikler aşağıda sunulmuştur.

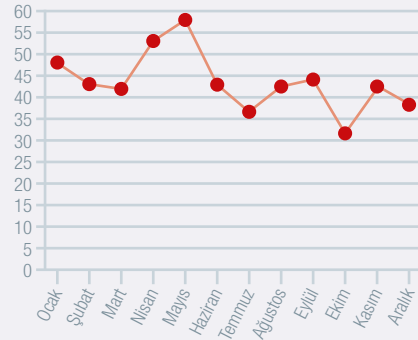
BAĞIŞ

(HABER SAYISI)

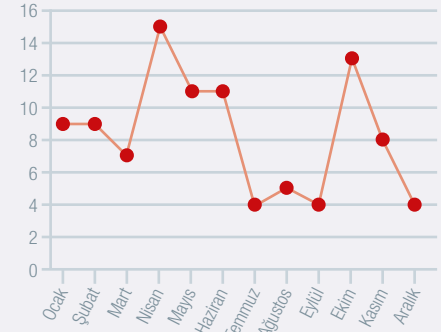
İNSANİ YARDIM

(HABER SAYISI)

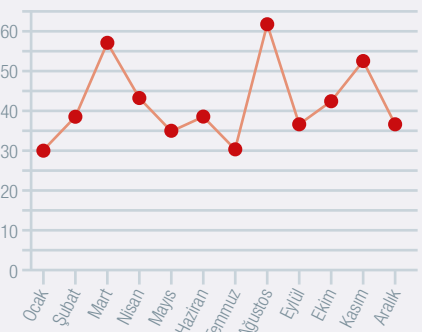
KAN BAĞIŞI

(HABER SAYISI)

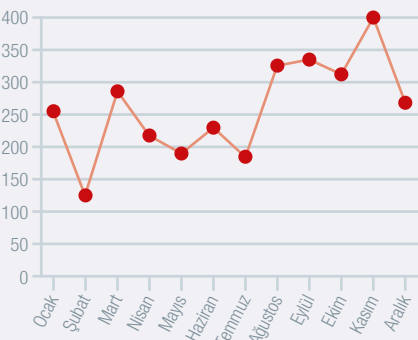
GÖNÜLLÜ

(HABER SAYISI)

GÖÇ, GÖÇMEN, SIĞINMACI, MÜLTECİ

(HABER SAYISI)

AKADEMİK

DEĞERLENDİRMELER

Çağımızın Vebası: Küresel İklim Değişikliği

Mehmet Emin Birpınar

Prof. Dr., T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan
Yardımcısı, İklim Değişikliği Başmüzakerecisi

Günümüzde yaşanan teknolojik ilerlemeler sayesinde milyarlarca ışık yılı uzaklıktaki gök cisimleri hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz. Bu sayede biliyoruz ki şu ana kadar bizi misafir eden dünyamızın bir benzeri bulunabilmiş değil. Ne var ki dünyamızın bu biricikliğini, kıymetini hâlâ tam olarak kavradığımız da söylenemez. Zira sanayi devrimiyle başlayan süreçten bu yana dünyamızın bize sunduğu imkânları hoyratça kullandık. Öyle ki daha çok üretirken aynı şekilde daha çok tüketen toplumlara dönüştük. Özellikle de son elli yılda kaynak işleme ve kullanımıyla enerji ve gıda üretiminde de üç katlık artış görülürken bu dönemde nüfus artışı sadece iki kat gerçekleşti. Hiç kuşkusuz bu veriler bize bireysel tüketimin de yükseldiğini gösteriyor.

Bireysel tüketimin bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye hatta ülke içinde illere/ bölgelere göre farklılık gösterdiğini biliyoruz. Güncel verilere baktığımızda gelişmiş ülkelerde kişi başı ekolojik ayak izi 27 metrik ton seviyesindeyken bu değer düşük gelirli ülkelerde sadece iki metrik ton olduğunu görüyoruz. Tüketimin adaletli olmadığını gösteren bu veri aynı şekilde farklı kirlilik seviyelerini de göstermektedir. Zira yapılan her üretim ve imalatın aynı zamanda birer atık potansiyeli taşıdığını da biliyoruz. Bu yüksek üretim, tüketim ve atık oluşturma zinciri hepimi-

zin malumu olduğu üzere birçok meseleye sebebiyet veriyor. Bunların başında da *iklim değişikliği* geliyor.

İklim değişikliği adeta çağımızın vebası olmuş durumdadır. Tarih boyunca da zaman zaman soğumalar zaman zaman da ısınmalar dolayısıyla iklim değişiklikleri yaşanmıştır. Ancak doğal olarak gerçekleşen bu süreçler 100-150 bin yıllık periyotlarda oluşurken günümüzde bu değişime sadece 150-200 yıl gibi kısa bir sürede tanıklık ediyoruz. Fosil yakıt kullanımı başta olmak üzere ormanlık alanların tahribi ve yok olmasıyla arazi bozunumu gibi nedenlerden dolayı atmosferde hâlihazırda bulunan ve dünya için sera etkisi yapan karbondioksit, metan ve nitrozoksit gibi gazların yoğunluğunda yaşanan artışlar, küresel sıcaklık değerini sanayi öncesi döneme kıyasla 1,2 santigrat derece arttırıyor.

Bu durumun adeta canlı organizma gibi hareket eden dünyanın sahip olduğu atmosfer, litosfer, hidrosfer, kriosfer ve biyosfer gibi birbiri ve kendi içerisinde etkileşimli sistemleri arasındaki ahengin bozulmasına ve tamiri zor hasarların oluşmasına yol açtığını görüyoruz.

Sayısı, şiddeti ve etkileri her geçen gün artan, çoğunluğu meteorolojik olan iklim değişikliği etmenli hadiseler karşısında “gelişmiş” diye nitelendirilen ABD, Kanada,

Almanya gibi ülkelerin de çaresiz kaldığını müşahede ediyoruz. Geçen yaz Batı Avrupa'yı adeta yıkıp geçen, on binleri yerinden etmenin yanında binlerce canın da yitirilmesiyle sonuçlanan sel felaketi, Kanada'da doğal hayat akışını adeta durduran sıcak hava dalgaları, Kaliforniya ve Sibiryaya gibi bölgelerde iklim değişikliğiyle mücadelede büyük öneme sahip ormanlarda görülen devasa yangınlar, Afrika'yı vuran kuraklık gibi meteorolojik afetler sadece birer hava olayı olmanın çok ötesindeki hadiselerdendir.

Hepimiz acı bir şekilde görüyoruz ki bu durum gıda üretimini, verimini ve tedarikini de etkileyen bir sonuç. Öyle ki *BM Tarım ve Gıda Örgütü Gıda Endeksi* verilerine göre sadece son altı aylık sürede gıda fiyatlarında küresel bazda yüzde ellilere varan artışlar bunun bariz neticesi. Elbette ki bu durum beraberinde gıda ve su arz güvenliğini de etkileyecek ve dünyamızı hiç olmadığı kadar büyük bir güvenlik sorunu olan göç dalgalarıyla karşı karşıya bırakabilecektir.

Dünya Gıda Programı (WFP) değerlendirmelerine göre Afrika'nın doğusunda Hint Okyanusu'nun batısındaki ada ülkesi Madagaskar'da dört yıldan bu yana süregelen kuraklığın iklim değişikliği etmenli olduğu, bu durumun adada yaşayan yaklaşık otuz milyon nüfus üzerinde ciddi bir risk oluşturduğu, dolayısıyla yöre halklarının bu tehdit karşısında göçe zorlanacağı belirtiliyor. Yine *BM Çevre Programı (UNEP)* değerlendirmelerine göre karalarda bulunan buzulların erimesi ve ısınmaya bağlı sudaki genişleme dolayısıyla giderek hızlanan deniz seviyesindeki yükselme Tuvalu, Kiribati, Maldivler ve Marshall Adaları gibi küçük ada devletlerini yok olmakla tehdit ediyor.

Bu durum bir yandan yaşayan bu kültürlerin yok olmasına neden olurken bir yandan da büyük göç dalgalarının olacağını işaret ediyor. COVID-19 pandemi sürecinde birlik olamayan dünyanın bu yeni tehdit karşısında çözüm üretmede zorluk yaşaması kaçınılmaz görünüyor.

Fotoğraf: AA, Bestami Bodruk

2021'deki NATO Zirvesi'nde de iklim değişikliği ilk kez kapsamlı şekilde ele alınarak muhtemel gıda, su, enerji arz güvenliklerinin yanı sıra tetikleyeceği göç dalgaları riskine karşı eylemlerin güçlendirilmesi çağrısında bulunması, iklim değişikliğinin kalkınmada olduğu gibi bir millî güvenlik meselesi olduğunu da gösteriyor.

İklim değişikliğinin etkileri dolayısıyla sadece insanlarda değil, diğer canlılarda da yer değiştirmelerin ve hareketliliklerin olduğunu görüyoruz. Sıcaklık başta olmak üzere değişen hava şartları yeni canlılar için habitatların oluşmasına da yol açıyor. Bunu Akdeniz'de görüyoruz. Aslan ve balon balığı gibi Akdeniz'e yabancı türlerin Akdeniz'i adeta yeni yaşam alanı olarak görmeleri bunun bir göstergesi. Bu tür istilacı türlerin hiç kuşkusuz Akdeniz'deki canlı dengesi ve besin zinciri içinde yer alan bazı tür popülasyonu üzerinde ciddi baskı oluşturacağı muhakkak. Dolayısıyla bu durum denizcilik faaliyetlerinde bulunan insanların iş olanaklarında ve deniz ürünleri temininde sorunlar yaşamalarına yol açacak çok yönlü bir hadisedir.

İklim değişikliğinin kendisini gösterdiği diğer bir hadise de sıcak hava dalgaları bağlamında karşımıza çıkıyor. Sıcak hava dalgalarının binlerce can kaybına yol açtığını, aldığımız iki nefesten birisini sunan ormanlarımızı ve içerisindeki biyoçeşitliliği yok ettiğini, iş verimini düşürdüğünü ve birçok hastalığa davetiye çıkardığını gördük, yaşadık, biliyoruz. Dünyamıza oksijen sunan ormanlar o kadar büyük bir yıkımla karşı karşıya ki çoğu bölgede ormanlar oksijeni soğuran birer yutak olmanın ötesine geçmiş biza-tihi karbon kaynağına dönüşmüştür.

Türkiye Yoğun Etkilenen Bir Bölgede Yer Alıyor

Ülkemiz bulunduğu coğrafya itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek bölgeler arasında yer alıyor. Nitekim 2021, yurdumuzun dört bir yanında üst üste iklim değişikliği kaynaklı afetler yaşadığımız bir sene oldu. Marmara Denizi'ni ablukaya alan müsilaj, takip eden süreçte

güney kıyılarımızı vuran ve "tarihimizin en büyükleri" nitelemesiyle kayıtlarımıza giren orman yangınları, Karadeniz'deki yıkıcı sellerle iç ve doğu kesimlerde görülen kuraklıklar iklim değişikliğinin tetiklediği olaylar olarak hafızalarımıza kazındı ve tehdidin büyüklüğünü gözler önüne serdi. Ancak bu afetlerin hiçbirisi salt ekolojik veya çevresel sorun değildi.

Marmara'yı vuran müsilaj aylarca balıkçıların çalışmalarının aksamasına ve bölgede deniz seferlerinin sekteye uğramasına yol açtı. Kuraklıklarla birlikte etkilenen gıda üretimi tedarik zincirlerini etkileyerek gıda fiyatlarında anormal düzeyde artışlara sebep oldu. Sel afetleri bölgede büyük yıkım oluşturarak yöre sakinlerini, iş yerlerini, tarımsal alanları ve altyapıları vurdu. Tüm bu afetlerde gördüğümüz üzere iklim değişikliği salt çevre sorunu olmanın çok ötesinde sağlık, ulaşım, üretim, ekonomi, gıda gibi çok sayıda konu üzerinde domino etkisi oluşturan bir kalkınma problemidir.

Planlamalarda Yeni Parametre: İklim Değişikliği

Diğer taraftan sel ve taşkınlar başta olmak üzere iklim değişikliği kaynaklı afetlerin dünyanın hemen hemen her bölgesindeki şehirlerde büyük hasarlara yol açtığını gördük. Almanya'nın Kuzey Ren Vestfalya ve Rheinland Pfalz eyaletleriyle ABD'nin New York şehrinde görülen sellerin yıkıcı etkileri, yakın zamanda yine ABD'nin Kentucky bölgesini adeta harabeye çeviren hortum, 2005'teki Katrina'dan on beş yıl sonra ikinci defa dört ve üzeri büyük kasırga yaşanan Idai kasırgasına teslim olan Louisiana şehri ve benzeri afetlerde alt ve üst yapıların çoğu kullanılamaz hâle geldi. Ülkemizde de başta Karadeniz Bölgesi'nde görülen sel afetleri yerleşim alanlarını adeta yıkıp geçti.

Dolayısıyla iklim değişikliğiyle mücadelenin yanında değişen yeni şartlara uyum da gerekiyor. Şehirlerimizde yer alan ve son iki asrın ürünü birçok imalatın artık günümüz şartlarında yetersiz kaldığını ve iklim değişikliği

ekseninde yeniden ele alınmasının diğer bir ifadeyle iklim değişikliğinin planlamalarda bir parametre olarak göz önünde bulundurulmasının, bu yönüyle de iklim dirençli kentlerin geliştirilmesinin gerekliliğini bizlere gösterdi.

Çözüm İçin “Yeşil Dönüşüm”

Hiç kuşkusuz saydığımız tüm bu olumsuz sonuçlar insanlığın birer eseri. Daha rahat, daha konforlu bir hayat düşüncesi insanı; çokça tüketen, kaynakları fütursuzca kullanan, var olan düzene uymak yerine düzeni kendi çıkarları uğruna heba eden bir varlığa dönüştürmüş durumda. Öyle ki cömert dünyamızın bize bir yıl içerisinde sunduğu doğal kaynakları o kadar hızlı işliyor, o kadar fazla tüketiyoruz ki dünyamızın bu tüketimi telafi etmesi için en az yirmi aya ihtiyacı doğuyor. Yani dünyamızın, kaynaklarımızın kendini yenileme kapasitesini aşıyoruz. Dolayısıyla bu yıl tükettiğimiz kaynakların bir kısmını da bir sonraki yıldan yani gelecekte, sonraki nesillerin hakkından alıyoruz. Buna samimiyetle “Dur!” demediğimiz sürece kitlesel yok oluşa doğru sürükleneceğiz. Yani bir meselenin çözümü de yine meseleye yol açan biz insanlarda bulunuyor.

Tüm bu mülhazalar ışığında insanların tüketim alışkanlıklarından, seyahat ve iş yapma modellerine kadar çok yönlü dönüşüm geçirmeleri gerektiğini gösteriyor bizlere. Yani *değişim ve dönüşüm şart!*

Dünya bu yönde bir dönüşüm yaşıyor. Ülkemizde de bu dönüşüme başladık. Küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme kıyasla +1,5 santigrat derecede sınırlamayı temel hedef alan Paris İklim Anlaşması'na taraf olmamız ve akabinde Sayın Cumhurbaşkanımızın kamuoyuyla paylaştığı “2053 net sıfır emisyon-karbon nötr bir ülke” hedefi hiç kuşkusuz sanayiden turizme, ulaşımdan enerjiye kadar her sektörde yeşil dönüşümün gerekliliği gösteriyor bizlere.

Hâlihazırda hayata geçen ve Saygıdeğer Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde dünyaya örnek israfi önleyici projemiz olan sıfır atık hareketi, hava ve iklim

dostu bisikletli ulaşım faaliyetleri, elektrikli yerli aracımız TOGG, yerli ve yenilenebilir enerjiye geçiş, sanayide temiz üretim, hizmet ve ürünlerde çevre etiketi uygulamaları, yağmur suyu hasadı, çatı üstü güneş panel uygulamaları, enerji verimliliği, binalarda yalıtım seferberliği gibi çok sayıdaki uygulama bu yeşil dönüşümün birer parçasıdır.

Yeşil dönüşüm çerçevesinde hayat bulan uygulamaların tamamı bir yandan iklim için zararlı emisyonların oluşmasını önlerken aynı zamanda havamızın da daha temiz olmasına katkı sağlıyor. Dolayısıyla hava kirliliği kaynaklı sağlık sorunlarının da önlenmesini temin ederek hem refah hem de mali açıdan katkı sunacak. Yine yerli uygulamalarla birlikte gerek dışa bağımlılık azaltılacak gerekse dışarıdan ithal edilen ürün ve hizmetlerin yol açtığı ilave emisyonlar da önlenecek, bu hâliyle de doğaya katkı sunacak uygulamalar bunlar.

Yeşil dönüşüm, sağlıklı doğa ve temiz hava sayesinde yaşam kalitesinin yükselmesiyle birlikte yeni iş imkânlarına da kapı aralayacaktır. Ulaşımda elektrifikasyon için şarj istasyonları, daha uzun ömürlü pil teknolojileri, enerjinin depolanması, bisiklet ve elektrikli skuter kullanımının artması, çevre dostu ürün pazarlarının yaygınlaşması gibi sayısız iş kolunda yeni istihdam potansiyeli insanımızın refahına da büyük katkı sunacak.

Bütün bunlar için etkili yol haritasına ihtiyacımız var. Önümüzdeki aylarda kamu, iş, eğitim, akademi, finans dünyası ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla yol haritamızı belirleyecek bir iklim şurası düzenleyeceğiz. Ayrıca şura çıktılarını da esas alarak yeni yol haritasına yasal altlık oluşturmak üzere Gazi Meclisimizin takdiriyle kapsamlı bir iklim kanunu hazırlayarak insanımız, doğamız, mavi vatan denizlerimiz, yeşil vatan ormanlarımız ve içlerinde barındırdıkları bin bir çeşit hayvanat ve nebatat için karbondan arı bir Türkiye inşasının adımlarını hep birlikte atacağız.

Türkiye'nin Uluslararası İnsani Yardımlardaki Lider Rolü

Hatice Karahan

Prof. Dr., Harvard Üniversitesi Misafir Öğretim Üyesi,
T.C. Cumhurbaşkanı Başdanışmanı

Türkiye Cumhuriyeti, 2000'li yıllar itibarıyla özel önem verdiği uluslararası kalkınma iş birlikleri kapsamında giderek yükselen bir grafik çizmiş ve bu alanda dünyanın önde gelen aktörlerinden biri hâline gelmiştir. Şüphesiz bu gelişmede çok çeşitli küresel ve bölgesel gelişmelerle uluslararası yapılar dâhilinde üstlenilen sorumluluklar etkin rol oynamıştır. Bu kapsamda insani yardım iş birliğini doğuran unsur ne olursa olsun Türkiye'nin imkânları ölçüsünde çok sayıda ülkeye destek sunmasının arka planındaki ortak bileşenin insaniyetçi ve vicdanlı devlet kimliği olduğunu belirtmek gerekir. Bu kadim özellik, esas itibarıyla *2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları* kapsamındaki "kimseyi arkada bırakmama" prensibiyle de fevkalade uyumludur.

Bu bağlamda insani diplomasinin hâkim olduğu bir anlayışla şekillenen Türkiye'nin resmî kalkınma yardımları, yıllar içinde gerek toplam tutar anlamında gerekse millî gelire oranla belirgin bir tırmanış sergilemiştir. Böylelikle Türkiye, özellikle gelişmiş ülkeler için yıllardır ulaşılmaması gereken bir eşik olarak kabul edilen "gayrisafi millî gelir" in (GSMG/ GNI) binde yedisituarında kalkınma yardımı gerçekleştirebilen nadir ülkelerden biri olmayı başarmış ve adeta dünyaya ör-

nek olmuştur. Bu başarının arkasında kuşkusuz insani yardım kalemi oldukça belirgin bir paya sahiptir. Nitekim yıllara sâri veriler, son dönemde Türkiye'nin resmî kalkınma yardımlarında insani yardımların yüklü bir yeri olduğunu göstermektedir. Söz konusu çalışmalar, Kızılay-TİKA-AFAD üçgenine sivil toplum kuruluşları da dâhil çeşitli kurumların verdiği geniş desteklerle şekillenmektedir.

Dünya genelinde kalkınma iş birliği yapan ülkeler topluca incelendiğinde Türkiye'nin 2013 itibarıyla en yüksek insani yardıma imza atan ilk üç ülke arasında istikrarlı bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Hatta Türkiye; 2017-2019 arasında bu kategoride birinciliği sabitlemiş, 2020'de de ABD'nin hemen ardından en yüksek miktarda yardım sağlayan ikinci ülke olmuştur. GSMG'ye oranla bakıldığında yıllardır en cömert insani yardımı sunan ülke unvanını taşıyan Türkiye, 2020'de de GSMG'nin en az yüzde 0,1'ini uluslararası insani yardıma ayıran toplam beş ülkeden biri ve (yüzde 0,98 ile) açık ara en öndeki ortak olmuştur.¹ Bununla bağlantılı önemli bir detaysa ilgili dönemde toplam küresel insani yardım tutarının yüzde 26'sını Türkiye'nin tek başına sırtlamasıdır.

2020'ye dair verilerle onaylanan bu üstün çabalar, ilgili dönemde beliren pandemi kriziyle yükselen ihtiyaçları da kayda değer ölçüde kapsamına almıştır. Dünya çapında süregelen insani ihtiyaçlara sağlık boyutunu derinleştirerek ekleyen ve 2021'de de kritik bir sorun olmayı sürdüren pandemi, Türkiye'nin yardım diplomasisinde yeni ve önemli bir kanal hâline gelmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti, sağlık alanında ikili ve çoklu mekanizmalar dâhilinde ciddi iş birliklerine imza atmıştır. Bu dönemde Ankara'nın, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerden önemli hacimler içeren yardım talepleri aldığını belirtmek gerekir.

Bu minvalde Türkiye, ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren birçok ülkeyi sarsan COVID-19 krizinde 160'a yakın ülkeye tıbbi malzeme ve ekipman sağlama konusunda güçlü bir uluslararası iş birliği sergilemiştir. İkili iş birlikleri bu hikâyenin önemli bir kısmını açıklarken Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, İslam İşbirliği Teşkilatı ve Türk Konseyi (Türk Devletleri Teşkilatı) gibi çoklu mekanizmalar vasıtasıyla da pandemi odaklı yardım çalışmaları 2021'de devam etmiştir.

Geride bıraktığımız 2021'de Türkiye'nin insani yardım alanındaki çabalarının sağlık alanı haricindeki çeşitli inisiyatiflerle de şekillendiğine şüphe yoktur. Bunlar arasında önceki yıllarda olduğu gibi Suriye'deki iç savaşla tetiklenen insani felaketin yansımaları önemli yer tutmaktadır. Nitekim geçici koruma altına aldığı Suriyeliler için eşine az rastlanır bir insani yardım hikâyesine imza atan Türkiye Cumhuriyeti'nin, söz konusu savaş mağdurlarına sunduğu destekler ülkenin insani yardım portföyünün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Türkiye, bu kapsamda yürüttüğü çalışmalarla sınır ötesinde zor durumda hayatlarını idame ettirmeye çalışan Suriyelilerin de temel ihtiyaçlarına yetişmeye çalışmaktadır. 2021'de Suriye'nin kuzeyindeki

mağdurlara, gıda, barınak ve ısınma ihtiyaçlarını giderme amaçlı çok sayıda yardım ulaştırılmıştır.

Suriye insani operasyonunda on yılı geride bırakan Türkiye için kuşkusuz diğer bölge ve ülke halklarının da insani boyuttaki temel ihtiyaçları önem arz etmektedir. Bu kapsamda gerek savaş, terör ve kaoslarla yıpranarak insani kriz yaşayan ülkeler gerekse az gelişmiş ve yoksul ülkeler, 2021'de de bu perspektifin önemli bir parçası olmayı sürdürmüştür. Filistin halkı bu bağlamda Türkiye'nin yakın bölgede yine el uzattığı yerler arasında gelmiş, özellikle mayısta İsrail'in yaptığı saldırılar sonucu artan sağlık ve gıda temelli ihtiyaçlar Kızılay başta olmak üzere ilgili Türk kurumları tarafından hızla karşılanmaya çalışılmıştır. Elbette sadece Filistin topraklarındaki değil, civar ülkelerdeki Filistinlilerin desteklenmesi de UNRWA (BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı) kanalıyla devam ettirilmiştir.

Öte yandan Türkiye, yakın bölgenin ötesine de yardımlarını ulaştırmayı sürdürmüştür. Büyük bir zulme maruz kalmış Arakanlı mülteciler, bu kapsamda 2021'de de Türkiye'nin ardında bırakmadığı halklar arasında gelmiştir. Bangladeş'teki kamplarda yaşayan Arakanlılara destek olmayı sürdüren Türkiye, özellikle martta kamplarda meydana gelen büyük yangın felaketinin ardından yaraları sarmak için azimle çalışmıştır. Keza Afganistan da yılın özellikle ilk yarısında Türk yardım ekiplerinin kapsamlı çabalarını sürdürdüğü zorlu coğrafyalar arasında anılamalıdır. Afganistan'ın çok boyutlu insani sorunları arasında özellikle çocukların ve toplumda yoğunlukla yer bulan yetimlerin önemli derecede mağdur olduğunu bu noktada hatırlamak gerekir. Bu doğrultuda TİKA aracılığıyla Afganistan'daki yetimhanelere yönelik bu dönemde de devam ettirilen yardım çalışmaları hususi bir kıymete sahiptir.

Fotoğraf: Türk Kızılay, Sinan Demirci

Bunun yanı sıra yaşanan iç savaş sonucu insaniyet adına bir ayıp olarak tarihe geçen Yemen'deki insani krize de seyirci kalmayan Türkiye, mağdur halka 2021'de de gıda desteği ve tıbbi yardım ulaştırmayı sürdürmüştür. Tam bu noktada Afrika'nın da Türkiye'nin dış yardımlarını yönlendirdiği önemli bölgelerden biri olduğunu eklemek gerekir. Genel bir bakış açısı sunmak gerekirse kıtadaki Türk resmî kalkınma yardımlarının yüzde 80'ini aşan kısmı Sahra Altı bölgesine, bir başka deyişle yoğunlukla az gelişmiş ülkelere aktarılmaktadır. Geride bıraktığımız yıl da Etiyopya'dan Mali'ye bölgenin çeşitli ülkelerinde kalkınma projelerinin yanı sıra çok sayıda insani yardım çalışmalarına imza atılmıştır.

Türkiye'nin insani yardım iş birliklerinin dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen afetlere de hızlı reaksiyon veren bir yapıda olduğunu belirtmek gerekir. Yardım kurumlarıyla uzak coğrafyaların da imdadına yetişen Türkiye, 2021'de de Hırvatistan'daki depremden Kamboçya'daki sel felaketine kadar çok sayıda mağdura seri bir şekilde yardım etmiştir.

Yeni bir yıla girerken Türkiye'nin insaniyetçi diplomasi çalışmalarının istikrarlı şekilde yoluna devam edeceğine şüphe yoktur. Yardım portföyünün içeriği küresel gelişmelerin çizdiği yön eşliğinde şekillenecek olmakla beraber Türkiye öteden beri ilgilendiği mağdur ve zor koşullardaki halklara destek olmayı sürdürecektir. Bu noktada insani yardımların sürdürülebilir bir perspektif dâhilinde kalkınma odaklı projelerle entegre edilmesi anlayışı da yine önemini koruyacaktır. Dış yardımlarda insani içeriğe olduğu kadar etkililiğe de önem veren Türkiye, bu çerçevede uluslararası kalkınma iş birliği sistemine ilham veren bir aktör olmayı sürdürecektir.

1 Devinit (2021), The Global Humanitarian Assistance Report 2021

2021'de Orman Yangınları

Ertuğrul Bilgili

Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi
Orman Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi

2021, afet boyutunda çok büyük orman yangınlarının görüldüğü bir yıl olmuştur. Son yıllarda büyük orman yangınları, sadece ülkemizde değil dünyanın birçok bölgesinde ciddi sosyal, ekonomik ve ekolojik sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Avustralya'da Ağustos 2019-Mart 2020 arasında çıkan büyük yangınlarda yaklaşık 12,6 milyon hektar (ha) alan yangınlardan etkilenmiştir.¹ ABD'de 2020'de 4,1 milyon hektar alan yangınlardan etkilenmiş, 2021'de ise California eyaletinde çıkan Dixie yangınında 370 bin hektar alan yangınlardan etkilenmiştir². Kanada genelinde etkili olan orman yangınlarında ise Kasım 2021 itibarıyla üç milyon hektar ormanlık alan yangınlardan etkilenmiştir.³ Yine Eylül 2021 itibarıyla İtalya'da 53.800 ha, Fransa'da 22.800 ha, Romanya'da 18.000 ha, Bosna Hersek'te 25.500 ha alan yangınlardan etkilenmiştir⁴.

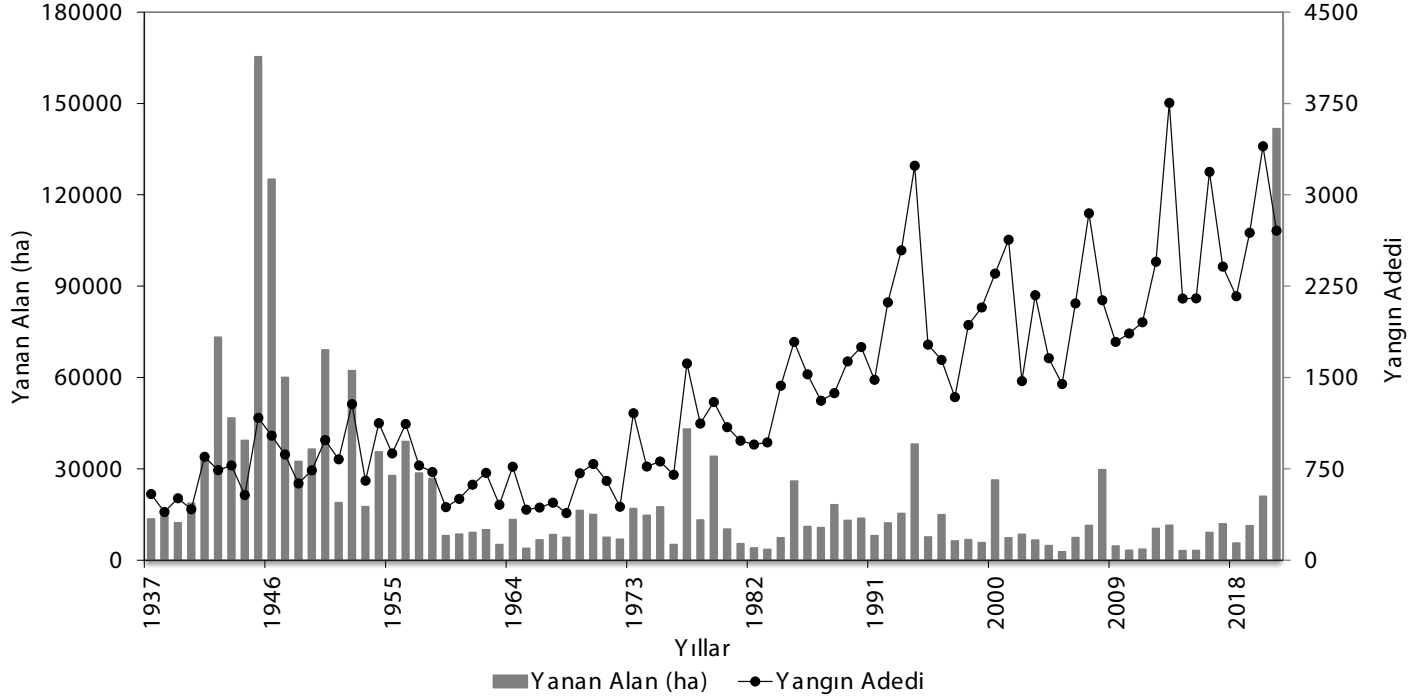
Türkiye açısından 2021, çıkan yangın sayısı açısından olmasa bile büyük orman yangınlarının sayısı ve yangın başına düşen alan açısından rekor yılı olmuştur. Orman yangınlarıyla ilgili resmî istatistiklerin düzenli tutulmaya başlandığı 1937'den 2020 sonuna kadar meydana gelen yaklaşık 115 bin orman yangınında toplam 1,8 milyon ha alan yangınlardan etkilenmiştir. Yangınlardan etkilenen yıllık ortalama alan 20.380 ha olup yangın başına düşen alan yaklaşık 15 ha dolayındadır (Şekil 1).

Ülkemiz genelinde 1979-2020 arasında 500 ha ve üzeri büyüklükte 123 adet orman yangını meydana gelmiş ve yaklaşık 174.790 ha alan bu yangınlardan etkilenmiştir. Bu yıllar arası çıkan büyük orman yangınlarının toplam çıkan yangınlar içindeki payı yaklaşık %0,1 gibi çok düşük bir orana sahiptir. Buna rağmen bu yangınların etkilediği alan, toplam yanan ormanlık alanının yaklaşık %10'una karşılık gelmektedir.

Kasım 2021 itibarıyla yaklaşık 2.700 yangında 142 bin ha alan yangınlardan etkilenmiştir. Bu alanın 117 bin hektarlık kısmı, 28 Temmuz-10 Ağustos arasındaki 16 büyük (500 ha ve üzeri) yangın sonucunda gerçekleşmiştir. Büyük yangınlardan etkilenen alan, 2021 yangınlarından etkilenen toplam alanın %83'lük kısmını oluşturmaktadır. Bu alanın 1937'den günümüze toplam yanan ormanlık alan içindeki payı ise yaklaşık %8'dir.

Ülke genelinde etkili olan büyük orman yangınlarında 8 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce dekar tarım arazisi, turizm tesisi ve yerleşim yeri yangınlardan etkilenmiş ve binlerce hayvan telef olmuştur.

Yangınlara 16 su atar uçak, 65 helikopter, 9 insansız hava aracı (İHA), 1 insansız helikopter, 850 arazöz ve su tankeri, 430 iş makinesi ve 5.250 personelle müdahale edil-

Şekil 1. 1937-2021 arası Türkiye'deki orman yangınlarının adedi ve yanan alan miktarı (OGM, 2021; 2021 yangınları Kasım itibarıyla).

miştir. Ayrıca Azerbaycan, Ukrayna, Rusya, İspanya, Hırvatistan, Katar ve İran gibi birçok ülke personel ve araç desteğinde bulunmuştur.

2021 yangın sezonu, hem yangın davranışı hem de yangınlarla mücadele açısından geçmiş yıllardan çok farklı olmuştur. İlk kez çok büyük boyutta ve çok sayıda yangınla eş zamanlı mücadele etmek zorunda kalınmıştır. Bu durum organizasyon, koordinasyon ve lojistik açıdan birçok problemi açığa çıkarmış veya problemin bizzat sebebi olmuştur. Yangınla mücadele organizasyonu haricinde yangın dışı lojistik destek, kurumlar arası yardımlaşma, koordinasyon ve afet yönetimiyle ilgili eksiklikler de gözlemlenmiştir. Gelecekte benzer problemlerin yaşanma-

ması için yangınlarda afet yönetimi programlarının geliştirilmesi gereklidir.

Yangınların Sebepleri

Ülkemizde yaklaşık 22,9 milyon ha ormanlık alan bulunmaktadır.⁵ Ülke ormanlarımızın yarısından biraz fazlası, orman yangınlarına hassas alanlarda bulunmaktadır. Resmî kayıtların tutulmaya başlandığı 1937'den 2020 sonuna kadar yaklaşık 115 bin kayıtlı yangında, 1,8 milyon ha ormanlık alan yangınlardan etkilenmiştir. 2021 dâhil edildiğinde yanan alan miktarı 1,95 milyon ha ulaşmıştır.⁶

Ormanlarımızda çıkan yangınların %95 ila %97'lik kısmı insan kaynaklıdır, geriye kalan %3 ila %5'lik kısmı ise yıl-

dırım gibi doğal sebeplerden kaynaklanmaktadır.⁷ İnsan kaynaklı yangınların %12 ila %15'lik kısmı kasıtlı çıkarılmış yangınlardan oluşurken tüm yangınların yarısından fazlası ihmal ve dikkatsizlik sonucu gerçekleşmiştir. 2021 yangınlarının istatistiklerle orantılı gerçekleştiği görülmektedir.

Ülkemizde yangınlar incelendiğinde orman yangınlarının temelinde sosyal, ekonomik ve kültürel sebeplerin olduğunu görmekteyiz.

İnsanımız geleneksel olarak tarlalarındaki anızları yakar, muz bahçesi, fındık ve çay bahçelerindeki atıklarını yakarak temizler veya piknik yapmak için mangal ateşi yakar. Yangın tehlikesinin yüksek olduğu zamanlarda bu yakmalar orman yangınlarına sebep olabilmektedir.⁸

Yangınların bu sosyoekonomik ve kültürel sebeplerinin yangınlarla ilgili planlamalar açısından oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda yangınların çıkmasını önlemeye yönelik tedbirlerle yangınlara karşı hazırlıklı olma ve yangınlarla mücadele faaliyetlerinin planlanması, yangına hassas bölgelerde yaşayan hedef kitlelerin sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaç ve beklentilerini de içine alan bir düşünce ve görüş çerçevesinde yapılmalıdır. Aksi takdirde yapılacak planların uygulanma başarısı düşük olacaktır.

Yangınların bir afet boyutuna gelmesinin temel sebepleri nelerdir?

Yangın davranışını etkileyen en önemli faktörler yanıcı maddeler, hava hâlleri ve topografik özelliklerdir. Topografik özelliklerin zaman içinde sabit kaldığı varsayılırsa yangınları zaman içerisinde etkileyen en önemli unsurların yanıcı maddeler ve hava hâlleri olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemiz ormanlarında yanıcı madde miktarı her geçen gün artmaktadır. Bunun sebebi ise son yirmi otuz yılda kırsal kesimden kentlere yaşanan yoğun nüfus hareketi ve bunun sonucunda hayvancılığın azalması, aynı zamanda ısınma ve yakıt için doğalgaz kullanımının yaygınlaşmasının ormanlara olan sosyal baskının azalmasına yol açmasıdır. Orman Genel Müdürlüğü'nün geniş çaplı ağaçlandırma, rehabilitasyon ve bakım çalışmalarıyla ağaçlandırma seferberlikleri ormanlık alanların artışını beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak ormanlardaki yanıcı madde birikimi ve sürekliliği önemli oranda artmıştır. Yanıcı madde miktarlarındaki bu artış, yangının başlaması, büyümesi ve gelişerek tehlikeli olmasına zemin hazırlamaktadır.⁹

Tüm bunlarla birlikte özellikle tatil beldelerinde yeni yerleşim alanlarının artan şekilde ormanlarla iç içe yapılması, kıyı kesimlerindeki turizm tesisleri ve orman içi yerleşim alanlarında, yangına hazırlıklı olma seviyelerinin oldukça yetersiz oluşu yangınların sebep olduğu zararı arttırmaktadır. 2021 yangınlarında da görüldüğü üzere boşaltılan yerleşim birimleri, yanan evler, turizm tesisleri ve sera alanları bu durumun bir sonucudur. Gerekli önlemler alınmadığı sürece çok daha büyük felaketlerle karşılaşmanın kaçınılmaz olacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de özellikle son yıllarda yangınla mücadelede önemli başarılar elde edilmiştir. Bu başarı, yangın işçisinden amirine kadar tüm yangın çalışanlarının gayretli çalışmaları ve halkın orman yangınlarına karşı hassasiyetinin ve orman sevgisinin bir sonucudur. İleri teknolojilerin artan kullanımı da bu başarıda pay sahibidir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki yangınlarla etkin mücadele yangın tehlikesini ortadan kaldırmamaktadır. Yangınla mücadeleye aktarılan kaynak ve gösterilen özen, yangınların önlenmesi ve yangınlara karşı hazırlıklı olma faaliyetleri için de ayrılmalı ve gösterilmelidir.

Fotoğraf: Türk Kızılay, Cevahir Buğu

Yangınların daha sık ve afet boyutunda görülmesinin bir diğer sebebi ise iklim değişikliğine bağlı gerçekleşen hava hâllerindeki olağan dışılıklardır. Yaz aylarının başlamasıyla hava sıcaklıklarının artması, havanın bağıl neminin azalması ve bunun sonucunda kuruyan otların ve orman zeminindeki yanıcı maddelerin hızlı şekilde nemini kaybetmesiyle yangınlar kolaylıkla çıkabilmekte ve yayılabilmektedir.¹⁰ Özellikle rüzgârlı zamanlarda yangınların çıkması ve yayılması çok kolay olmaktadır. 2021'de çıkan ve çok kısa zamanda çok geniş alanları etkileyen orman yangınlarının afete dönüşmesi, yangınlar öncesindeki hava hâleriyle yakından ilişkilidir. 28 Temmuz öncesinde ülkemizin kuzey bölgelerini etkileyen ve sel felaketlerine de sebep olan şiddetli yağışlar sonrasında kuzeyden güneye esen serin ve kuru rüzgârlar, kuzey (iç bölgeler) ve

güney/ batı (Akdeniz/ Ege) bölgeleri arasındaki yüksek sıcaklık farklarından dolayı hızını arttırarak fırtına seviyesinde hava akımları oluşturmuştur. Yüksek şiddetli poyrazın etkisiyle havanın bağıl nemi %10'un altına düşmüş ve orman ölü örtüsü daha da kuru hâle gelmiştir. Yanıcı madde neminin %10'un altına düşmesi, yanıcı maddelerin kolaylıkla tutuşması ve çıkan yangının çok hızlı bir şekilde yayılacağı anlamına gelmektedir. Rüzgârın kuru (Akdeniz/ Ege Bölgesi'nde poyraz), hızının çok yüksek ve arazi yapısının kırıklı olması yangının yayılma oranını, şiddetini ve zararının boyutunu tahmin edilemeyecek boyutlara taşımıştır. 28 Temmuz-10 Ağustos arasında ülkemizde yaşanan orman yangını afeti tam da bu durumu ifade etmektedir.

Orman yangınlarının önlenmesi, tespiti ve mücadelesiyle ilgili sahip olunan gelişmiş teknoloji, lojistik imkânlar, kaynak ve altyapıya rağmen çok geniş ormanlık alanlar yangınlardan etkilenmeye devam etmektedir. Bu durum iklim, vejetasyon ve yangın ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Özellikle iklim değerlerindeki (hava hâllerindeki) kısa süreli olağan dışılıklar yangın davranışını çok tehlikeli boyutlara taşıyabilmektedir. İklim değerleri ve hava hâllerindeki olağan dışılıkların gelecekte daha sık yaşanacağı tahminleri, durumun vahametini ortaya koyar niteliktedir.

Yangınlarla Mücadele Nasıl Yapılmalıdır?

Yangınlarla mücadele, “önleyici tedbirler” ve çıkması muhtemel yangınların en az zararlı atlatılmasını sağlama-yaya yönelik “yangınlara karşı hazırlıklı olma” tedbirleriyle başlar. Mevcut yangın politikaları yangınlarla mücadeleyi önceleyen ve yangınların ekosistemler üzerindeki etkisini dikkate almayan bir anlayışla oluşturulmuştur.¹¹ Orman yangınları her ne kadar ekonomik ve ekolojik olarak çok yıkıcı etkilere sahip olsa da yangına bağımlı ekosistemlerde ekosistemlerin yapı, kompozisyon ve fonksiyonları yangın rejimine göre şekillenir. Ekosistem hizmetleri (ekosistemlerden beklentilerimiz) ekosistemlerin yapı, kompozisyon ve fonksiyonlarına bağlıdır.

Yangın rejimi temelde beş bileşenden oluşur; *yangın sıklığı, şiddeti, yanıcı madde tüketimi, büyüklüğü ve mevsimi*.¹² Her bir yangın rejimi bileşeni ayrı ayrı veya diğerleriyle birlikte ekosistemlerin şekillenmesinde önemli rol oynar.¹³ Yangın rejimi bileşenleriyle hava hâlleri ve iklim parametreleri arasında sıkı bir ilişki vardır. İklim değerlerindeki kısa ve uzun dönemli değişimlerin yangınların sıklık ve şiddetinde artışlara sebep olacağı öngörülmektedir.^{14 15} Bu öngörünün gerçekleşmesi durumunda ekosistemlerin

yapı ve kompozisyonlarında mutlak değişimle ekosistem hizmetlerinin aksamaması kaçınılmaz olacaktır.

Küresel iklim değişimiyle birlikte arazi kullanımı ve kullanımında meydana gelen değişimler de yangın rejimini etkileyerek doğal ekosistem yapılarında önemli değişimlere yol açabilir. Tahmini iklim senaryolarının gerçekleşmesi durumunda daha önce yangınların sık görüldüğü yerlerde sayı ve sıklığının artacağı, sık görülmediği ancak yanıcı madde miktarı ve sürekliliğinin yüksek olduğu bölgelerde ise artan yangın sayılarıyla birlikte büyük ve tahripkâr yangın olaylarının artacağı öngörülebilmektedir.¹⁶ Bu sebeple yangınlarla ilgili planlamalar, yangınların sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutları dikkatlice ele alınarak yapılmalıdır.

Yangınlarla mücadele teknik ve idari bir konudur. Yangınla mücadele stratejilerini büyük oranda yangın davranışı belirler. Teknik imkânlar çerçevesinde 20-25 km hızla esen rüzgârlarda yangınlar kontrol altına alınabilir. Ancak 30 km hızın üzerindeki rüzgârlarda yangının seyri yanıcı maddelerden bağımsız olarak sadece rüzgârın kontrolüne geçer. 28 Temmuz-10 Ağustos arasında gerçekleşen ve yüksek sıcaklık, düşük bağıl nem ve 40-45 km hıza ulaşan rüzgârların kontrolünde seyreden yangınlarda bu durum gözlenmiştir. Bu özellikteki yangınların hiçbir teknik imkân ve mücadele teknikleriyle kontrol altına alınabilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte ölü örtüdeki yanıcı madde neminin %7'nin altına düşmesi durumunda nispeten düşük rüzgâr hızlarında dahi yangınların kontrol altına alınabilmesi mümkün olmayabilir. Bu tür yangınları şartlar değişinceye kadar “müdahale edilemez” yangınlar şeklinde sınıflandırarak yangınla mücadeleyi yangından korunmak ve önem arz eden mekân ve kaynakların korunmasına yönelik tedbirleri almak şeklinde düşünmek gerekir. Can ve mal güvenliğiyle ilgili tedbirleri uygulamak bu durumlarda öncelik arz eder.

Özellikle büyük yangınlarda mücadele seçenekleri yangın davranış potansiyeline göre değerlendirilmeli ve buna bağlı yangınla mücadele stratejileri belirlenmelidir. Bu hususta hâlihazırda kullanılan yangın şiddet sınıflarının (çok düşük, düşük, orta, yüksek, çok yüksek)^{17 18} tekrar gözden geçirilmesi ve “çok yüksek” sınıfının “kontrol edilebilir” ve “kontrol edilemez” diye ikiye ayrılması düşünülebilir. Yangın davranış potansiyelinin hızlı, doğru ve zamanlı şekilde karar vericilere sunulabilmesi için “Yangın Tehlike Oranları Sistemi” gibi karar destek sistemlerinin acilen uygulamaya aktarılması büyük önem arz etmektedir¹⁹.

Yangınlardan Sonra Yanan Alanlarda Ne Yapmak Gerekir?

Dünya karasal ekosistemlerinin yarısı yangınlardan bir şekilde etkilenmektedir. Bu ekosistemlerin yarısı yangınlara bağımlı ekosistemlerden oluşmaktadır. Ülkemizin de parçası olduğu Akdeniz iklimi maki (çalı) ekosistemleri ve bazı çam (ör. saf kızılçam) ekosistemleriyle Afrika, Güney Amerika ve Avustralya savanları ve çalı ekosistemleri yangına bağımlı ekosistemlere örnek teşkil eder. Bu ekosistemlerde yangın ekosistemlerin yapı, kompozisyon ve fonksiyonları yanında türlerin sürekliliğinin sağlanması için bir gerekliliktir. Bu tip ekosistemlerden yangının uzaklaştırılması veya yangın rejiminin değiştirilmesi ekosistemde geri dönüşmesi zor yapısal hasarlara (meşcere, yapı ve kompozisyonuyla tür değişimi) sebep olabilmektedir.

Yangına bağımlı ekosistemlerde yangınlardan sonra alanların büyük ekseriyeti doğal yolla tekrar orman rejimine döner ve birkaç yıl içinde ekosistem kendisini yeniler. Yangının çok şiddetli gerçekleştiği kısımlarda gençleşmede kısa süreli problemler yaşanabilir. 2008 Serik Taşağıl orman yangını alanında görüldüğü gibi geniş çaplı yangınlarda erozyon

problemi oluşabilir. Bu alanların genelinde hâkim olan kızılçam ve maki türleri yangına karşı çok önemli dayanıklılık mekanizmalarına sahiptir. Bu türler yangın sonrasında alana gelme isteği ve yangın rejimiyle uyumlu kritik hayat olaylarına sahiptirler. Türlerin bu özellikleri yangından sonra yanan alana tekrar gelebilmelerini kolaylaştırmakta hatta garanti altına almaktadır. Bu tür alanlarda, sadece koruma tedbirleriyle yanan alanın orman rejimine kazandırılması büyük oranda mümkündür.

Lâkin yangına bağımlı olmayan ancak yangınlara iç içe olan birçok ekosistem, yangınlardan önemli derecede etkilenmektedir. Çok şiddetli, erken ve geniş çaplı yangınlar bu ekosistemler için ölümcül sonuçlar doğururken özellikle aynı yaşlı, tek tabakalı ve saf meşcere oluşturan bazı türlerin yaşlı meşcerelerinde tohum çimlenme ve fidan büyüme ve gelişimine önemli katkısı olduğu bilinmektedir. Bazı çam türlerinin hâkim olduğu doğal ekosistemlerle ülkemizde aynı yaşlı, saf karaçam ve sarıçam meşcereleeri de bu özelliktedir.

Sonuç

Orman yangınları, yangına bağımlı ekosistemlerde ekosistemlerin ayrılmaz bileşeni olmasına rağmen yangın rejiminde meydana gelen değişimler sadece yangına hassas ekosistemlerde değil, yangına bağımlı ekosistemlerde de yıkımlara ve milyarlarca liralık mücadele ve rehabilitasyon masraflarına ve hatta can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Orman yangınları bulunduğumuz coğrafyanın bir kaderidir. Ülkemizin bir deprem ülkesi olmasının yanı sıra aynı zamanda da bir ormanı yangını ülkesidir. Öncelikle yangın gerçeğinin kabul edilmesi ve yangınlara birlikte yaşamının yollarının aranması gerekir. Bunun için yangın politikalarının yeniden gözden geçirilmesi zorunludur. Günümüzde

yangın politikaları yangınla mücadeleyi öncelemektedir. Yangınla mücadele, her ne kadar yangın yönetim planlarının önemli bir ayağını oluştursa da yangınlar öncesi yapılması gereken “yangınların önlenmesi” ve “yangınlara karşı hazırlıklı olma” planlamaları da bir o kadar önemlidir. Yangınla mücadele çalışmaları kaza yapan bir aracı ve araçtaki yaralıları kurtarmak için yapılan çalışmalar olarak kabul edilebilir. Ancak esas olan kazanın olmamasıdır. Kaza durumunda zararın şiddetinin en aza indirilebilmesi için yapılması gerekenler olmalıdır. Bu bağlamda:

- Yangın politika ve stratejilerinde yeniden bir düzenlemeye gidilerek yangınla mücadele kadar yangın öncesi planlamalara da öncelik verilmeli
- Yangınlara ilgili planlamalar bilimsel bir temele oturtulmalı
- Yapılacak çalışmalar özel fonlarla desteklenmeli
- Geliştirilecek “Yangın Tehlike Oranları Sistemi” gibi karar vericilerin hizmetinde olacak karar destek sistemleri bir an evvel uygulamaya konulmalı
- Yangınlara mücadelede yangınların bir araç olarak kullanımını yaygınlaştırılmalı ve gerekli uygulamalı eğitim programları gerçekleştirilmeli
- Yangın eylem planları, söz konusu alanlardaki tüm paydaşların katılımı ve katkısıyla yapılmaya çalışılmalı
- Yangın eylem planları; orman, orman/ yerleşim, orman/ tarım arazisi ve orman/ turizm bölgeleri ara kesitlerinde bulunan alanlar için uzmanların gözetiminde yaptırılmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.

- 1 Wintle, B.A., Legge, S. ve Woinarski, J.C.Z. (2020). After the Megafires: what next for Australian Wildlife? *Trends in Ecology & Evolution*, 35, 753–757
- 2 National Interagency Fire Center. (2021). *National Fire News*. <https://www.nifc.gov/>
- 3 Natural Resources Canada (2021) *Canadian National Fire Database*. <https://cwffis.cfs.nrcan.gc.ca/ha/nfdb>
- 4 EFFIS. (2022). European Forest Fire Information System. <https://effis.jrc.ec.europa.eu/>
- 5 OGM. (2021). *Orman Genel Müdürlüğü, 2020 yılı ormancılık istatistikleri*. <https://www.ogm.gov.tr/tr/ormanlarimiz/resmi-istatistikler>
- 6 OGM. (2021). *Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, 2020 yılı orman yangınlarıyla mücadele değerlendirme raporu*. <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphanesitesi/YanginYonetimPlanlari/AntalyaOBMManavgat%20YanginC4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Plan%C4%B1.pdf>
- 7 OGM. (2021). *Orman Genel Müdürlüğü, 2020 yılı ormancılık istatistikleri*. <https://www.ogm.gov.tr/tr/ormanlarimiz/resmi-istatistikler>
- 8 Bilgili, E. (1997). Forests and forest fires in Turkey. *International Forest Fire News*, 17, 15-21
- 9 Keeley, J. E., Aplet, G. H., Christensen, N. L., Conard, S. C., Johnson, E. A., Omi, P. N. ve Swetnam, T. W. (2009). *Ecological foundations for fire management in North American forest and shrubland ecosystems*. Gen. Tech. Rep. PNW-GTR-779. Portland, OR: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station
- 10 Küçük, Ö. ve Sağlam, B. (2004). Orman yangınları ve hava halleri / Forest fires and fire weather. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 4(2), 220-231.
- 11 Baysal, İ. (2014). Orman yangınlarının orman amenajman planlarına entegrasyonu (Doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- 12 Bilgili, E. ve Baysal, İ. (2012). Yangın rejimi ve ormancılıktaki önemi. *Orman Mühendisliği Dergisi*, 49, 20-25
- 13 Bilgili, E., Küçük, Ö., Sağlam, B., Dinç Durmaz, B., Baysal, İ. ve Coşkun, K. A. (2021). Türkiye orman ekosistemlerinde yangınların ekolojik rolü. B. Pakdemirli, Ö. Küçük, Z. Bayraktar, S. Takmaz (Eds), *Ekoloji ve Ekonomi Ekseninde Türkiye’de Orman ve Ormancılık içinde* (75-115). Sonçağ Akademi
- 14 Camia, A., Libertá, G., & San-Miguel-Ayanz, J. (2017). *Modeling the impacts of climate change on forest fire danger in Europe*. Joint Research Centre (JRC) Technical Reports, 1, 22.
- 15 Moriondo, M., Good, P., Durao, R., Bindi, M., Giannakopoulos, C. ve Corte-Real, J. (2006). Potential impact of climate change on fire risk in the Mediterranean area. *Climate Research*, 31(1), s. 85-95.
- 16 Coşkun, K. A. (2021). Doğu Karadeniz orman yangınlarının uzun dönem meteorolojik parametrelerle değerlendirilmesi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7(2), s. 374-381. doi:<https://doi.org/10.21324/dacd.885384>.
- 17 TOVAG. (2015). *Türkiye Orman Yangın Tehlike Oranları Sistemi (TOYTOS)’ne doğru. Bölüm II: Meteorolojik Yangın İndeksi Sistemi (TOVAG 1120809)*. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Proje Sonuç Raporu
- 18 TOVAG. (2021). *Web Tabanlı Yangın Davranışı Tahmin Sistemi (YDTWEB)*. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Proje Sonuç Raporu
- 19 Coşkun, K. A. ve Bilgili, E. (2020). Orman yangın yönetiminde etkili bir karar destek sisteminin kavramsal çerçevesi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 6(2), 288-303. <https://doi.org/10.21324/dacd.645701>

Süreklilikler ve Değişimlerle 2021’de Göç

Saime Özçürümez

Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Türkiye’de 2021’de göç konusunda gözlemlenen durum ve olgular *düzenli göç, düzensiz göç, uluslararası koruma ve sosyal uyum* alt başlıklarında değerlendirilebilir. Bu yazı 1 Ocak-30 Aralık 2021 arası Türkiye’de insan hareketliliği konusunda temel konuları kısaca incelemektedir.

Türkiye göç alanında 2014’ten bu yana dünyada en çok mülteci barındıran ülke statüsündedir ve bu konumunu 2021’de de korumuştur.¹ COVID-19 pandemisi sürecinin etkisinde geçen 2021’de göç alanındaki gelişmeler açısından altı çizilmesi gereken en önemli konu; Türkiye’nin uluslararası kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve belediyelerle iş birliği ve koordinasyon içinde özellikle “Geçici Koruma” kapsamında barındırdığı Suriyeli topluluğun sağlık, eğitim ve çalışma yaşamı alanlarında hizmetlere erişimine ilişkin sürekliliği sağlamaya eksikleri ve güçlü yönleriyle devam etmesidir.

2021’de dikkat çeken bir diğer konu ise Türkiye’de göç yönetimi alanında bu yılın önemli bir kurumsal değişikliğin deneyimlendiği yıl olmasıdır. 11 Nisan 2013’te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle kurulan ve 2014’ten beri merkezde

ve taşrada teşkilatlanan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 29 Ekim 2021 tarihli *Resmî Gazete*’de yayımlanan *Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle* “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı” olmuştur.² T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, göç idaresine ilişkin mevzuatın geliştirilmesi ve idari kapasitenin gelişmesi amacıyla mevzuata uygun ve Cumhurbaşkanlığının politikaları doğrultusunda çalışmalarını merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlarından oluşarak yürütmektedir. Göç İdaresi Başkanlığının temel sorumluluk alanlarının teşkilatlanması *düzensiz göçle mücadele ve sınır dışı işleri, uluslararası koruma, uyum ve iletişim, yabancılar ve yönetim hizmetleri* şeklinde yapılandırılmıştır. Taşra teşkilatı açısından “İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İlçe Göç İdaresi Müdürlüğü, İl ve İlçe Göç Koordinasyon Kurulu” şeklinde kurgulanan bir yapı mevcuttur. Yurt dışı teşkilatında da “Göç Müşavirliği ve Göç Ataşeliği” yer almaktadır. Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü’nün sorumluluk alanları; uyum faaliyetleri, iletişim, kamu kurumlarıyla iş birliği ve koordinasyon, sivil toplum ve yabancı topluluklarla ilişki-

Fotoğraf: Türk Kızılay, Sinan Demirci

ler, göç politika ve projeleridir. Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğünün sorumluluk alanları; uluslararası koruma, geçici koruma, yeniden yerleştirme ve gönüllü geri dönüş, menşe ülke araştırmaları ve insan ticareti mağdurlarını koruma şeklinde belirlenmiştir. Yabancılar Genel Müdürlüğü de ikamet izinleri, vize, sınır kapıları yabancı işlemleri, Türk ve akraba topluluklara ilişkin konulara odaklanmaktadır. Düzensiz Göçle Mücadele ve Sınır Dışı İşleri Genel Müdürlüğünün çalışma alanları da sınır dışı işlemleri, kamu güvenliği ve giriş yasakları, düzensiz göçmen izleme, geri gönderme merkezlerinin yönetimidir.³

Kamu idaresi açısından Türkiye’de göç konusunda süreçleri yönlendiren en önemli kurumsal mekanizmaların başında “Göç Kurulu” gelmektedir. Türkiye’nin yabancılarla ilişkin göçle ilgili stratejilerinin belirlenmesi, koordinasyon ve uygulamanın takibinden sorumlu Göç Kurulu, 21 Kasım 2018’den beri İçişleri Bakanı başkanlığında toplanmaktadır.⁴ Göç Kurulu, 15 Eylül 2021’de toplanmış ve görevlerine ilişkin göç strateji belgesi hazırlanması, *Türkiye’nin Uyum Strateji Belgesi ve Eylem Planının* kabulü, farklı kurullarda ikamet izinlerine ilişkin konularda düzenlemeler hususunda kararlar alınmasıyla Türkiye’nin göç ala-

nındaki mevcut durumunun *Göç Eylem Planı* kapsamında sunulmasını kapsayan çalışmalar yapmıştır.⁵

Göç alanında Türkiye’nin gerçekleştirmeyi planladığı hedefler *2019-2023 Göç İdaresi Başkanlığı Stratejik Planında* sıralanmaktadır.⁶ Bu bakımdan göç alanında öncelikli alanlar *yönetilebilir düzenli göç, düzensiz göçle mücadele, etkin uluslararası koruma mekanizması, insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunması, karşılıklı uyum ve iletişimle güçlü kurumsal kapasite* şeklinde belirlenmiştir. COVID-19 pandemi sürecinin aşılama konusundaki ilerlemelerle birlikte *Göç Stratejik Planının* hedeflediği çalışmalarda performans değerlendirmeleri birçok alanda amaç ve hedeflerin gerçekleşmeye devam ettiğine işaret etmektedir.⁷

Türkiye’de göç idaresi alanındaki çalışmaların, stratejilerin ve uygulamaların önemi ve kapsamı insan hareketliliğine ilişkin 2021 verilerinin irdelenmesiyle daha da netleşmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan ikamet izinleri istatistikleri Türkiye’de ikamet izniyle bulunan yabancıların sayısını 2020 için 886.653 olarak paylaşırken 30 Aralık 2021 itibarıyla 1.311.633 (963.562 kısa dönem ikamet izni, 117.071 öğrenci ikamet izni, 89.752 aile ikamet izni, 141.248 diğer) olarak tespit etmiştir. İkamet izniyle Türkiye’de bulunan yabancıların en yoğun bulunduğu iller İstanbul (692.007), Antalya (125.376) ve Ankara (101.151) şeklindedir. Kısa dönem ikamet izniyle Türkiye’de yaşayan yabancılar en çok Irak, Türkmənistan ve Suriye uyruklarına tabidir.⁸ İkamet izinleriyle ilgili süreçler bakımından Şubat 2021’de *İkamet İzni İşlemlerinin Yürütülmesine Dair Yetkili Aracı Kurumlar Yönetmeliği* yayımlanmıştır.⁹

2021’de Türkiye’de insan hareketliliği alanında gündemin ön sıralarında yer alan bir diğer husus da düzensiz göç konusudur. Bu bağlamda 2020’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 122.302 iken 30 Aralık 2021 itibarıyla

bu sayı 162.371’dir. Yakalanan düzensiz göçmenlerin en yoğun olduğu uyruklar sırasıyla Afganistan, Suriye ve Pakistan’dır.¹⁰ Göçmen kaçakçılığıyla mücadele çalışmalarında da 2020’de 4.282 vakadan 2021’de 7.762 vakaya ulaşılmıştır. Özellikle Afganistan’dan Türkiye’ye yönelen yoğun göç dalgasıyla ilgili tartışmalar 2021’de düzensiz göçle ilgili Türkiye’nin genel tutumu konusunda insan odaklı yaklaşımın irdelenmesine sahne olmuştur. 2021 boyunca birçok düzensiz göçmen kurtarma operasyonları gerçekleştirilmiştir.¹¹ Ağustos 2021’de yoğunlaşan Afgan göçüyle ilgili durumu değerlendirirken Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından vurgulanan yaklaşım göç konusunun ele alınışının “hem insani hem stratejik bir mesele” oluşu yanında Türkiye’nin geliştireceği politikaların “kendi toplumsal huzurunu bozacak, ekonomisine yeni yükler getirecek ve hatta yeni güvenlik sorunları oluşturmasına mahal vermeyecek” biçimde geliştirilmesi gerektiği yönündedir.¹² Türkiye’nin, Doğu Akdeniz Bölgesi’nde göç yönetimindeki önemli bir aktör oluşu *Avrupa Birliği 19 Ekim 2021 İlerleme Raporunda* da ifade edilmiştir.¹³

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 2020’de 3.641.370 iken 30 Aralık 2021 itibarıyla 3.736.799’dur. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler yoğunlukla İstanbul, Gaziantep ve Hatay’da yaşamaktadır. Beş ildeki (Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Osmaniye) yedi barınma merkezinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı ise 51.4711’dir. 2014’ten beri sürdürülen Suriyelilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri çalışmalarında 2021’de 18.092 kişinin en çok sayıda yeniden yerleştirildiği ülkeler sırasıyla Kanada (8.809), ABD (4.096) ve İngiltere (2.567) şeklindedir. Bire bir formülü kapsamında ülkeden çıkış yapan Suriyelilerin de sayısı 31.616’ya ulaşmıştır.¹⁴

2021, Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle ilgili çalışmalarda dönüm noktası teşkil eden 18 Mart 2016 Avrupa Birliği-Türkiye Mutabakatının yenilenmesiyle ilgili tartışmaların da ön planda olduğu bir yıldır.¹⁵ Türkiye’deki Sığınmacılar için Mali Yardım Programı (FRIT) kapsamında yapılan çalışmalar için ayrılan finansal kaynak konusunda Kasım 2021’de ilerlemeler sağlanmıştır.¹⁶

Türkiye, 19 Mart 2009’da *Avrupa Konseyi İnsan Ticareti-ne Karşı Eylem Sözleşmesini* imzalamış ve sözleşme 1 Eylül 2016’da yürürlüğe girmiştir.¹⁷ Bu alanda Dünya İnsan Ticaretiyle Mücadele Günü kapsamında 29-30 Temmuz 2021’de *İnsan Ticaretiyle Mücadele Zirvesi* gerçekleştirilmiştir. İnsan ticaretiyle mücadele faaliyetleri konusunda yoğun bir yıl olan 2021’de konuya ilişkin Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin desteklediği “Türkiye’deki Göçmenler ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi” projesi ilerlemiştir. 14 Aralık 2021’de İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu toplantısıyla insan ticareti mağdurlarına verilen destek hizmetleri, insan ticareti mağdurlarının sağlık hizmetlerine erişimi ve istatistikler konularında değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye’nin insan ticaretiyle mücadele için paydaşlar arasında diyalog ve koordinasyon sağlanmasına yönelik çalışmalarda birçok istişare toplantısı ve eğitim gerçekleştirilmiştir.¹⁸

Türkiye’de yabancılara yönelik uyum ve iletişim faaliyetlerinde de 2021 önemli ve aktif bir yıl olmuştur. 2021’de Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER 157), *Dünya Çağrı Merkezleri Yarışmasında* “En İyi Acil Servis Hizmetleri Ödülü” kategorisinde Mart 2021’de birincilik almıştır.¹⁹

Sosyal uyum çalışmalarının kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ve STK’lar iş birliğiyle COVID-19 pandemi sürecinde de devamına yönelik *Sosyal Uyum Faaliyetleri*

ve Gelecek Dönem Planlamaları Çalıştayı gerçekleştirildi. 2021 boyunca *Uyum Buluşmaları, Uyum Biz Bize Sohbetler, Uyum Mahalle Buluşmaları Muhtarlar Çalıştayı ve İstişare Toplantıları, Yerelde Kadın Buluşmaları* farklı illerde gerçekleştirilirken Ağustos 2021 itibarıyla “Türkiye’de Sosyal Uyum” projesi ilk yılını tamamlamıştır. Göç alanında yerel yönetimlerin önemli rolünün de ön planda olduğu 2021’de *Göç Alanında Yerel Yönetimlerle İstişare Çalıştayı* nisan ayında gerçekleştirilmiştir. 18 Aralık Göçmenler Günü vesilesiyle de *Kültürlerin Buluşma Noktası Türkiye* temalı etkinlikler Göç Danışma Merkezlerinin bulunduğu 12 il ve Eskişehir’de yapılmıştır.²⁰

Türkiye’de uyum çalışmalarının kapsamlı şekilde devam etmesinin yanında geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle yerel halk arasında gerginliklerin yaşanması da söz konusu olmuştur. Ağustos 2021’de Ankara’da bir Türk gencinin yaşamını kaybetmesiyle sonuçlanan olayların ardından 2 Eylül 2021’den geçerli olmak üzere Ankara mülki sınırları geçici koruma kaydına kapatılmıştır.²¹ Sosyal medyada yaygınlaşan ve sosyal uyum süreçlerini tehdit eden provokatif yaklaşımlarla mücadele için bu yaklaşımların kaynaklarının incelenerek gerekli adli ve idari işlemlerin yapılması için çalışmalar Ekim 2021’den itibaren hızlandırılmıştır.²²

Türkiye’de yaşayan yabancıların toplumla etkileşimindeki çeşitliliği vurgulayan görsellerin paylaşıldığı on bine yakın fotoğrafın yarıştığı *Bir Fotoğraf, Bin Hikâye* fotoğraf yarışması 11 Aralık 2021’de sonuçlanmıştır. Türkiye Barolar Birliği, Kasım 2021’de *Mülteci Hukukunda Mesleki Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerileri* konulu bir çalıştay düzenleyerek adli yardım ve avukatlık hizmetleri açısından yapılan değerlendirmeler ışığında sorunların çözülmesi doğrultusunda öneriler geliştirdi. 2021’de birçok belediyeye aktif biçimde -özellikle COVID-19 pandemi sürecinde

en kırılgan gruplar arasında yer alan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere- kamu sağlığına ilişkin tedbirlere yönelik doğru bilgilendirme ve farkındalık, sıcak yemek dağıtımı, evde bakım hizmetlerinde destek, maske üretimi ve hijyen sağlanması konularında çalışmalar yapmıştır.²³

Türk Kızılay, 7 Ocak 2014’ten beri Göç Hizmetleri Direktörlüğünü kurarak tabi olduğu Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi ilke ve değerleri çerçevesinde göçmenlere yönelik hizmetleri yerine getirmektedir. Bu kapsamda Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğüyle koruma, geçim kaynağını geliştirme, çocuk ve gençlik, sosyal, kültürel uyum, psikososyal destek, sağlık ve aile bağlarının yeniden tesisi alanlarındaki çalışmalarına 2021 boyunca da devam etmiştir. Kızılaykart Programı’yla da Türkiye’de uluslararası koruma, geçici koruma ve insani ikamet izni kapsamındaki yabancılara yönlendirilen nakit yardım kapsamında şartlı eğitim yardımı, kamp içi gıda destek programı, tamamlayıcı sosyal uyum yardımı ve kurs harcırah desteği 2021 boyunca devam etmiştir.²⁴

2021, COVID-19 pandemi sürecinin halk sağlığına ilişkin kısıtlamalarının gölgesinde geçmekle birlikte göç alanındaki faaliyetler ve kurumsal dönüşümlerin hızla devam ettiği yıl olarak düşünülebilir. Kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, belediyeler ve STK’lar tarafından iş birliği içinde ve/veya ayrı yürütülen sosyal uyum süreçlerine ilişkin aktiviteler devam etmiştir. COVID-19 döneminde sosyoekonomik anlamda dünyada en kırılgan gruplar arasında yer alan mülteciler açısından değerlendirildiğinde Türkiye genelinde kapsamlı nakdî ve aynı destek programlarıyla geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ve uluslararası koruma kapsamındaki bireylerin gereksinimlerinin karşılanmasına çalışılmıştır. 2016’da imzalanan *AB-Türkiye Mutabakatı* kapsamında gerçekleşen Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelile-

rin eğitimine ve sınır koruma çalışmalarında iyileştirmeler yapılmasına ilişkin faaliyetlere destek vermek için yönlendirilmesi beklenen finansal kaynağın da Türkiye’ye ulaşacağıyla ilgili net sonuç Aralık 2021’de ortaya çıkmıştır. Özellikle “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PIKTES)” projesi kapsamında öğretmen ücretleri, ulaşım giderleri, eğitim malzemeleri, ek dersler, Türkçe eğitimi, öğretmenlerin eğitimi, rehberlik programları, erken çocuk eğitimi konularında çalışmaların artması planlanmaktadır. İlavenen 2021-2025 arası kapsayan *Düzensiz Göçle Mücadele Stratejisi* kapsamındaki faaliyetlerin de gelen fonlarla desteklenmesi beklenmektedir.

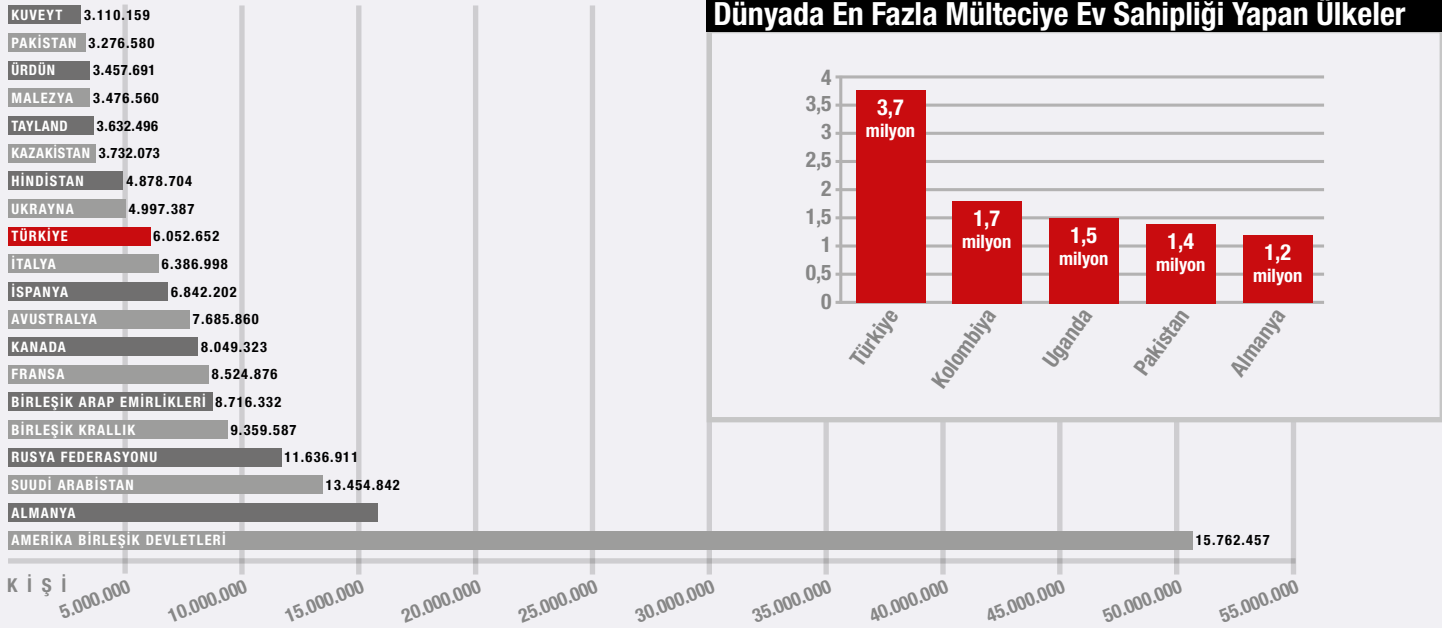
Göç İdaresi açısından Göç İdaresi Başkanlığı statüsüne geçiş ve performanslar değerlendirildiğinde göç alanındaki faaliyetlere ilişkin göstergelerin kurumsal yapıda ve sorumluluk alanlarındaki kapsamlı gelişmenin sürekliliğiyle ilgili ön verilere işaret ettiği düşünülebilir. Türkiye ve göç konusu açısından değerlendirildiğinde insan hareketliliğine neden olan yapısal ve bireysel unsurların dinamik niteliği, ülkede göç yönetimindeki dinamizmde de gözlemlenmektedir. Küresel tüm ekonomik, sosyal ve iklimsel değişimlerden etkilenen kişi hareketliliği ve sosyal uyum süreçleri genel anlamda ulusal ve yerel stratejiler ve uygulamalarla çözümlenmektedir. Bu noktada Türkiye uluslararası, ulusal ve yerel aktörlerin iş birliğinin göç gelen sorunların çözülmesi açısından önemi ve insan hakları temelli ilkelerin mevcut uygulamalarla örtüşmesinin insan odaklı göç yönetimi için değeri bakımından ayırt edilebilir ve örnek alınabilir bir yönetim modeli ve yaklaşımı yansıtmaya devam edecek niteliktedir.

- 1 UNHCR. (2021 17 Eylül). UNHCR Turkey-fact sheet september 2021. <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/88664>,
- 2 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 24 Aralık). Statü değişikliği hakkında. <https://www.goc.gov.tr/statu-degisikligi-hakkinda2>
- 3 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 31 Aralık). Merkez teşkilatı. <https://www.goc.gov.tr/merkez-teskilati>
- 4 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 31 Aralık). Göç kurulu. <https://www.goc.gov.tr/goc-kurulu>
- 5 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 15 Eylül). On birinci göç kurulu toplantısı içişleri bakanımız Süleyman Soylu başkanlığında gerçekleştirildi. <https://www.goc.gov.tr/on-birinci-goc-kurulu-toplantisi-icisleri-bakanimiz-suleyman-soylu-baskanliginda-gerçeklestirildi>
- 6 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2018). 2019-2023 dönemi Göç İdaresi Başkanlığı Stratejik planı. <http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/2353/Goc+Idaresi+Baskanligi+2019-2023>.
- 7 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021). Göç idaresi başkanlığı 2021 performans programı http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/OcQU4+Goc_2021PerformansProgram.pdf
- 8 Göç İdaresi Başkanlığı. (2022 3 Ocak). İkamet İzinleri. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>
- 9 İkamet İzni İşlemlerinin Yürütülmesine Dair Yetkili Aracı Kurumlar Yönetmeliği. (2021). T.C. Resmî Gazete (31387, 6 Şubat 2021)
- 10 Göç İdaresi Başkanlığı. (2022, 3 Ocak). Düzensiz göç. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- 11 2021 yılında gerçekleştirilen düzensiz göçmen kurtarma çalışmaları için bk. <https://www.icisleri.gov.tr/turk-kara-sularina-itilen-199-duzensiz-gocmen-kurtarildi>, Erişim tarihi 30 Aralık 2021; <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sahil-guvenlik-ekipleri-turk-kara-sularinda-bulunan-131-duzensiz-gocmeni-kurtardi-1874209>, Erişim tarihi 30 Aralık 2021; <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/yunanistan-unsurlarinin-8-ayda-geri-ittigi-yaklasik-6-bin-gocmeni-turkiye-kurtardi/2364202>, Erişim tarihi 30 Aralık 2021.
- 12 SETA. (2021 15 Ağustos). SETA genel koordinatörü Prof. Dr. Burhanettin Duran düzensiz göçmen meselesini değerlendirdi. <https://www.setav.org/seta-genel-koordinatörü-prof-dr-burhanettin-duran-duzensiz-gocmen-meselesini-degerlendirdi>
- 13 European Comission (2021 19 Eylül). Turkey Report 2021. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/turkey-report-2021_en
- 14 Göç İdaresi Başkanlığı. (2022 3 Ocak). Geçici koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- 15 A haber (2021 21 Kasım). Türkiye'den AB'ye çağrı! gündem: 18 mart mutabakatı. <https://www.ahaber.com.tr/gundem/2021/11/21/turkiyeden-abye-cagri-gundem-18-mart-mutabakati>
- 16 Hürriyet. (2020 29 Eylül). AB'den Türkiye'deki sığınmacılara yönelik yeni destek. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abden-turkiyedeki-siginmacilara-yonelik-yeni-destek-41623886>
- 17 COE. (2021 31 Aralık). Action against trafficking in human beings - Turkey. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/turkey>
- 18 COE. (2021) Türkiye'deki göçmenler ve insan ticareti mağdurlarının insan hakları açısından korunmasının güçlendirilmesi projesi <https://www.coe.int/tr/web/ankara/strengthening-the-human-rights-protection-of-migrants-and-victims-of-human-trafficking-in-turkey>
- 19 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 3 Ocak). YİMER 157 dünya çağrı merkezleri yarışmasında 1. oldu. <https://www.goc.gov.tr/yimer-157-dunya-cagri-merkezleri-yarismasinda-1-oldu>
- 20 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 17 Aralık). Kültürlerin buluşma noktası Türkiye" 18 aralık uluslararası göçmenler günü 13 ilimizde çeşitli etkinliklerle kutlanıyor. <https://www.goc.gov.tr/haberler>
- 21 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 2 Eylül). Ankara ili özelinde alınan kararlar hakkında duyuru. <https://www.goc.gov.tr/ankara-ili-ozelinde-alinan-kararlar-hakkinda-duyurubasinaciklamasi>
- 22 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 27 Ekim). Sosyal medyada dolaşıma sokulan provokatif paylaşımlar hakkında. <https://www.goc.gov.tr/sosyal-medya-da-dolasima-sokulan-provokatif-paylasimlar-hakkinda2>
- 23 Marmara Belediyeler Birliği. (2021 31 Aralık). Marmara bölgesi belediyeleri covid-19 pandemisi ile mücadele uygulamaları veritabanı. <https://data.marmara.gov.tr/afet-yonetimi/covid-19>
- 24 Türk Kızılay. (2022). Kızılaykart bilgi notu/ocak 2022. https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/KIZILAYKART_B%C4%B0LG%C4%B0_NOTU_OCAK_2022_tr.pdf

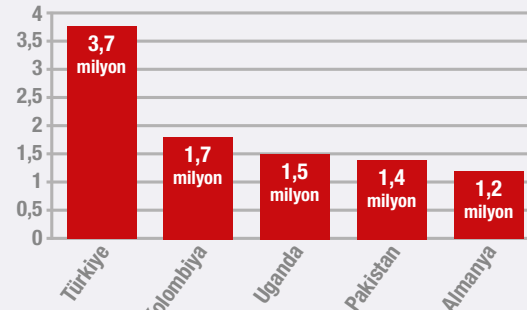
Dünya Göç Verilerinde Türkiye

Kaynak: UN DESA, International Migrant Stock 2020

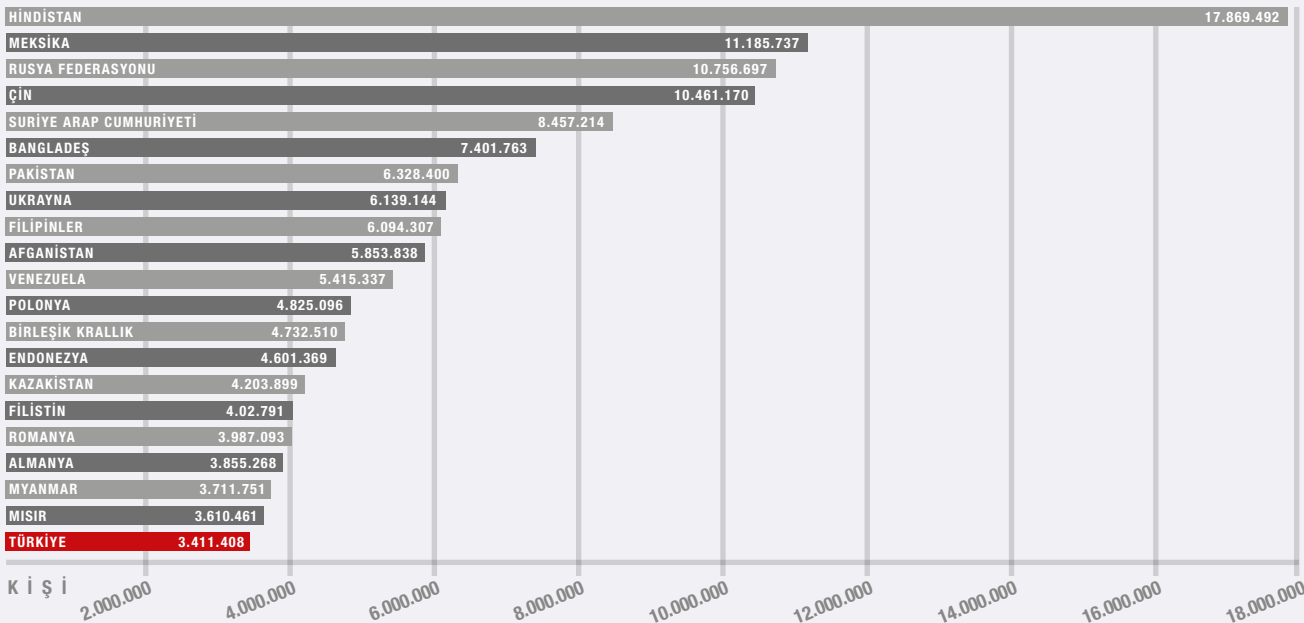
Ülkede Yaşayan Göçmen Sayısı

Dünyada En Fazla Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülkeler

Yurt Dışına Gönderdiği Göçmen Sayısı

2021'de Türkiye'de Yaşanan Jeolojik Afetler

Nehir Varol

Dr., Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi,
Afet Uygulama ve Araştırma Merkezi-AFAM

Ülkemiz jeolojik, coğrafi ve iklim özellikleri nedeniyle doğa kökenli afetlerin sık yaşandığı bir konumdadır. Bazı bölgelerde fiziksel ve sosyal kırılganlıkların yüksek olması, nüfus yoğunluğu ve plansız yapılaşma sebebiyle afetler sonucunda maalesef önemli can ve mal kayıpları yaşanmaktadır.

Uluslararası Acil Durum Veri Tabanı (EM-DAT) kayıtlarına Türkiye'den 2021'de doğa kökenli dört afet girmiştir. Doğa kökenli afetlerden üçü jeolojik ve meteorolojik kökenli sel ve heyelan, diğeri ise ülkenin güney ve batı kesimlerinde yaşanan orman yangınlarıdır. Ayrıca 2021 EM-DAT kayıtlarında bulunmayan Rize, Giresun, Tekirdağ, Artvin ve Kars'taki sel ve heyelan afetleriyle İstanbul ve Kocaeli'de etkili olan fırtınalar da kaydedilmelidir.

2 Şubat'ta sekiz saat içinde yaklaşık bir aylık yağış alan İzmir'in Menderes ilçesindeki selde dereler taşarak çok sayıda ev ve iş yerini su basmıştır. İki kişinin hayatını kaybettiği selde, Balaban Deresi'nin taşması sonucunda sular altında kalan 500 metrekaarelik alandaki konutlar güvenlik nedeniyle boşaltılmıştır. Boşaltılan konutlarda ikamet eden kişilerin tehlike geçinceye kadar otel ve misafirhanelerde konaklaması sağlanmıştır.¹

5 Nisan'da Giresun'un Duroğlu beldesindeki Aksu Deresi'nin taşması sonucu bir kişi hayatını kaybetmiş, bir kişi de yara-

lı kurtarılmıştır. 24 Nisan'da Tekirdağ Ergene ilçesinde aşırı yağış nedeniyle oluşan sele kapılarak su kanalına sürüklenen iki çocuk hayatını kaybetmiş, bir çocuk ise yaralanmıştır. 14 Temmuz'da kuvvetli sağanak yağış sonrasında Rize'nin Ardeşen, Pazar, Çayeli ve Güneysu ilçelerinde 82 köyün yolları heyelan nedeniyle kapanmıştır. Sekiz kişinin hayatını kaybettiği, beş kişinin yaralandığı sel ve heyelan afetinde 27.000 aboneye elektrik verilememiştir. Rize'de meydana gelen sel ve heyelandan bir hafta sonra 21 Temmuz'da Artvin Murgul'da aşırı yağışlar nedeniyle sel meydana gelmiş ve bir kişi hayatını kaybetmiştir. Köy yollarında meydana gelen heyelanlar, ulaşımda güçlükler yaşanmasına sebep olmuştur. 28 Temmuz'da Van'ın Başkale ilçesinde etkili olan dolu ve sağanak yağış nedeniyle meydana gelen sel felaketi sonucunda binden fazla hayvan telef olmuş, binlerce dönüm tarım arazisi zarar görmüştür. Van-Hakkâri yolunda oluşan heyelan nedeniyle mahsur kalan iki kişi kurtarılmış, bazı iş yeri ve konutlar zarar görürken birçok ahır da yıkılmıştır.

10 Ağustos'ta Kars'ın Sarıkamış ilçesinde sağanak yağışlar sonucu oluşan selde bir kişi hayatını kaybetmiştir. Altı aracın ve kırk konutun hasar gördüğü selde on ayrı bölgede heyelan meydana gelmiş ve Yedisu-Karlıova yolu trafiğe kapanmıştır.

Fotograf: Türk Kızılay, Serkan Özkaptan

10-12 Ağustos'ta Batı Karadeniz'de Kastamonu, Sinop ve Bartın'a bağlı bazı bölgelerde metrekareye düşen yağış miktarı "bir yıllık toplam yağışın üçte ikisi" olarak kayıtlara geçmiştir. Meydana gelen sel ve heyelanlarda 82 kişi hayatını kaybetmiş, 228 kişi yaralanmıştır. Yaşanan bu afetin ardından Kastamonu, Sinop ve Bartın afet bölgesi ilan edilmiştir.

2021'de dünyanın çeşitli bölgelerinde iklim değişikliğinin etkileriyle hava ve deniz suyu sıcaklığının mevsim normalleri üzerinde seyretmesi, yağış rejimlerinin değişmesine yol açmış, ani sel ve heyelan risklerini arttırmıştır. Türkiye'de özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi, sahip olduğu jeolojik-geomorfolojik özelliği ve ikliminden kaynakla-

nan faktörler nedeniyle sel ve heyelan oluşumu açısından kırılgan bölgedir. Bahar aylarında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde meydana gelen kısa süreli ve ani yağışlar, can ve mal kayıplarına neden olan sel ve heyelan afetlerinin yaşanmasına sebep olmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde iklim değişikliğinin etkilerine bağlı son elli yılın ikinci en sıcak yazı yaşanmıştır. Kastamonu ve Sinop'ta ise son 91 yılın en yüksek miktarda yağışı kaydedilmiştir.² Ancak afetlerin oluşumunu sadece iklim değişikliğine bağlamak yanıltıcı olacaktır. Bölgede dere yataklarında ve vadi tabanlarındaki plansız ve afete duyarlı olmayan yapılaşmanın afetlerin boyutunu arttırdığı bilinmektedir.

Sel ve heyelanların can ve mal kayıplarına neden olacak ve hayatı durma noktasına getirecek afetlere dönüşmesinde insanların rolü çok büyüktür. 2021’de meydana gelen sel ve heyelanlar, afete duyarlı yerleşim planlamasının ne derece önemli olduğunu bize tekrar hatırlatmıştır. Yerleşim planlaması *tehlike ve riskleri göz önüne alan, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılmasını hedefleyen bir yaklaşımla afete duyarlı bir şekilde yapıldığında* afet risklerinin de önüne geçilecektir.

2021’de Akdeniz, Ege, Marmara, Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’ndeki 54 ilde çıkan 15’i büyük olmak üzere 299 orman yangınında 16 kişi hayatını kaybetmiş, yüz binlerce hektar orman ve yerleşim yeri küle dönmüştür. 28 Temmuz’da Antalya Manavgat’ta başlayan yangınlarda yedi kişi hayatını kaybetmiş, iki binden fazla çiftlik hayvanı telef olmuştur. 29 Temmuz’da Muğla’nın Marmaris, Milas ve Köyceğiz ilçelerinde çıkan yangınlarda dokuz kişi hayatını kaybetmiş, yangınların yerleşim yerlerine sıçraması nedeniyle yüzlerce köy ve kasabadan binlerce yerli ve yabancı turist kara ve deniz yoluyla tahliye edilmiştir. 18 su atar uçak, 68 helikopter, 9 insansız hava aracı (İHA), 1 insansız helikopter, 850 arazöz, 430 iş makinesi ve 5.250 personelle müdahale edilen yangınlar on gün sonra tam anlamıyla kontrol altına alınmıştır.³

29 Kasım’da İstanbul ve Kocaeli’de etkili olan fırtına ise beş kişinin hayatını kaybetmesine, 38 kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Saatteki hızı 129 km’yi bulan lodos nedeniyle bazı binaların çatıları uçmuş, ağaçlar ve direkler devrilmiştir.

Sel, heyelan ve yangınların yaşandığı 2021’de ayrıca aletsel büyüklüğü 5.0’ten büyük sekiz deprem meydana gelmiştir.

Kasımda Erzurum’da aletsel büyüklüğü $M_l=5.2$ olan şiddetlice bir deprem Erzurum ve ilçeleriyle çevre illerde hissedilmiştir. Aletsel büyüklüğü Düzce’de $M_l=5.2$, Malatya’da $M_l=4.9$, Konya’da $M_l=5.1$ olan orta şiddette depremler bu ve çevre illerde hissedilmiştir.

31 Ağustos’ta Kütahya’da yerel saatle 14.04’te aletsel büyüklüğü $M_l=5.0$ olan ve orta şiddette meydana gelen deprem Kütahya ve ilçeleriyle çevre illerde hissedilmiştir. 25 Haziran’da Kuşbayırı-Karakoçan-Elazığ’da yerel saatle 21.28’de aletsel büyüklüğü $M_l=5.3$ olan şiddetlice deprem meydana gelmiş, Elazığ ve ilçeleriyle çevre illerde hissedilmiştir. 31 Ağustos’ta Aydınlar-Altıntaş-Kütahya’da yerel saatle 14.04’de aletsel büyüklüğü $M_l=5.0$ olan orta şiddette deprem meydana gelmiş, Kütahya ve ilçeleriyle çevre illerde hissedilmiştir. 13 Nisan’da Oniki Adalar-Akdeniz’de yerel saatle 23.28’de aletsel büyüklüğü $M_l=5.3$ olan orta şiddette deprem meydana gelmiş, Muğla ve ilçelerinde hissedilmiştir.

Afet Risklerinin Azaltılması ve TARAP

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de gün geçtikçe farklı şiddet ve büyüklüklerde meydana gelen afetler can ve mal kaybına neden olmakta ve sürdürülebilir kalkınma açısından tehdit edici bir unsur olmaktadır. 1970-1980’lerde dünyada afetlere yaklaşım, müdahale odaklıyken 1990’larda afet öncesi hazırlık durumuna geçerek büyük bir dönüşüm göstermiştir. Doğa kaynaklı afetlere karşı reaktif yaklaşımdan proaktif planlamaya geçiş sağlanmasıyla dünya çapında yaşanan çeşitli afetlerden dersler çıkarılması ve afet öncesi hazırlığa odaklanması gerektiği konusunda ortak anlayış öne çıkmıştır. Bunun en somut göstergesi, 2015’te gerçekleştirilen *Birleşmiş Milletler Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Konferansı*nda 2015-2030 arası geçerli olmak üzere *Sendai Çerçevesinin* kabul edilmesidir. Afet risk azaltma, toplumun tüm kesimlerinin desteğini gerektiren uzun dönemli çabadır. Bu çabanın başarısı; stratejik amaçların gerçekleştirilmesine, belirlenen hedeflerin ve eylemlerin zamanında, önceliklere uygun hayata geçirilmesine, sorumlu ve ilgili kuruluşlar tarafından sahiplenilmesine, bütün paydaşların koordinasyon içerisinde çalışmasına, kaynakların doğru kullanımına ve yönlendirilmesine bağlıdır. Türkiye de 1999

Marmara depremlerinden sonra afet öncesi çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştır. Bu çalışmaların en güncel gelişmesi, 2017'den beri çalışmaları süren ve 2021 sonu itibarıyla tamamlanan *Türkiye Afet Risk Azaltma Planı* (TARAP) ve ülkemizin afet yönetiminde riski önceleyen politikasının en önemli göstergesi olmuştur.

Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP); afet risklerini en aza indirebilmek için afetler olmadan gerçekleştirilmesi gereken faaliyetleri, belirli bir süreç dâhilinde sorumluları ve sorumluluklarıyla birlikte bir bütün hâlinde tanımlayan sürdürülebilir bir plandır.

TARAP ile sürdürülebilir, kendi ayakları üzerinde durabilen, afete dirençli yerleşimler oluşturmak, kaynakların etkili ve verimli kullanımıyla maksimum risk azaltmayı sağlamak amaçlanmaktadır. Böylece dirençli toplumlar ve güvenli yaşam alanları oluşturularak afetten kaynaklı kayıplar minimize edilecektir.

AFAD tarafından hazırlanan İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), illerde afet risklerinin azaltılması için amaç, hedef ve eylemlerin yer aldığı bir plandır. 81 ilde tamamlanmış İRAP'larda yer alan eylemler bütünleştirilip TARAP belgesinin amaç, hedef ve eylemlerine altlık oluşturmuştur.

Sendai Çerçevesinde (2015-2030) yer alan ve uluslararası kabul gören stratejik öncelikler TARAP'ın da stratejik önceliklerini oluşturmuştur. Her stratejik önceliğin içeriğinde hedef, amaç, eylemler, bunları yapmakla yükümlü sorumlu kuruluş ve kuruluşa destek verecek ilgili kurum ve kuruluşlar tanımlanmıştır. Ayrıca her eylem için ilgili ve sorumlu kuruluşa verilen kısa, orta ve uzun vadeler de belirtilmiştir.

TARAP Üst Strateji Belgesi ışığında İRAP'larda belirtilen zarar azaltma eylemlerinin 81 ilde hayata geçirilmesiyle ülkemizin afet risklerinin önlenmesine veya azaltılmasına katkı sağlayacağı şüphesizdir. Can ve mal kayıplarının ön-

lenmesi, doğa olaylarının afete dönüşmemesi ancak afet öncesinde yapılacak zarar azaltma çalışmalarıyla mümkün olabilecektir.

- 1 AA. (2021 2 Ocak). İzmir'de kuvvetli yağışın ardından yaralar sarılıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/izmirde-kuvvetli-yagisin-ardindan-yaralar-sariliyor/2132837>
- 2 MGM. (2021 22 Kasım). 2021 yılı ağustos ayı alansal yağış raporu. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/yagis-raporu.aspx?b=m>
- 3 OGM (2021 13 Ağustos). Tüm orman yangınları kontrol altında. <https://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/tum-orman-yanginlari-kontrol-altinda>

Sosyal Hizmetlerin Gündemi: 2021

Emine Özmete

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi

Sosyal hizmetlerin temel işlevi; bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun yaşam kalitesini geliştirmektir. Sosyal hizmetin temel perspektifi sosyal kalkınma olarak kabul edilir; sosyal kalkınma toplumun kurumlarına odaklanır ve sosyal programların uygulanmasıyla ilişkilidir. Sosyal kalkınmada kavramlar kadar uygulamalar arasındaki ilişki ve iş birliği de sosyal politikaların uygulama aracı olan sosyal hizmetlerin gündemini belirlemektedir. Sosyal kalkınmanın odağı ve sosyal hizmetlerin uygulama alanındaki odağı arasındaki farklılıklar veya benzerlikler kullanılacak yöntemlere ve kaynaklara yansımaktadır. Kalkınmanın amacı, insanların özgürce karar verebilmeleri için ekonomik, sosyal ve kültürel seçeneklerini arttırmaktır. Bu yaklaşım güçlendirme, eşitlik, adalet, haklar, verimlilik gibi sürdürülebilirliğe dayalı kavramları bir araya getiren bütüncül bir bakış açısı içermektedir. Son birkaç on yılda dünya gittikçe artan nüfus, göçler, kentleşme, endüstriyel atıkların kontrol edilememesi, yetersiz altyapı, deniz, orman, hava gibi doğal kaynakların tahrip edilmesi, içilebilir temiz suya erişebilen bireylerin sayısının azalması ve ekolojik dengenin bozulması gibi sosyal ve çevresel olaylara tanıklık etmektedir.

Diğer yandan dünyadaki en zengin 42 kişinin mal varlığı dünya nüfusunun %50'sine tekabül eden 3,6 milyar insanın mal varlığına eşittir, en zengin 10 ülkenin geliri de en fakir 10 ülke gelirinin tam 77 katıdır. Dünyanın yarısından fazlası yetersiz beslenen ve temel haklarından yararlanamayan yoksullardan oluşmaktadır. Bu noktada sosyal adalet ve insan haklarını temele alan sosyal hizmetin bilgi, beceri ve uygulama alanı toplumdaki her bireyin, ailenin, hassas grupların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için önemli görülmektedir.

Burada hem yaşam kalitesi hem de sürdürülebilirlik için "ihtiyaçların karşılanması" ve "kaynakların kullanılmasında sınırların belirlenmesi" gibi iki temel konu karşımıza çıkmaktadır. İhtiyaçların karşılanması özellikle yoksulların temel ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir. Kaynakların kullanılmasında sınırların belirlenmesi ise şimdiki ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yetecek kadar kaynakların korunmasını ifade etmektedir.

Sosyal hizmet mesleği sosyal değişimi, insan ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlenmeyi, katılımı ve insanların özgürlüğünü sağlayacak müdahalelerde bulunur. İnsan davranışı ve sosyal sistem teorilerinden yararlanarak mü-

dahale sürecinde birey ve çevresi arasındaki etkileşime odaklanır. Bu nedenle sosyal hizmet bir süreçtir. Sosyal hizmetin en önemli amacı insanların refahını yükseltmektir. Bu süreçte sosyal hizmet uygulamaları, insan hakları ve sosyal adalet gibi ilkeleri benimser. Sosyal hizmetler hem küresel gündemlere ve küresel konuların yereldeki yansımalarına hem de yaşanan coğrafyaya bağlı yerel gündemlere odaklanmaktadır.

Ülkemiz küresel olarak farklı coğrafyalarda afet ve acil durumlarda evrensel sorumluluk anlayışıyla eyleme geçmekte ve her bir çocuğun gözünde mutluluk olmaktadır. Yardım ve iyilik, Türkiye'nin asırlık tarihinin en sıcak tarafı, kültürümüzün en temel öğretilerinden olmakla birlikte sosyal hizmetlerdeki güçlü yapımız ve insani yardım alanında Kızılay gibi sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gönüllülüğün kurumsallaşması ve gelişmesi Türkiye'nin en cömert ülke olmasında ve "dünyanın vicdanı" hâline gelmesinde etkili olmaktadır. Özellikle 2020 Aralık'ta başlayan COVID-19 pandemi sürecinde her bölgede aşı dâhil sağlıkla ilgili ihtiyaçların karşılanması için girişimlerde bulunulmuştur. Türkiye'nin insani yardımın yanı sıra diplomasi alanında göç olgusuna ve mültecilere insan haklarını temele alan yaklaşımı da başta Avrupa olmak üzere birçok ülkeyi etkilemektedir. Türkiye 2021 itibarıyla 5,4 milyon yabancıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu mülteciler hak temelli yaklaşımla ülkemizdeki sağlık, eğitim hizmetleri ve sosyal hizmetlerden tümüyle yararlanmaktadır. Böylece uluslararası toplumda sıkça tartışılan yabancı düşmanlığı, ayrımcılık gibi konuların önlenmesinde Türkiye olarak tüm kaynaklarımızı seferber ederek başarılı olduğumuz yadsınamaz.

Türkiye 2021'de insan refahını etkileyen küresel gündemin yanı sıra yerel olarak sosyal hizmetlerin sunumunda acil durumlara karşı karşıya kalmıştır. COVID-19 salgınının bireyler, aileler ve toplum düzeyinde uzun süreli psikososyal ve ekonomik etkileri, ülkemizde meydana gelen

doğa kaynaklı afetler ve acil durumlar sosyal hizmetlerin odağında yer almıştır. Ayrıca Türkiye'de mültecilere ve ülkemiz vatandaşları arasında hassas bireyler ve gruplara yönelik sosyal hizmetler sürdürülmekte ve hizmet kalitesini arttırmaya yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, COVID-19 salgınının olumsuz etkilerini azaltmak için 2021'de fazlara göre planlanan ek sosyal yardımlarla sosyal koruma kapsamını genişletmiştir. Nisan 2020'den itibaren *Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı* kapsamında 1.100.-TL tutarındaki nakdi yardımlar ihtiyaç sahiplerine konutlarında teslim edilmiştir. COVID-19 salgını nedeniyle dönemsel ihtiyaç sahibi olup temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşayan kişilere yönelik "Sosyal Koruma Kalkanı Paketi" kapsamında "Sosyal Destek Programı ve Millî Dayanışma Kampanyası" aracılığıyla ilave destekler sunulmuştur. Salgın döneminde 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan hüküm doğrultusunda "acil durum hâli" ilan edilmiş, "Salgın Sosyal Destek Programı" kapsamında salgın öncesi dönemde sosyal yardım programlarından yararlanmayan hanelerin geçici yoksulluk riski yaşamaları nedeniyle çeşitli sosyal yardım programlarından yararlanmaları sağlanmıştır¹. COVID-19'la mücadele çerçevesinde uygulamaya konan "Sosyal Koruma Kalkanı Paketi" kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hayata geçirilen "Salgın Sosyal Destek Programı" üç faz hâlinde (Faz I, Faz II, Faz III) uygulanmıştır. 2021'de hayata geçirilen Faz III kapsamında bugüne kadar 2,3 milyar TL nakdi yardım sunulmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen "Biz Bize Yeteriz Türkiye'm Millî Dayanışma Kampanyası"yla ihtiyacı olan vatandaşlara ilave destekler sunulmuştur. Kampanya kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na toplam 2.078.252.487.-TL kaynak aktarılmıştır. Millî Dayanışma Kampanyası kapsamında son olarak beş binden fazla haneye 1000'er TL olmak üzere toplamda 5,3 milyondan fazla ödeme yapılmıştır.²

Fotoğraf: Türk Kızılay, Cevahir Buğu

COVID-19 salgın döneminde bireyler ve aileler sadece ekonomik değil, bütüncül bir yaklaşımla psikososyal yönüyle de desteklenmiştir. Salgından etkilenen bireyler ihtiyaç duyduklarında buldukları ilin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla psikososyal destek hizmetlerine ücretsiz ulaşabilmektedir. İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulları tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde gerekli tedbirler alınarak yüz yüze veya telefon aracılığıyla özellikle COVID-19 sebebiyle yakınlarını kaybedenlere psikososyal destek sağlanmıştır.

Pandemi döneminde vakalarla çalışmaya ilişkin bilgi ve beceri yelpazesinde mesleki gelişmenin sağlanması, yoğun çalışma programı ve karantinaya bağlı uzun çalışma saatleri nedeniyle hizmet sunarlarda ortaya çıkan stres ve tükenmişliğin azaltılması için çoğunluğu sosyal çalışmacı ve psikologlardan oluşan 582 personele *Salgın Süresince Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Hizmeti* eğitimi verilmiştir³

Toplumdaki bireylerin ve ailelerin ihtiyaç duydukları konularda sosyal hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmak ve karşılaştıkları sorunların çözümü için destek sağlamak amacıyla

ülke genelinde hizmet veren sosyal hizmet merkezlerinin sayısı, 2021 itibarıyla 370'e ulaşmıştır. Bireyler ve ailelerin kamu hizmetlerinden etkin şekilde faydalanabilmeleri için arz odaklı sürdürülen *Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)* kapsamında çalışan personel sayısı 3.444'e ulaşmış, toplam 2,8 milyon hanede sosyal incelemeler gerçekleştirilmiştir. Engelli bireylere yönelik Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yatılı hizmet veren engelli bakım ve rehabilitasyon merkezi sayısı, 2021 Eylül itibarıyla 104, gündüzlü bakım hizmeti veren merkez sayısı 280 olmuştur. Bakanlığa bağlı huzurevi sayısı ve kapasitesi 2002'ye göre yaklaşık 2,5 kat artmış ve huzurevi sayısı Eylül 2021 itibarıyla 162'ye yükselmiştir. Yaşlı bireylere yönelik yürütülen hizmetlerde yerel yönetimlerin rolünün ve hizmetlerinin artırılmasını amaçlayan *Yaşlı Destek Programı (YADES)* kapsamında 2021 için 3 milyon TL kaynak ayrılmıştır⁴. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı* yayımlanmış ve 81 ile "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" konulu genelge gönderilmiştir. Ankara ve İstanbul'da hizmet veren kadın konukevlerinden birinde on iki yaş üstü erkek çocuğu olan şiddet mağduru kadınlara yönelik 1+1 bağımsız daireler şeklinde hizmet birimleri oluşturulmuştur. Türkiye genelindeki kadın konukevi sayısı 149'a, kapasitesi de 3 bin 624'e yükselmiştir. Son üç yılın ortalamasına göre kadın konukevlerinde kadınların yüzde 47'si şiddet, yüzde 53'ü ise barınma nedeniyle hizmet almaktadır. Kadınların üretimine katılımını desteklemek için kadın kooperatifçiliği kapsamında stratejiler belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çocuklara sunulan hizmetler 2021'de kapsamlı şekilde yürütülmüştür. Aile odaklı hizmetlerden yararlanan çocukların oranı 2002'de %39 iken, 2021'de bu oran %95'e yükselmiştir. Çocuk haklarının korunması, bağımlılık, dijital zorbalık, sosyal medya, muzır neşriyat, mobil çocuk hizmetleri gibi geniş alanda çocuk koruma hizmetleri gerçekleştirilmektedir. Şehitlerimizin aileleriyle gazilerimiz ve aileleri çok boyutlu desteklenmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2021'de çalışmalarına göç, afet ve acil durumlarda birey, aile ve topluma yönelik psikososyal destek hizmetlerinin koordineli ve etkin bir şekilde sunulması ve hizmet sunumunun kapasitesini geliştirmek hedefini benimseyerek devam etmiştir.² Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda afet/ acil durum hâllerinde uygulanacak psikososyal destek hizmetlerine ilişkin Psikososyal Destek Çalışma Kılavuzu'nun oluşturulması ve bu doğrultuda 1.000 personele psikososyal destek eğitimi verilmesi planlanmıştır.⁵

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşu (IOM) iş birliğiyle ev sahibi toplumla ülkemizde yaşayan yabancıların sosyal uyumunu arttırmak amacıyla düzenlenen "Yerelde Uyum Buluşmaları" toplantıları çeşitli şehirlerde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarda yabancılara sağlanan bilgilendirme hizmetlerinin kapasitelerinin artırılması, yabancılara ve Türk toplumuna yönelik farkındalığı arttıracak bilgilendirme araçlarının geliştirilmesi, yerel düzeyde sosyal uyum faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konuları ele alınmıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Dünya Bankası ve Türk Kızılay iş birliğinde ev sahibi toplumla ülkemizde yaşayan yabancıların sosyal uyumunu arttırmak amacıyla yürütülen *Sosyal Hayata Uyumun Desteklenmesi Projesi* kapsamında özellikle göçmen nüfusun yoğun olduğu sınıra yakın şehirlerde teknoloji atölyeleri, spor yoluyla uyum faaliyetleri ve mobil tiyatro etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.⁶

İklim ve çevre koşullarındaki bozulmanın da etkisiyle dünyada ve ülkemizde doğal afetlerin şiddeti ve sıklığı 2021'de artış göstermiştir. Afet durumlarında Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından sosyal yardımlar ve psikososyal ekiplerin destek hizmetleri şeklinde doğrudan müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında 28.07.2021 itibarıyla Antalya, Muğla, Adana, Artvin, Aydın, Isparta, Kayseri, Mersin ve Osmaniye'de meydana gelen orman yangınlarına 859 personelle mü-

dahale edilmiş ve 17.488 kişiye psikososyal destek eğitimi verilmiştir. Kastamonu, Bartın ve Sinop'ta 11.08.2021'de meydana gelen sel felaketlerinde ise 586 personelle 5.310 kişiye ulaşılırken toplamda 1.445 personelle 22.798 kişiye psikososyal destek hizmeti verilmiştir.⁷

Özellikle 2021'de yaşanan sel ve yangın felaketleri sonrasında bölgede afetten etkilenen vatandaşlara yönelik psikolojik ilk yardım, ihtiyaç ve kaynak tespiti, psikoeğitim oturumları ve bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Psikososyal destek ekipleri ailelerde özel ihtiyaç sahibi yaşlı, engelli, bebek ve çocuklara yönelik destek programları düzenlemiştir. Afetten yaralı kurtulan veya vefat eden vatandaşların aile yakınları da ziyaret edilerek psikososyal hizmetler sunulmuştur. Ayrıca, afet alanında görev alan personele yönelik psikolojik bilgilendirme, öz bakım becerilerini geliştirme ve duygusal sağaltım odaklı destek hizmetleri sunulmuştur. Bölgede çocuk destek alanları oluşturularak yaş gruplarına göre psikoeğitim oturumları, ebeveynlere yönelik psikolojik bilgilendirme, gizlilik ve mahremiyet eğitimi, çocuklarda yas süreci, tematik oyunlarla duygu düzenleme gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Afet ve acil durumlarda Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre ilk ve acil olarak yeme ve giyinme ihtiyacı karşılanmaktadır. İkinci olarak bireylerin ve ailelerin güvende olabilecekleri bir çevrede barınma ihtiyacı ve üçüncü olarak psikososyal destek ihtiyaçları karşılanmaktadır. İnsan onuruna yaraşır şekilde sunulan bu hizmetler eş zamanlı planlanmakta ve sunulmaktadır.

Afetlerde yangın, sel gibi olayların şehir merkezine uzak, köyleri ve ilçeleri etkilemesi nedeniyle mobil koordinasyon aracılığıyla mobil sosyal hizmet merkezleri sahada aktif kullanılmıştır. Afetin yaşandığı bölgede hayatın normale dönmesi ve afetten etkilenen insanların kendi kendine yardım etme becerilerinin artırılması için toplum düzeyinde sosyal iyileştirme etkinlikleri planlanmıştır. Afetten etkilenen vatandaşlarımızın çeşitli ihtiyaçlarının giderilebil-

mesi ve aynı yardımların afetten zarar gören vatandaşlara en hızlı şekilde ulaştırılmasına yönelik "Sosyal Market" ve "Mobil Sosyal Market" hizmeti devreye girmiştir. Hem kamu kurum ve kuruluşları hem de gönüllüler afet bölgesinde yaraların sarılması için el birliğiyle çalışmalar yürütmüştür.⁸ 2021'de pandemi sürecinde meydana gelen afetler, ülkemizde iş birliği ve koordinasyonla yenilikçi sosyal hizmet modellerinin ortaya çıkmasına, kurumlar olarak esnek, hızlı ve dirençli bir tutumun sergilenmesine vesile olmuştur. Pandemi nedeniyle 2020'de kurulan "Vefa Sosyal Destek Grupları"nın çalışmaları *Ulusal Sosyal Hizmet Programına* dönüşmüştür.

Ülkemizde afet durumlarında sosyal hizmet uygulamalarının kapsamının şekillenmesi açısından düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır. Kalkınma planında yer alan afet ve acil durumlara karşı toplumsal farkındalığın artırılması ve yerel düzeyde afet yönetiminden sorumlu birimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi için meslek grupları, vatandaşlar, öğrenciler, sivil toplum kuruluşları gibi çeşitli hedef gruplarına afet farkındalık eğitimleri verilmiştir. Afet ve acil durumlarda psikososyal destek hizmetinin niteliğini arttırmayı amaçlayan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, afet ve acil durum alanında çalışan personelin mesleki bilgi ve becerisini arttıracak eğitimler sunmakta ve psikososyal destek eğitim programlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için kendi eğitimcilerini yetiştirmektedir.⁹

Acil durumlarda özellikle sosyal hizmetler alanında gönüllülerin katkısı değerlendirilmektedir. Bu noktada gönüllü katılımı ve desteğiyle aynı zamanda gönüllü faaliyetlerin organizasyonu ve verimliliği için çalışmalar başlatılmıştır. Sosyal hizmetlerde gönüllülük konusunda farkındalığın artırılması için bilgilendirme toplantıları yapılması ve Gençlik Radyosu aracılığıyla eğitimlerin verilmesi planlanmıştır. Genç Gönüllüler Platformu'nun Damla Gönüllülük Hareketi'nin kurumsal kapasitesi güçlendirilerek STK'ların platforma kurumsal üyelikleri teşvik edilmiştir

Gençlik merkezleri ve kamplarında yürütülen hizmetler, hareketlilik programları ve sosyokültürel faaliyetler aracılığıyla gençlerin toplumsal hayata aktif katılımlarının artırılması, toplumsal aidiyet duygularının güçlendirilmesi, gençler arasında sosyal sorumluluk ve gönüllülük bilinci ve kültürünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır.⁹

“2019 Gönüllülük Yılı” kapsamında başlatılan uygulamayla gençleri gönüllülük faaliyetlerine teşvik etmek, gönüllülük çalışmalarına ağırlık vermek amacıyla gençlik merkezlerinde ve genç ofislerde “mavi oda-gönüllü ofisleri” kurulmaktadır. Ekim 2021 itibarıyla bu odaların sayısı 190’a ulaşmıştır. Ülkemiz, hareketlilik ve gönüllülük faaliyetlerini Avrupa genelinde geliştirmeye yönelik mevcut AB eğitim ve gençlik programlarının yanı sıra 2019’dan beri gönüllülük, dayanışma, istihdam ve staj faaliyetlerini destekleyen Avrupa Dayanışma Programı’na (ESC) da katılmaktadır. STK’ların kapasite gelişimi, gönüllülük ve sosyal girişimcilik gibi alanların yaygınlaştırılması, merkezî ve yerel kamu kurumlarıyla iş birliğinde ilerlemeler sağlanmıştır. Ülkemizde sivil toplumun güçlendirilmesi, STK’ların kapasitesinin geliştirilmesi, sivil toplum alanındaki politikaların ve uygulamaların bütüncül biçimde koordinasyonunun sağlanması amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) bu alanda kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. COVID-19 pandemisi sonucu ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında sivil toplum faaliyetleri önemli rol oynamaktadır. Önümüzdeki dönemde de pandeminin yol açabileceği toplumsal ve çevresel etkilere yönelik STK’larla iş birliği yapılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.⁹

Dersler ve Öneriler

Ülkemizde yakın dönem sosyal hizmet tarihine kaydedilecek en önemli kurumsal konulardan biri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının birleşmesiyle 2018’de kurulan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının 2021’de “Aile ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı” olarak yeniden yapılanmasıdır. 2021, sosyal hizmetler açısından pandemiyi, doğa kaynaklı afetleri merkeze alan bunun yanı sıra kadınların, çocukların ve ailelerin korunması, engelli ve yaşlı hizmetleri, şehit ve gazilere yönelik hizmetler, sosyal yardımlar gibi alanlarda hem sosyal politikalar ve stratejilerin belirlendiği hem de hizmetlerin kapasitesinin geliştirildiği dönem olmuştur. Eş zamanlı olarak hizmet sunanların ve eğiticilerin eğitiminin gerçekleştirildiği, hizmet kalite standartlarının geliştirildiği, inovatif sosyal hizmet uygulamalarının ortaya çıktığı, iş birliği ve koordinasyon ile ulusal sosyal programların uygulandığı dönem olması sebebiyle sosyal hizmetlerde gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde hem küresel sorunlar hem de yerel meydana gelen afet ve acil durumlar karşısında sosyal hizmetler alanında hızlı çözüm üretme potansiyelimizin ortaya çıkmasına tanıklık ettik.

Ülkemizde 2021’de küresel bir kriz olarak değerlendirilen COVID-19 pandemi sürecinde engelli, yaşlı gibi hassas gruplara sunulan hizmetler en etkili şekilde devam etmiştir. Özellikle kurumsal bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinde uygulanan tedbirler, karantina kuruluşları gibi bu dönemde ortaya çıkan yenilikçi bakım modelleri özellikle pandemi döneminde yaşlıların korunmasında etkili olmuştur.

Pandemi süreci devam etmektedir. Aşı bulunmasına karşın dünyadaki aşılama oranındaki beklenen artışın sağlanamaması bu süreci uzatmakta, COVID-19 virüsünün yeni mutasyonlarının oluşması kaygıyı yükseltmektedir. Son on yılda olduğu gibi insanoğlu bundan sonraki süreçte yeni virüslerle karşılaşmaya da hazır olmalıdır. Bu anlamda belki insanlık, bir pandemiden başka bir pandemiye geçiş yapacaktır. Pandemi sürecinin uzaması ruh sağlığının korunmasına yönelik hizmetlere duyulan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu süreçte, ülkemizde öncelikle hassas grupların korunmasına ve sosyal hizmetlerin sunulmasına devam edilecektir. Tüm bu uygulamalar Türkiye’nin güçlü sosyal refah devleti yapısının bir gereği olarak sürdürülecektir.

Pandemi ve afet durumlarında 2021’de öne çıkan en önemli olgu “dayanışma” olmuştur. Bu dönemde kurumlarla bireyler ve aileler arasındaki bağlar dayanışma kültürünün bir parçası olarak güçlenmiş, devlet ve millet el ele vermiştir.

Acil ve kriz durumlarıyla karşı karşıya kaldığımız 2021’de bireylerin, ailelerin ve toplumun güçlendirilmesi ve hassas grupların öncelikli ihtiyaçlarının karşılanması için geniş kapsamlı hizmetler sunulmuştur. Bu dönemden etkilenen ve kırılğan hâle gelen bireylerin ve grupların ekonomik, sosyal ve psikolojik olmak üzere çok boyutlu desteklenmeye devam edileceğini belirtmek gerekir. Diğer yandan bakım ve sosyal hizmet alanında çalışanlarla sağlık çalışanlarının pandemi dönemindeki yoğun emek çalışmaları karşısında yaşadıkları stres ve tükenmişlikle başa çıkmalarına destek olunmasına, buna yönelik yapılandırılmış ve sürdürülebilir çözüm programlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Pandemi döneminde dijital olanaklarla uzaklar yakın olmuştur. Pandemi sürecindeki mesafe ve kapanma kurallarına uyma döneminde yaşlılar çoğunlukla tanımadıkları ve kullanmayı bilmedikleri akıllı telefonları kullanmak zorunda kalmıştır. Yaşlılara akıllı telefon gibi dijital iletişim cihazları ve online uygulamaları kullanma bilgilerini ve becerilerini geliştirmek için programlar yürütülmesi yararlı olacaktır.

Son söz olarak vurgulamak isterim ki bütün bu çalışmaların ve sosyal hizmetlerin temel amacı “hiç kimseyi geride bırakmamak” tır.

- 1 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). *E-bülten, 2021 eylül- ekim*. <https://www.aile.gov.tr/media/96243/bi-ri-mbultenleri-baski-1.pdf>
- 2 Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021 18 Kasım) *2021 yılı performans programı*. <https://www.csgeb.gov.tr/media/72689/acshb-2021-yili-performans-programi.pdf>
- 3 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). *E-bülten, 2021 eylül- ekim*. <https://www.aile.gov.tr/media/96243/bi-ri-mbultenleri-baski-1.pdf>
- 4 T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021 17 Kasım). *2022 yılı cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/2022-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-26102021.pdf>
- 5 T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021 17 Kasım). *2022 yılı cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/2022-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-26102021.pdf>
- 6 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 15 Kasım). *Sosyal hayata uyumun desteklenmesi projesi kapsamında çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi*. <https://www.goc.gov.tr/sosyal-hayata-uyumun-desteklenmesi-projesi-kapsaminda-cesitli-etkinlikler-gerceklestirildi>
- 7 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021 26 Ağustos). *Orman yangınları ve sel felaketlerine ilişkin psikososyal destek çalışmaları devam ediyor*. <https://www.aile.gov.tr/ankara/haberler/orman-yanginlari-ve-sel-felaketlerine-iliskin-psikososyal-destek-calismalari-devam-ediyor/>
- 8 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021 26 Ağustos). *Orman yangınları ve sel felaketlerine ilişkin psikososyal destek çalışmaları devam ediyor*. <https://www.aile.gov.tr/ankara/haberler/orman-yanginlari-ve-sel-felaketlerine-iliskin-psikososyal-destek-calismalari-devam-ediyor/>
- 9 T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021 17 Kasım). *2022 yılı cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/2022-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi-26102021.pdf>

Sosyal Koruma Verileri

Kaynak: TÜİK, Sosyal Koruma İstatistikleri, 2020

2020'de resmî sosyal koruma harcamaları bir önceki yıla göre %20,9 artış göstererek 655 milyar 599 milyon TL oldu. Bu harcamaların %98,5'ini sosyal koruma yardımları oluşturdu. Sosyal koruma harcamalarının yıllara ve dağılımı tabloda sunulmuştur.

Sosyal Koruma Yardımı Türü	(₺)		
	2018	2019	2020
Hastalık / sağlık bakımı	121.755	146.036	170.993
Engelli / malul	14.840	18.200	20.906
Emekli / yaşlı	219.939	263.079	300.902
Dul / yetim	52.262	63.616	73.194
Aile / çocuk	16.986	23.177	31.071
İşsizlik	10.358	15.732	44.393
Sosyal dışlanma	5.887	3.529	4.544

Resmî Sosyal Koruma Yardımları

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nakdî (₺)	92.065	106.828	123.790	140.876	158.868	182.413	223.192	253.150	299.079	361.478	450.723
Aynî (₺)	54.180	62.254	68.897	75.570	84.044	92.498	107.584	122.407	142.948	171.821	195.279
Toplam (₺)	146.245	169.082	192.687	216.446	242.912	274.912	330.776	375.557	442.027	533.368	646.002

Sosyal Koruma Kapsamında Maaş Alan Kişi Sayısı, 2018 - 2020

	2018			2019			2020		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam engelli / malul maaşı alan kişi sayısı	856	503	353	864	504	360	853	497	356
Toplam emekli / yaşlı maaşı alan kişi sayısı	9.514	7.144	2.370	9.849	7.313	2.536	10.035	7.415	2.620
Toplam dul / yetim maaşı alan kişi sayısı	3.758	264	3.494	3.759	267	3.492	3.758	267	3.539

Afetler, Göç ve Halk Sağlığı

Özge Yavuz Sarı

Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı, Afet Tıbbı Uygulama ve Araştırma Merkezi

Kerim Hakan Altıntaş

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı, Afet Tıbbı Uygulama ve Araştırma Merkezi

Afetler ve Halk Sağlığı

Dünyada doğa ve insan kaynaklı afetler her geçen yıl artmaktadır. *Dünya Afet Raporuna* göre en büyük artış iklim ve hava olaylarına bağlı (sel, aşırı hava olayları, kasırga vb.) afetlerde meydana gelirken bunu jeofizik ve biyolojik nedenlere bağlı afetler izlemektedir.¹ Türkiye’de de 2021’de meydana gelen afetlerde benzer bir dağılımın olduğu görülmektedir. Yılın ilk aylarında özellikle İstanbul ve çevresinde etkili olan fırtına ve yağış olaylarını yaza doğru Artvin, Düzce ve Rize çevresinde meydana gelen aşırı yağışlar izlemiştir.² Temmuz sonlarında Manavgat bölgesinde başlayan orman yangınına Adana, Marmaris, Mersin ve Osmaniye orman yangınları izlemiş; 28 Temmuz-12 Ağustos 2021’de Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde bulunan 54 ilde 299 orman yangını meydana gelmiştir.^{2,3} Ülke tarihinin en büyük orman yangınlarının yaşandığı 2021’de 160 bin hektar alanın bu yangınlardan etkilendiği tahmin edilmektedir.⁴ Orman yangınlarının hemen ardından Ağustos’ta bu kez Bartın, Kastamonu ve

Sinop’ta görülen aşırı yağışlar ve bunu izleyen su baskını, heyelan ve sel felaketi çok sayıda can ve mal kaybına yol açmıştır. Yılın son aylarına gelinirken olumsuz hava koşulları ve şiddetli rüzgâr Marmara Bölgesi başta olmak üzere tüm yurttaki etkili olmuştur. Deprem istatistiklerine bakıldığında 2021’de Bingöl, Düzce, Elazığ, Erzurum, Konya, Kütahya, Malatya ve Van’da orta şiddette (5.0-5.9) depremlerin meydana geldiği görülmektedir.^{2,5}

Yaşanan afetlerin etkilerini yalnızca yaşamalarını kaybeden yahut yaralanan kişilere, yıkılan veya hasar gören yapılara ilişkin rakamlara bakarak değerlendirmek eksik bir yaklaşım olacaktır. Zira afetler, toplumu ve halk sağlığı hizmetlerini doğrudan ve dolaylı olarak pek çok yönden olumsuz etkilemektedir. Temiz suya erişim, beslenme, barınma olanaklarının kaybı, salgın hastalıklar, kimyasal kirlilik, atıkların kontrolünün sağlanamaması; su, elektrik, kanalizasyon, ulaşım ve haberleşme altyapısının hasarı görmesi; sağlık hizmetleri başta olmak üzere hizmet altyapısının zarar görmesi gibi pek çok sorunla karşı karşıya

kalinabilmekte; bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlığı bozulmaktadır.^{6,7} Bu sorunlar meydana gelen çoğu afette görülebilmekle birlikte her afet kendi dinamikleri özelinde farklı sorunlara yol açabilmektedir. Ülkemizde 2021'de etkili olan sel felaketlerinin bu sorunların tümüne neden olma potansiyeli bulunmaktayken orman yangınları bunlara ek olarak havada PM10 ve PM2.5 kirleticilerin miktarında artış, yanan ürünlere bağlı hava, toprak ve yer altı su kaynaklarının kirliliği, yangınlar ve sıcak çarpmaları gibi sorunlara da neden olabilmektedir.^{6,8} Akut dönemde yaşanan bu sorunları doğal yaşamın ve ekosistemlerin tahribatına; tarihî, kültürel ve toplumsal mirasın kaybına; üretim kaynaklarının yok olmasına bağlı daha derin ve telafisi çok daha zor sorunlar izlemektedir.

Afetlerin tehlike ve incinebilirliklerin bir araya gelmesiyle oluştuğu düşünüldüğünde afetlerin toplum üzerindeki etkileri; afet öncesi dönemdeki mevcut durum, hazırlık ve risk azaltma çalışmalarıyla doğrudan ilişkilidir.⁹ Bu kapsam küresel düzeyden bireysel düzeye kadar geniş ölçekli ve eş zamanlı pek çok çalışmayı gerektirmektedir. Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından 2030'a kadar ulaşılması hedeflenen *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları* içinde ele alınan başlıklar, afetlere dirençli toplumlar inşa etmek ve afetlerin neden olduğu kayıpların önüne geçmek amacıyla yapılması gerekenleri afetlerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili 17 başlık altında ele almaktadır. *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)* ve *İklim Değişikliği ve Buna Bağlı Afetlere Yönelik Yol Haritası* gibi ulusal düzeyde pek çok çalışmayla desteklenen bu hedeflerle afet riskini azaltmak, afetlere bağlı yaşanan can kayıplarıyla ekonomik kayıpların GSYH içerisindeki oranını azaltmak, afetlere uyum kapasitesini arttıracak dayanıklı tarım uygulamalarını geliştirmek, afetlere dayanıklılığı önceleyen kent ve yerleşim

yeri planları oluşturmak, dezavantajlı gruplara yönelik afetlere dirençliliği artırma çalışmalarını ve iklim değişikliğine yönelik müdahaleleri güçlendirmek amaçlanmaktadır.¹⁰ Afet riskini azaltmak ve dirençliliği arttırmak tüm politikalarda ve kurumsal hedeflerde bu konunun öncelenmesi ve toplum katılımının sağlanabilmesiyle mümkün olacaktır.

Göçler ve Halk Sağlığı

Pandeminin etkisinde geçen 2021, tüm dünyada göçlerin artma eğilimini sürdürdüğü bir yıl olmuştur. Savaşlar, kriz ve çatışmalar (Sudan, Suriye, Yemen), ciddi ekonomik ve politik belirsizlikler (Afganistan, Venezuela), iklim ve hava olaylarıyla ilişkili afetler (Çin, Filipinler, Hindistan) milyonlarca insanın buldukları yaşam alanlarını terk etmelerine neden olmuştur. Yılın son ayında yayımlanan *Dünya Göç Raporu (2022)* verilerine göre pandemi nedeniyle ülke içinde ve ülkeler arası sınırlardaki hareketliliği önlemeye yönelik 108.000 kısıtlama uygulanmasına rağmen göçlerde artış yaşanmış, uluslararası göçmenlerin sayısı bir yıl içinde 272 milyondan 281 milyona yükselmiştir. Yerinden olan 89,4 milyon kişinin 26,4 milyonunu mülteciler, 4,1 milyonunu sığınmacılar oluştururken ülkesi içinde yer değiştirenlerin sayısı 55 milyona ulaşmıştır. Ülkesi içinde yer değiştirenlerin büyük çoğunluğu yine çatışma ve şiddet olayları nedeniyle evlerini terk ederken yedi milyon kişi afetlere bağlı olarak yer değiştirmiştir. Yaşanan orman yangınları Fransa, İspanya ve Yunanistan'da 23.000 kişinin yerinden olmasına yol açmıştır.¹¹

Türkiye, Suriye'de devam eden belirsizliğin onuncu yılında dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumundadır. Ülkeler arasındaki göç koridorları içinde en büyük ikinci koridor (ABD-Meksika'dan sonra) Türkiye ve Su-

riye arasındadır.¹¹ Aralık 2021 itibarıyla 3.735.701 Suriye vatandaşı, geçici koruma statüsü altında ülkemizde bulunmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde 51.559 kişi bulunurken geriye kalan 3.6 milyon kişi Adana, Gaziantep, Hatay, İstanbul ve Şanlıurfa başta olmak üzere çoğunlukla büyük kentlere yerleşmektedir. Düzensiz göçmenlerin sayısı 2021 itibarıyla 154.766 tespit edilmiştir. Düzensiz göçmenlerin geldiği ülkelere bakıldığında sırasıyla Afganistan, Suriye, Pakistan, Somali, Özbekistan, Irak, Türkmenistan, Bangladeş, İran ve Filistin'den göç alındığı görülmektedir.¹²

Göçler, birey ve toplum sağlığı üzerindeki etkileriyle halk sağlığı çalışmalarının yoğunlaştığı bir alan durumundadır. Göç eden topluluklar çoğunlukla uzun süren krizler nedeniyle sağlık alt yapısının bozulduğu ve aşılama gibi koruyucu sağlık hizmetlerinin kesintiye uğradığı bir bölgeden gelmekte, yolculuk sırasında kalabalık ve kötü sanitasyon koşullarına maruz kalmakta, geldikleri yeni ülkede sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşamaktadır. Temel hizmetlere ve mevcut kronik hastalıkların takibi ve tedavisi için gerekli olanaklara erişememe, yaşam şekli değişimleri ve kötü beslenme gibi pek çok neden sağlık göstergeleri-

Fotoğraf: Türk Kızılay, Cevahir Buğu

nin kötüleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Yaşanan travmalara ve yeni bölgeye uyum sürecine bağlı ruhsal sorunlar, daha az güvenceli işlerde çalışma, kaza ve yaralanmalarla sık karşılaşma, sağlıksız barınma ve çalışma koşulları gibi sorunlar göçmenlerin sağlık düzeylerinin kötüleşmesine neden olan etkenler arasındadır. Göç öncesi, sırası ve sonrası dönemde yaşanan tüm bu sorunlar, göçmenleri geldikleri yeni ülkede sağlık sorunlarına karşı savunmasız bir duruma getirmektedir.¹³ Sağlık hakkı ve evrensel sağlık kapsayıcılığı ilkeleri uyarınca göçmenlerin ülkelerde bulunduğu statüye bakılmaksızın temel sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması, hem göçmenler hem toplum genelinin sağlığının korunması ve geliştirilmesi için önemlidir.

Türkiye’de bulunan göçmenlere ilişkin son bir yıl içinde yayımlanan çalışmalara bakıldığında ruh sağlığı sorunları, doğum öncesi bakımla diğer üreme sağlığı hizmetleri ve anne çocuk sağlığı konularının öne çıktığı görülmektedir. Yapılan bir çalışmada Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler’de depresyon, anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğunun yaygın olduğu ve yerinden olma sonrası yaşam koşullarıyla bu sorunların ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁴ Suriyeli kadınların yetersiz doğum öncesi bakım, ergen gebelik ve olumsuz gebelik sonuçları açısından risk altında olduğu, erken doğum ve prematüritenin yeni doğanlarda sık görüldüğü ifade edilmiştir.^{15,16} Pandeminin etkisini sürdürdüğü 2021’de göçmenlerin pandemi sürecinde karşılaştığı sorunlara ilişkin çalışmalar da yayımlanmıştır. Yapılan bir çalışmada COVID-19 döneminde alınan tedbirlere bağlı ekonomik kayıpların orantısız bir şekilde Geçici Koruma Altındaki Suriyelileri daha fazla etkilediği gösterilmiştir.¹⁷ Göçmenlerin aşıya erişimi ve bu konudaki mevcut duruma ilişkin Uluslararası Kızılay ve Kızılay Dernekleri Federasyonu ve Türk Kızılay tara-

findan yakın zamanda yayımlanan bir çalışmada, 15 ilde 16 toplum merkezinin herhangi birinden hizmet alan 624 göçmenin %72,1’inin en az bir COVID-19 aşısı olduğu tespit edilmiştir. Aşı olan kişilerin %68,2’si (307 kişi, toplam katılımcıların %49,2’si) iki doz, %1,3’ü üç doz aşı olduklarını belirtmiştir. Hastaneler, aile sağlığı merkezleri ve göçmen sağlığı merkezlerinin aşı uygulaması yapılan ilk üç yer olduğu görülmüştür.¹⁸

Göçlerin neden olduğu sağlık sorunlarıyla mücadelede ilk adım göçlerin nedenlerine yönelik yapılacak müdahaleler ve zorunlu göçlerin önlenmesi olacaktır. Göçlerin ilgili tüm taraflarca iş birliği içinde insan onuruna yakışır şekilde yönetilmesi önemlidir. *Cenevre Sözleşmesi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları* gibi pek çok uluslararası metin bu anlamda risk faktörlerini ortadan kaldırmak ve göçlerle ilgili hukuki süreçleri düzenlemek yönünden önemli adımlar olmuştur. *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları* içinde yer alan “Hedef 3.8. Evrensel Sağlık Kapsayıcılığı İlkeleri” doğrultusunda kişilerin buldukları yasal statüye bakılmaksızın kaliteli temel sağlık hizmetlerine, temel ilaç ve aşılarla erişimin sağlanması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.¹⁹ Türkiye’nin de aralarında olduğu ve Birleşmiş Milletlere üye diğer ülkelerle birlikte kabul edilen *Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat Metninde* yine yasal statülerine bakılmaksızın tüm göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, ayrımcılığın ortadan kaldırılması, göçmenler için adil istihdam olanaklarının sağlanması, göçmen kaçakçılığının önüne geçilmesi, göçmenlerin buldukları yeni ülkede temel hizmetlere erişmesi ve topluma uyumlarının güçlendirilmesine yönelik çalışmaların artırılması yönünde hedefler benimsenmiştir.²⁰ Göçlerin temel aldığı iklim değişikliğine bağlı sorunlar, afetler, ekonomik, sosyal, politik belirsizlikler,

kriz ve çatışmaların önlenmesine yönelik müdahalelerin öncelimesinin gerektiği unutulmadan, göçlere ilişkin tüm sürecin küresel iş birliği içerisinde yönetilmesi, göçlere bağlı olumsuz sağlık etkilerin ve sosyal sonuçların önlenmesi gereken temel yaklaşımlar olacaktır.

- 1 IFRC. (2020). *Dünya afet raporu*. https://kizilayakademi.org.tr/wp-content/uploads/2021/11/dunyaAfetRaporu_TR_web.pdf
- 2 AFAD. (2021 18 Aralık). <https://www.afad.gov.tr>
- 3 OGM. (2021 13 Ağustos). *Tüm orman yangınları kontrol altında*. <https://www.ogm.gov.tr/tr/haberler/tum-orman-yaninlari-kontrol-altinda>
- 4 İTÜ. (2021 12 Ağustos). İTÜ-UHUZAM orman yangınlarının bıraktığı hasarı uydudan tespit etti. <https://web.cscrs.itu.edu.tr/itu-uhuzam-orman-yaninlari-nin-biraktigi-hasari-uydudan-tespit-etti/>
- 5 Boğaziçi Üniversitesi. (2021 18 Aralık). *Boğaziçi üniversitesi kandilli rasathanesi ve deprem araştırma enstitüsü bölgesel deprem-tsunami izleme ve değerlendirme merkezi*. <http://udim.koeri.boun.edu.tr/zeqmap/hgmmmap.asp>
- 6 Güler, Ç. (2012). Su baskınlarında alınacak toplumsal ve bireysel önlemler. G. *Çağatay Çevre Sağlığı, Çevre ve Ekoloji Bağlantıları* (c:2, ss:1311-1326) içinde. Yazıt Yayıncılık
- 7 Shoaf, Kimberley & Rottman, S.J. (2000). Public health impact of disasters. *Australian Journal of Emergency Management*. 15. 58-63
- 8 Finlay, S. E., Moffat, A., Gazzard, R., Baker, D., & Murray, V. (2012). Health impacts of wildfires. *PLOS Currents Disaster*, 4 <https://doi.org/10.1371/4f959951cce2c>
- 9 Altıntaş, H. (2012). Afetler ve Afet Tıbbı. C. Güler & L. Akın (Eds.), *Halk sağlığı temel bilgiler* (c: 2, ss: 1107:1111) içinde. Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- 10 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme Raporu*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- 11 McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (2021). *World migration report 2022*. International Organization for Migration
- 12 Göç İdaresi Başkanlığı. (2021 18 Aralık). *Düzensiz göç*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- 13 WHO. (2018) *Report on the health of refugees and migrants in the WHO European Region*. World Health organisation
- 14 Acartürk, C., McGrath, M., Roberts, B. (2021). Prevalence and predictors of common mental disorders among Syrian refugees in Istanbul, Turkey: a cross-sectional study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 56, 475–484, <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01941-6>
- 15 Silahli, N., Baris H. E., Qutranji, L., Ozek, E., Boran, P. (2021) The differences in perinatal outcomes between refugee and resident mother–infant dyads: A retrospective study in Turkey between 2013 and 2018, *Health Care for Women International*, 1-14, <https://doi.org/10.1080/07399332.2021.1954648>
- 16 Vural T., Gölbaşı C., Bayraktar B., Gölbaşı H., Yıldırım A. (2021). Are Syrian refugees at high risk for adverse pregnancy outcomes? A comparison study in a tertiary center in Turkey. *The Journal of Obstetrics and Gynaecology Research*. 2021 Apr; 47(4),1353-1361. <https://doi.org/10.1111/jog.14673>
- 17 Elçi, E., Kirisçioğlu, E. & Üstübcü, A. (2021). How COVID-19 financially hit urban refugees: evidence from mixed-method research with citizens and Syrian refugees in Turkey. *Disasters*, 45, S240-S263. <https://doi.org/10.1111/disa.12498>
- 18 Türk Kızılayı. (2021 20 Aralık). *Türkiye'deki göçmenlerin aşılama durumu: III. anket sonuçları* <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3.%20A%C5%9F%C4%B1lama%20Anket%20Sonu%C3%A7lar%C4%B1-d%C3%BC-zeltme.pdf>
- 19 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme Raporu*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- 20 Göç İdaresi Başkanlığı. (2018 12 Aralık). *Küresel göç mutabakatı hakkında basın açıklaması* <https://www.goc.gov.tr/kuresel-goc-mutabakati-hakinda-basin-aciklamasi>

2021 Biterken Çevremiz ve Sağlığımız

Cavit Işık Yavuz

Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı, Afet Tıbbi Uygulama ve Araştırma Merkezi

Çevre sorunları giderek tüm yaşamın ana gündemini oluşturuyor. Yaşadığımız çağ birçok afetin, krizin, toplumsal sorunun yoğunlaştığı ve giderek daha fazla dayanışmanın, yardımın ve korunmanın gerektiği, bundan sonra daha da fazla gerekeceği bir çağ. Beşte birini geride bıraktığımız bu yüzyılda eski sorunlar derinleşirken yeni ve karmaşık sorunlar da ortaya çıkıyor. Bu kapsamda SARS CoV-2 pandemisi gündemiyle girdiğimiz ve bitirdiğimiz 2021’de çevreyle ilgili duruma bakmaya çalışalım.

İklim Krizi

İklim değişikliği artık “zamanımızın krizi” olarak adlandırılıyor ve bu krizle ilgili 2021’de önemli gelişmeler yaşandı. İklim değişikliğinin etkileriyle tetiklenen bu kriz, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin deyimiyle “kaybetmekte olduğumuz bir yarış” hâlini almış durumda.¹ 2021’de bu alanda önemli raporlar yayımlandı, önemli bir zirve gerçekleştirildi, ancak iklim parametrelerinde olumlu yönde değişim görülmedi. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) tarafından genellikle “on yıllar veya daha uzun süreli iklimsel ortalama durumun ve değişkenliğin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşması” şeklinde tanımlanan

iklim değişikliğiyle ilgili son durum, bu örgütün aralıklı raporlarıyla ortaya konuyor. Son rapor da 2021’de yayımlandı ve yılın önemli gelişmeleri arasında yer aldı.^{2,3,4} Bu raporda mevcut durumla ilgili aşağıdaki bilgiler yer aldı:

- Dünyanın ortama sıcaklığı 1850-1900 dönemine göre 1,2°C arttı, dünya ısınmaya devam etti.
- Başlıca sera gazları olan karbon dioksit (CO₂), metan (CH₄) ve azot protoksit (N₂O) konsantrasyonları, COVID-19 önlemleriyle geçici bir düşüşe rağmen artmaya devam etti.
- 2021 verileri henüz tamamlanmamış olsa da bir önceki yıl şu ana kadar kaydedilen en sıcak üç yıldan biri olarak kayıtlara geçti. Son altı yıl, kayıtlara geçen en sıcak altı yıl oldu. Kuzey kutup dairesinin kuzeyinde kaydedilen en yüksek sıcaklık (20°C) haziranda Rusya Federasyonu Verkhoyansk’ta kaydedildi ve sıcaklık 38,0°C’ye ulaştı.
- Deniz seviyelerindeki yükselme eğilimi hızlandı. Okyanuslarda ısı tutma etkisi ve asitleşme artıyor ve okyanusun iklim değişikliğini hafifletme kapasitesini azaltıyor.

- Büyük ölçüde hidrometeorolojik tehlikeler ve afetler nedeniyle yaklaşık 9,8 milyon insan yerinden oldu.
- Aşırı hava olayları sıklaşmaya devam etti.

2021'de yayımlanan bir diğer önemli rapor, Birleşmiş Milletlerin bağımsız uzmanlardan oluşan kurulu *Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli* (IPCC) tarafından hazırlanan rapordur. Bu yılki rapor *İklim Değişikliği 2021: Fiziksel Bilim Temeli* başlığını taşıyordu. Raporda sıcaklık artışlarında insan aktivitelerinin etkisi daha çok vurgulanmakta ve iklimin değişimiyle ortaya çıkan bazı etkilerin geri dönüşümsüz olduğunun altı çizilmekteydi. Çeşitli senar-

yolarla sıcaklık değişiminin incelendiği rapor, emisyonlar en sıkı şekilde azaltıldığında bile ısınmanın 1,5°C olacağı, özellikle metan gazı emisyonlarının endişe verici olduğu konusunda önemli uyarılar içeriyor.⁵ Dolayısıyla en iyi senaryoda bile dünyanın 1,5°C ısınacağı kesindir. 1,5°C ısınma iklim değişikliği için bir güvenlik eşiği olarak kabul ediliyor ve bu açıdan önemlidir. Peki, şu anda neredeyiz? ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (National Aeronautics and Space Administration/ NASA) verilerine göre 1880'den bu yana dünyayı 1,18°C ısıtmış durumdayız.⁶

Hâl böyleyken her yıl toplanan BM İklim Değişikliği Kon-

Fotoğraf: Türk Kızılay, Cevahir Buğu

feransı'nın (COP26) yirmi altıncısı İskoçya'nın Glasgow kentinde gerçekleştirildi. Bu zirve de 2021'in iklim ve çevre olayları açısından önemli başlıklarından biriydi. Zirve, özellikle kömür kullanımının aşamalı azaltılması ve geliştirmekte olan ülkelere daha fazla ekonomik destek sağlaması gibi konular açısından önemli olsa da öncesindeki yükselen umut dolu havaya çok da karşılık veremedi.

Ormansızlaşma ve Orman Yangınları

2021, bir yandan 2020'ye dair çevreyle ilgili bilgilerin de ortaya konması açısından önemliydi. Bu bilgilerden biri de dünyanın ormanlarını yok etmeye devam ettiğimizdi. Tropik bölgelerdeki orman kaybının %12 arttığını, 12 milyon hektardan fazla (yaklaşık İsviçre büyüklüğünde bir alan) tropikal ormanın yok edildiğini öğrendik.⁷ Ormansızlaşma birçok olumsuz etkisinin yanı sıra özellikle pandemilerin sıklaşması anlamında önemli bir çevre başlığını oluşturuyor.

İklim krizinin etkisiyle sıklaşan orman yangınları ülkemizde de ciddi etkiler yaptı. *Avrupa Orman Yangınları Bilgi Sistemi (European Forest Fire Information System/ EFFIS)* verilerine göre 2021'de Türkiye'de yangınlar nedeniyle kaybedilen ormanlık alan 178 bin hektar oldu. Bu kaybın %70'i (124 bin hektar) yaz dönemi Antalya ve Muğla'da yaşanan yangınlarda gerçekleşti.⁸ İklim krizinin etkileriyle orman yangınlarının daha sık, büyük ve yoğun olması bekleniyor. Özellikle son yıllarda dünyanın farklı bölgelerinde görülen büyük yangınlar "Orman yangınları artık yeni normalimiz mi?" sorusunu gündeme getiriyor.⁹

Müsilaj

2021'in Türkiye için önemli bir çevre konusu da belki de çoğumuzun ilk kez duyduğu "müsilaj" veya *deniz salyası/ deniz sümüğü/ deniz karı* olarak adlandırılan durumdu. Marmara Denizi'nde bir ekosistemin çöküşünü izledik. Etkili farklı faktörler olsa da iklim değişikliği ve kentsel altyapı, çevre politikası, kentleşme dinamikleriyle birlikte atık yönetiminin bu sürecin odağında olduğunu gördük. Başta Marmara Bölgesi olmak üzere kıyı alanlarındaki kentlerde müsilaj gelişiminde önemli yeri olan azot ve fosforun giderilmesi açısından ileri arıtma yapan atık su arıtma tesislerinin ne kadar önemli olduğu ve bu konuda ciddi eksiklik olduğu görüldü.¹⁰

Hava Kirliliği

2021'in önemli gelişmelerinden biri Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) hava kirliliğiyle hava kalitesi rehberindeki sınır değerleri güncellenmesi oldu. İklim değişikliğiyle birlikte insan sağlığı için en büyük tehditlerden biri olarak tanımlanan hava kirliliğinin yılda yedi milyon kişinin erken ölümüne neden olduğunu belirten DSÖ, yeni rehberinde altı kirleticinin (partiküler madde 10 ve 2.5, ozon, nitrojen dioksit, kükürt dioksit, karbon monoksit) sınır değerlerinde düzenlemeler yaptı ve sınırı aşağıya çekti.¹¹

Hava kirliliği konusunda her yıl *Kara Rapor* başlığıyla yayımlanan önemli bir rapor 2021'de de yayımlandı ve veriler Türkiye'de hava kirliliği sorununun boyutunu bir kez daha gözler önüne serdi. Raporda 42 ilde kanserojen olan ince partikül (PM2.5) ölçümlerinin yeterli düzeyde yapılmadığına, partikül madde değerlerinin (PM10) yeterli veri alınabilen 72 ilden 45'inde ulusal sınır değerlerinin üzerinde olduğuna, DSÖ sınır değerleriyle karşılaştırıldığında ise sadece iki ilde hava kalitesinin uygun bulunduğu dikkat çekildi.¹²

Maden Atık Havuzu Sorunları

2021'in sonlarında Türkiye'de peş peşe iki önemli çevre sorununa yol açan olay yaşandı. Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde bulunan bir kurşun-çinko-bakır madenin atık havuzları patladı ve bu havuzlarda cevher zenginleştirilmede kullanılan kimyasal maddeler içeren çamurlar dereye boşalarak çevredeki köyü etkiledi ve kimyasal madde muhtevalı çamur Kelkit Çayı üzerinde bulunan Kılıçkaya Barajı'na ulaştı. Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı bir köyde işletilen demir madenin atık depolama alanı da aynı yıl içinde ikinci kez çöktü ve atıklar yakındaki Madra Barajı'na ulaştı. Her iki konuda da bölgede incelemeler ve değerlendirmeler devam ediyor ancak ciddi halk sağlığı tehdidi oluştuğu dikkati çekiyor.¹³

COVID-19 pandemisinin etkisinin sürdüğü ve çevre açısından da başta yoksulluk ve beslenme sorunlarının derinleşmesi gibi sosyal çevre sorunları ve plastik atıklar olmak üzere yeni yüklerin oluştuğu 2021, çevre açısından önceki yıllardan çok farklı bir mahiyette olmayacak şekilde zorlu geçti. 2021; iklim krizinin etkilerinin daha çok görüldüğü, ekosistemlerin tahribatı, biyoçeşitlilik kaybı ve ormansızlaşma gibi gezegenin geleceğini tehdit eden başta hava kirliliği, atıklar, su krizi gibi halk sağlığı sorunlarının etkilerini daha çok gösterdiği bir yıl oldu. Eşitsizlikler arttı, daha iyi bir çevrede yaşayabilmek için zaman azaldı.

- 4 WMO. (2021 11 Aralık). *State of climate in 2021: Extreme events and major impacts* <https://public.wmo.int/en/media/press-release/state-of-climate-2021-extreme-events-and-major-impacts>
- 5 Yeşil Gazete. (2021 9 Ağustos). *Dünyanın merakla beklediği ipcc raporu açıklandı.* <https://yesilgazete.org/tum-dunyanin-merakla-bekledigi-ipcc-raporu-aciklandi/>
- 6 NASA. (2021 11 Aralık). *Climate.* <https://climate.nasa.gov/>
- 7 WRI. (2021 16 Aralık). *Forest pulse: the latest on the world's forests* <https://research.wri.org/gfr/forest-pulse>
- 8 Greenpeace. (2021 13 Ağustos). *Madalyonun tek yüzü: İklim krizi ve 2021 Türkiye orman yangınları.* <https://www.greenpeace.org/turkey/blog/madalyonun-tek-yuzu-iklim-krizi-ve-2021-turkiye-orman-yanginlari/>
- 9 UN Environment Programme. (2020 16 Ocak). *Are "megafires" the new normal?* <https://www.unep.org/news-and-stories/story/are-megafires-new-normal>
- 10 Yavuz C. I. (2021 15 Haziran). *Müsilaj üzerine-I.* <http://cevresagligi.org/musilaj-uzerine-i-cavit-isik-yavuz/>
- 11 WHO. (2021 22 Eylül). *New WHO global air quality guidelines aim to save millions of lives from air pollution.* <https://www.who.int/news/item/22-09-2021-new-who-global-air-quality-guidelines-aim-to-save-millions-of-lives-from-air-pollution>
- 12 Temiz Hava Hakkı Platformu (2021). *Kara rapor 2021. hava kirliliği ve sağlık etkileri.* <https://www.temizhavahakki.com/wp-content/uploads/2021/09/Kara-Rapor2021.pdf>
- 13 HASUDER. (2021 16 Aralık). *Ülkemiz her gün yeni bir çevre felaketi ile karşı karşıya bırakılıyor.* <https://hasuder.org.tr/ulkemiz-her-gun-yeni-bir-cevre-felaketi-ile-karsi-karsiya-birakiliyor>

1 UN (2021 7 Aralık). *The climate crisis – A race we can win* <https://www.un.org/en/un75/climate-crisis-race-we-can-win>

2 WMO. (2021 7 Aralık). *Climate.* [https://public.wmo.int/en/about-us/frequently-asked-questions/climate#:~:text=Climate%20change%20refers%20to%20a,\(typically%20decades%20or%20longer\)](https://public.wmo.int/en/about-us/frequently-asked-questions/climate#:~:text=Climate%20change%20refers%20to%20a,(typically%20decades%20or%20longer))

3 WMO. (2021 10 Aralık). *State of the global climate 2020 (WMO-No. 1264)* https://library.wmo.int/index.php?lvl=notice_display&id=21880#.Yb4kgsIbZiIW

2021'de Ülkemizde COVID-19 ve Potansiyel Bulaşıcı Hastalık Tehditleri

Levent Akın

Prof. Dr.; Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı
Anabilim Dalı; Hacettepe Üniversitesi Afet Tıbbı Uygulama ve
Araştırma Merkezi

İnsanlık tarihi incelendiğinde yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte sulama sistemleri geliştirilmiş ve insanlar toplu hâlde yaşamaya başlamışlardır. İnsanların tarım toplumu olması, hayvanları evcilleştirerek yakın temasta kalmaları sonucu hayvanlardan geçen hastalıklardan daha sık etkilenmeleri, sağlıklı suya erişme güçlükleri ve güvenli su kullanamamaları, farklı coğrafyalarda bulunan insanlarla ekonomik, kültürel, toplumsal veya askerî nedenlerle temasın artması ve kentlerin kurulmasıyla birlikte insanların bir arada yaşaması sonucu gelişen büyük salgınların ortaya çıktığı görülmektedir. Yüz binlerce insanın yaşadığı kentler ortaya çıktıkça toplu ölümler de yaygınlaşmıştır. Gelişen toplumsal hayat biçimleriyle birlikte bazı bulaşıcı hastalıklar, kolayca yayılma ortam ve imkânı bulmuştur.¹

Kalabalıklaşan kentsel alanlarda çöpler, atıklar, suların kirlenmesi bulaşıcı hastalıklar için oldukça uygun zemin hazırlamakta ve sonunda salgınlarla karşılaşmaktadır.

Bunlara mevsimsel özellikler, iklim değişiklikleri, kullanılan zirai üretim teknikleri, yeni yerleşim alanlarının açılarak doğal yaşamla temasın artması da önemli etkiler yaratmaktadır. Kıtliklar, savaşlar, tarih boyunca salgınların görülmesini ve yayılmasını tetiklemiştir.²

Özellikle dünyada önemli epidemik yahut pandemiler yapan çiçek, kızamık salgınları aşılarla önlenmiştir. Dünya veba, tifüs ve kolera için yaşam alanlarındaki alt yapıyı geliştirerek pandemilerin önüne geçmiştir. Hâlen sifiliz, tüberküloz ve sıtma için tedavi ve temaslı takibiyle başarılı sonuçlar alınmasına karşın aşı gibi etkili bir araç geliştirememiştir. Sağlıklı beslenme, aşı ve tedavi hizmetlerindeki gelişmeler tarihsel süreçte büyük acılar yaşatan pek çok hastalığın görülmesini azaltmış, önlemiş veya yok etmiştir. Yirminci ve yirmi birinci yüzyılda influenza (grip) pandemileri, corona virüslerin yol açtığı SARS ve MERS salgınları milyonlarca insanın ölümüne yol açmıştır.

Tablo 1: DSÖ tarafından 2021’de bildirilen hastalık salgınları³

Tehdit	Bölge-Ülke	Bildirildiği Tarih (2021)
H1N2	Brezilya	4 Ocak
Vibrio cholerae O1 serotype Ogawa	Togo	4 Ocak
MERS-CoV virüs enfeksiyonu	Suudi Arabistan	1 Şubat
Ebola virüs enfeksiyonu	Kongo Dem. Cum.	10 Şubat
Rift Vadisi Ateşi	Kenya	12 Şubat
Ebola virüs enfeksiyonu	Gine	17 Şubat
MERS-CoV virüs enfeksiyonu	BAE	17 Mart
İnsanda görülen Kuş Gribi A(H10N3)	Çin (Zhenjiang şehri)	10 Haziran
Monkeypox (Maymun Çiçek hastalığı)	Birleşik Krallık – Kuzey İrlanda	11 Haziran
Monkeypox (Maymun Çiçek hastalığı)	ABD- Teksas	27 Temmuz
Marburg virüsü enfeksiyonu	Gine	9 Ağustos
İnsanda görülen Kuş Gribi A(H5N1)	Hindistan (Haryana şehri)	16 Ağustos
MERS-CoV virüs enfeksiyonu	Suudi Arabistan	17 Ağustos
Meningokoksik menenjit	Kongo	20 Eylül
Nipah virüs enfeksiyonu	Hindistan (Kerala eyaleti)	24 Eylül
Veba	Madagaskar	1 Ekim
Sarı Humma	Nijerya	1 Ekim
Ebola virüs enfeksiyonu	Kongo Dem. Cum.	10 Ekim
Sarı Humma	Venezuela	13 Ekim
Zika virüs enfeksiyonu	Hindistan	14 Ekim
Monkeypox (Maymun Çiçek hastalığı)	ABD (Vaşington, D.C)	25 Kasım
Sarı Humma	Gana	1 Aralık
MERS-CoV virüs enfeksiyonu	BAE	13 Aralık
Dang Ateşi	Pakistan	14 Aralık
Kolera	Kamerun	16 Aralık
Ebola virüs enfeksiyonu	Kongo Dem. Cum.	16 Aralık

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından günlük olarak salgın hatta pandemi gibi tehdit yaratabilecek hastalıklar düzenli açıklanmaktadır. Tablo 1’de DSÖ tarafından 2021’e ait tehdit yaratabilecek bulaşıcı hastalık salgınları verilmiştir.

Tablo 1’de görülen hastalıklar küreselleşen dünya ölçüsünde sadece saptandığı ülkelere mahsus olmayıp dün-

yaya yayılma potansiyelleri olan bulaşıcı hastalıklar arasındadır. Özellikle savaş, iç karışıklıklar, deprem, sel gibi afetler sonrası, hatta bazen kentleşme, iklim değişikliği nedeniyle tüm dünya ülkelerine yayılma olasılığı taşımaktadır. Ayrıca dünyada yaygınlaşan ticarete ve turizme bağlı insan hareketlilikleri ve göçler sonucu da bulaşıcı hastalıkların görüldüğü coğrafyalara yenileri eklenebilir.

Ülkemizde de tehdit yaratan veya salgın potansiyeli olan hastalıklarla ilgili kontrol, eliminasyon ve eradikasyon programları sürdürülmektedir. Bunlar arasında poliomyelit eradikasyon programı, kızamık ve kızamıkçık, neonatal-maternal tetanoz eliminasyon programları, hepatit A, hepatit B, difteri, tüberküloz kontrol programları gibi aşıyla önlenebilen hastalık kontrol programlarının yanı sıra sıtma, şark çıbanı, Kırım-Kongo kanamalı ateşi gibi vektör kaynaklı hastalık kontrol programları aktif şekilde sürdürülmektedir. Ayrıca bölgesel salgınlara yol açabilecek kuş gribi, zika, el-ayak-ağız hastalığı gibi global tehdit görülen hastalıkların izlenmesi, HIV/AIDS'in kontrol çalışmaları ilk dikkati çeken bulaşıcı hastalıklara karşı yürütülen savaş programları sayılabilir.

Tüm bu çalışmalara rağmen ülkelerde ortaya çıkan pandemiye yol açan hastalıklara karşı uluslararası dayanışma, pandemilerin önlenmesinde yeterli olmamaktadır. Bunun en son örneği hâlen yaşanmakta olan COVID-19 pandemisidir. Bu pandemi, Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde başlamıştır. SARS-CoV-2 olarak adlandırılan virüsün hızla dünyaya yayılmasıyla 2020'de tüm dünya ülkeleri bir pandemiyle karşılaşmış ve tıbbi olmayan korunma önlemleriyle toplumda hastalığın yayılması engellenmeye çalışmıştır. Bu önlemler arasında bireysel önlemlerle (maske, mesafe ve hijyen kurallarının uygulanması, kalabalık alanlardan uzak durulması gibi) hükümetler tarafından toplumsal faaliyetleri azaltacak önlemler (sokağa çıkma yasakları, iş yerlerinin kapatılması, okullarda eğitime ara verilmesi, esnek çalışma uygulamaları gibi) sayılabilir. 2020 sonuna kadar COVID-19'a karşı bazı aşuların araştırma çalışmalarından elde edilen sonuçlarla acil kullanım onayı alınarak devletler kendi toplumlarını temin ettikleri aşularla bağışıklamaya başlamışlardır.

Hâlen COVID-19'a bağlı saptanan vaka sayısı dünyada 274.633.041, bildirilen ölüm sayısı 5.368.732 olmuştur.⁴ Yirminci yüzyıldaki İkinci Dünya Savaşı'nda 70-85 milyon insanın öldüğü hesaplanmaktadır.⁵ COVID-19 pandemisinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanlık tarihinin yaşadığı en büyük ikinci felaket olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Pandemiye yol açan SARS-CoV-2 viral yük ve vücuttan atılım özelliklerine göre değerlendirildiğinde vücuttan atılımının ortalama süresi üst solunum yollarında 17 gün, alt solunum yollarında 14,6 gün, gaitada 17,2 gün ve serum örneklerinde 16,6 gün olarak bulunmuştur.⁶ Ancak immunsupresif hastalar dışında genellikle hastalığın dokuzuncu gününden itibaren canlı virüs salınımının durduğu belirtilmiştir.

Kış aylarının gelişimiyle Kuzey Yarı Küre'deki hasta sayısının yükselişi SARS-CoV-2'nin mevsimsel koşullardan etkilendiğini net şekilde göstermektedir. Kuru ve soğuk kış havasıyla virüslerin stabilitesi artmakta, insandaki doğal bağışıklık cevabı azalmaktadır. İnsanlarda soğuk olan bahar ve kış aylarında kapalı alanlarda toplanma ihtiyacının oluşması virüslerin yayılımını kolaylaştıran bir diğer etkidir.⁷ Hastalığın dünyada mevsimsel özellikler dışında yayılmasında virüste ortaya çıkan mutasyonlar da çok etkili olmuştur. COVID-19'a neden olan virüsün bir RNA virüsü olması, virüsün çok sayıda mutasyona uğramasına yol açmış, bunlardan bazıları da sanki yeni bir pandemi gibi dünyaya yayılmıştır. Bunlar arasında İngiltere kaynaklı Alfa, Hindistan kaynaklı Delta-Delta plus ve ennihayet bunlara eklenen Güney Afrika kaynaklı Omikron varyantı hâkim varyantlar olarak COVID-19 pandemisinde yeni yayılımlar gösteren varyantlar olmuştur. Bu varyantların sırasıyla Wuhan'da görülen virüsle karşılaştırıldığında bulaşıcılıklarının 2-3 kat daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Fotoğraf: Anadolu Ajansı

Alfa varyantının Wuhan'da ortaya çıkan virüse göre 3-5 kez, Delta varyantının Alfa varyantına göre 3-6 kez, Omicron varyantının Delta varyantına göre 3-5 kez daha bulaşıcı olduğu gösterilmektedir.⁸

“COVID-19 Verileri” bölümünde de ülkemizde yeni görülen varyantların vaka sayılarına etkileri görülmektedir. Alfa varyantı sonrası Nisan 2021'de 60.000 civarında olan günlük vaka sayısı, temmuzdan itibaren Delta-Delta plus etkisiyle 6.000 civarında seyreden vaka sayısı yaygın aşılama rağmen 20-30 bin bandına yerleşmiş, ölüm sayıları da günlük 180-280 arasında seyretmiştir. Aralık 2021'de saptanan Omicron varyantının etkisi hâlen ülkemizde görülmemekle beraber Avrupa'da önemli vaka artışlarına yol açmaktadır.

Ülkemizde 2020'de ağırlıklı olarak tıbbi olmayan önlemler uygulanarak hastalığın yayılmasının ve toplumdaki hastalık yükünün azaltılması için çaba harcanmıştır. Bu dönemde kısıtlamalar olduğunda vaka sayılarında azalmalar, kısıtlamalar kaldırıldığında ise vaka sayılarında artışlar olan değişken bir yıl yaşanmıştır. Ancak bu kısıtlamaların toplumda psikolojik sorunların artması, kronik hastalığı olanların takiplerinin aksaması, aile içi kadın ve çocuğa şiddetin artmasıyla birlikte ekonomide sorunlara yol açtığına dair çok sayıda yayın yapılmıştır.¹⁰

Ocak 2021'den itibaren ülkemizde inaktif aşı uygulamasına geçilmiş, Mayıs 2021'den itibaren de ikinci aşı olarak mRNA tipi aşı uygulaması başlatılmıştır. Hâlen

Türkiye'de 19 Aralık 2021 itibarıyla 123.625.349 doz aşı yapılmış, bunların 56.649.405'i birinci doz, 51.142.896'sı ikinci doz şeklinde yapılmış, hatırlatma dozu olarak adlandırılan üçüncü doz aşı uygulaması ise 13.912.051 kişiye uygulanmıştır. İkinci doz üzerinden yapılan aşılamaya hızı 18 yaş üstü için %82,39 olarak hesaplanmaktadır.¹¹

Bugüne kadar dünyada pandemiye yol açan hastalıkla ilgili virolojik, immünolojik, epidemiyolojik, klinik özellikler, tedavi, tıbbi olmayan korunma yöntemleri, yeni geliştirilen aşılarda ve ilaçlarla ilgili önemli çalışmalar yapılmakta ve bu konuda ciddi kaynaklar kullanılmaktadır. 18 Aralık 2021'de yapılan Pubmed taramasında 205.511, Google Scholar taramasında 221.000 bilimsel yayın, Google ara-

ma motoru kullanarak "COVID-19" anahtar kelimesiyle tarama yapıldığında 4.710.000 başlık bulunmaktadır.

Hâlen ülkemizdeki pandeminin yarattığı tehdidi bertaraf etmek için aşılama oranlarının yükseltilmesi, maske, mesafe, hijyen ve kalabalık ortamlardan uzak durulması veya bu ortamların oluşmasının engellenmesi büyük önem taşımaktadır.

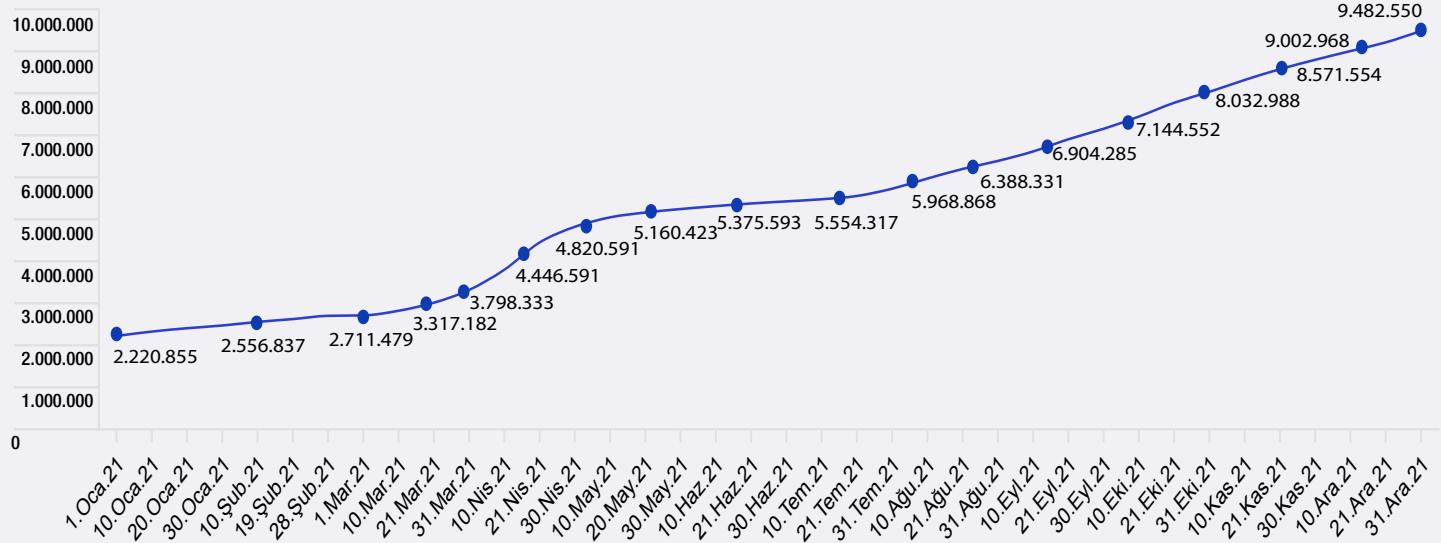
Tüm dünyada bu önlemlerin alınması ve aşılama oranlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Hiçbir devlet, sadece kendi ülkesindeki vaka sayılarını önleyerek pandeminin önüne geçemeyeceğini bilmektedir. Bu nedenle aşılama konusunda tedarik sıkıntısı çeken ülkelerin de bağışıklama konusunda desteklenmesi kaçınılmaz bir durumdur.

- 1 Çıpa H. E. (1995). McNeill'in salgınlar ve halkları üzerine düşünceler, *Toplumsal Tarih*, 1995; 22(4):18-20
- 2 Özden K, Özmat M. (2014). Salgın ve kent: 1347 veba salgınının avrupa'da sosyal, politik ve ekonomik sonuçları, *İdealkent*, 2014;12: 60-87
- 3 WHO (2021 18 Aralık). *Latest WHO Disease Outbreak News (DONs)*, <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/2>
- 4 Worldmeter (2021 19 Aralık). *COVID-19 Coronavirus Pandemic*, <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- 5 Wells, A. S. (2013). *Historical Dictionary of World War II: The War against Germany and Italy*. Scarecrow Press
- 6 İnkaya AÇ.(2021).SARS-CoV-2: Mikrobiyolojik özellikler ve hastalığın immün-patogenezi) Eds: A. T. İskit, M. D. Tanrıöver, Ö. Uzun. *Covid-19 Pandemi Raporu* (ss:15-23) içinde, Hacettepe İç Hastalıkları Derneği.
- 7 Moriyama M, Hugentobler WJ, Iwasaki A. Seasonality of Respiratory Viral Infections. *Annu Rev Virol* 2020;7(1):83-101
- 8 WHO. (2021 19 Aralık). *Tracking SARS-CoV-2 variants*, <https://www.who.int/en/activities/tracking-SARS-CoV-2-variants>
- 9 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021 19 Aralık). *COVID-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu* <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>
- 10 Akın L. (2021). Going back to normal, but how? Re-opening policies and the standards for a new normal, *Turkish Journal of Medical Sciences*, 51(SI-1), 3162-3167.
- 11 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021). *COVID-19 Aşısı Bilgilendirme Platformu*. <https://covid19asi.saglik.gov.tr/>

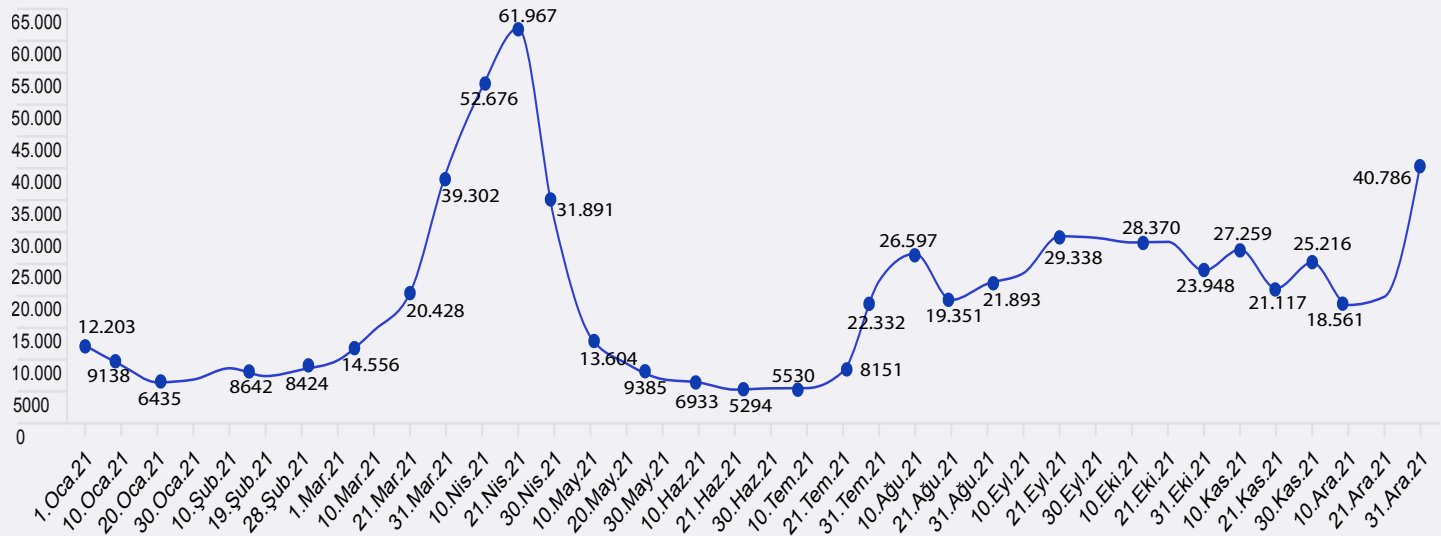
COVID-19 Verileri

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı

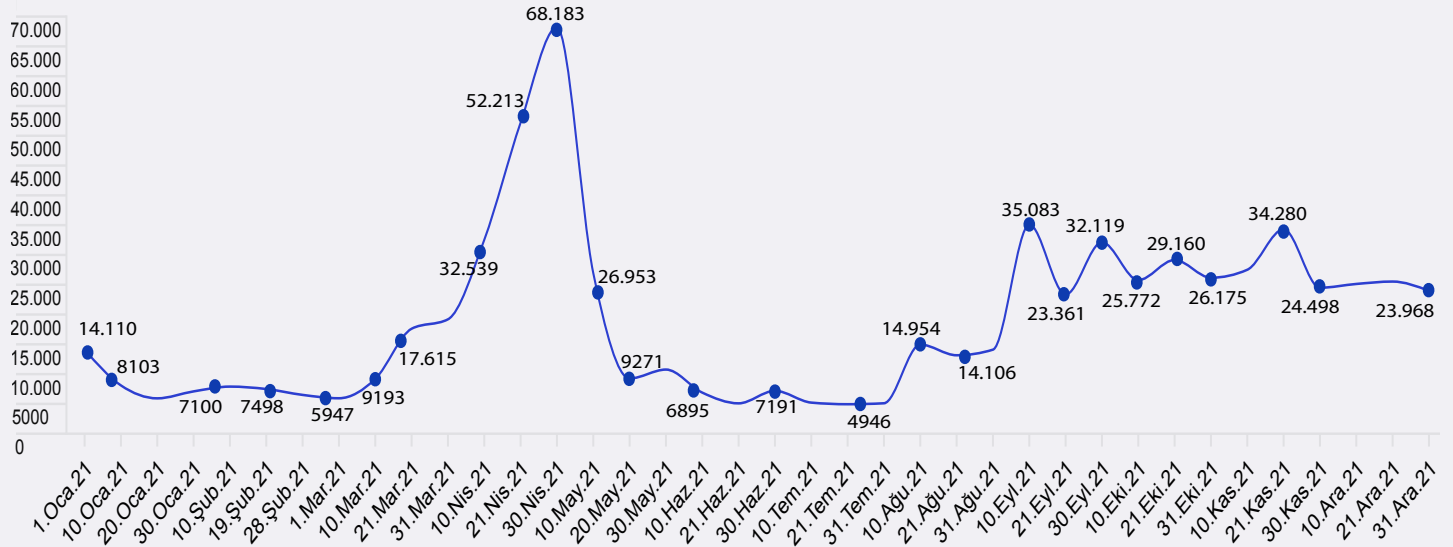
Toplam Vaka Sayısı

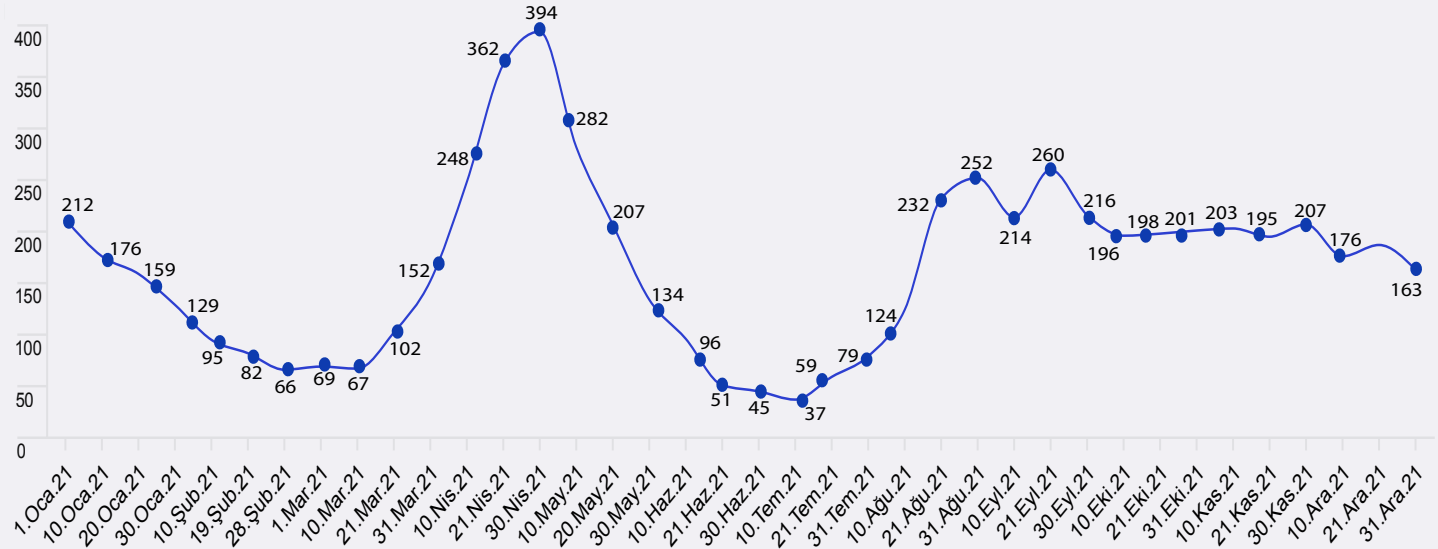
Günlük Vaka Sayısı

Günlük İyileşen Sayısı

Günlük Vefat Sayısı

KURUMSAL

DEĞERLENDİRMELER

Artan Küresel İnsani Krizler Karşısında Yol Ayrımı Kaçınılmaz

Serkan Kayalar

TİKA Başkanı

Ağır savaşlarla geçen yirminci yüzyıl sonrasında insanlığın yeni yüzyıla da oldukça sancılı başladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar milenyum başında büyük umutlarla insanlığın sorunlarının çözümü adına küresel yönetim, uluslararası toplum ideali ve küresel sürdürülebilir kalkınma gibi birçok kavram ileri sürülmüş olsa da bugün insani krizler farklı biçimlerde dünyanın her yerinde kendini göstermekte ve artarak devam etmektedir. Özellikle 2019 sonunda başlayan COVID-19 salgını neticesinde mevcut ulusal ve uluslararası refah kazanımlarının da tehlikeye girdiği bir süreç ortaya çıkmış ve insani krizlerin yayılma etkisi (spillover effect) kendi bağlamından öteye geçerek sosyal, psikolojik, siyasi ve ekonomik birçok farklı alanda krizlere neden olmaya başlamıştır. Söz gelimi herhangi bir yerde yaşanan kuraklık ve kıtlık ulusal çatışmaya ve teröre, bölgesel göç krizine ve küresel gıda güvenliği sorununa dönüşebilmektedir. Dolayısıyla bugün yaşanan insani krizlerin küresel bir sistem krizini beraberinde getirdiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

İnsani krizler, bugün çok yönlü ve daha girift bir hâl almışken krizlere müdahaleler geleneksel şekilde devam etme eğilimindedir. Özellikle uluslararası kuruluşlarca takip edilen pek çok program, kâğıt üzerinde mükemmel tasarıma sahip görünse de uygulamada etkililik ve kalıcı çözüm anlamında ciddi yetersizlikler barındırmaktadır. Örneğin bir insani kriz yaşandığında uzun toplantılar sonrasında yapılan küresel yardım çağrılarında ihtiyaç duyulan fon düzeyine çoğu zaman ulaşamazken taahhüt edilen fonlar ihtiyaç yerlerine ulaştırılana kadar çok geç olabilmektedir. Bu ortamda sorunlar ağırlaşarak sürmekte ve yeni krizler için benzer süreçler yeniden işletilerek verimsiz bir döngü ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Sayın Cumhurbaşkanı'nızın "Birleşmiş Milletler teşkilatı yeniden yapılandırılmalı" ifadesi de siyasi hedef ötesinde insani hedefleri öncelleyen pratik bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

2021'e bakıldığında da insani anlamda dünyanın karnesi çok iç açıcı görünmemektedir. Son yirmi yıl içinde azalma eğiliminde olan dünya genelindeki mutlak yoksulluğun

artmaya başladığı gözlenmektedir. Ayrıca açlık ve gıda güvensizliğinin ciddi seviyelere geldiği bilinmektedir. Buna bağlı olarak insani yardıma ihtiyaç duyacak kişi sayısının da 2022’de artış göstererek 274 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. İnsani yardım bağlamında sadece ihtiyaçların artmadığı, artan belirsizliklerle birlikte ihtiyaçların karmaşıklığının ve olayların zaman sınırlarının daha da daraldığı görülmektedir. *ILO Sosyal Koruma Raporuna (2021)* göre yüksek ve düşük gelirli ülkeler arasındaki fark daha da açılmakta, salgınla mücadelenin dengesiz seyri, tüm insanların hak ettiği sosyal korumaya ve temel ihtiyaçlara erişimi zorlaştırmaktadır.

Zikredilen küresel insani sorunlara çözüm ancak patika değişikliğiyle mümkündür. Girişimci ve insani dış politika bağlamında ülkemiz, küresel insani yardım ve kalkınma iş birliği faaliyetleriyle yeni bir yol sunmaya çalışmaktadır. Tüm kurum ve kuruluşlarımızla iş birliği hâlinde Afganistan, Filistin, Somali, Yemen, Libya, Arakan ve Irak gibi birçok coğrafyada 2021’de de insani yardım faaliyetleri artarak devam etmiştir.

Türkiye’nin resmî teknik iş birliği ajansı olan TİKA, kalkınma projelerinin yanı sıra 2021’de çeşitli insani yardım projeleri hayata geçirmiştir. Yemen ve Arnavutluk’ta meydana gelen sel felaketi, Haiti ve Hırvatistan’da yaşanan deprem felaketi, Afganistan ve Etiyopya’da ortaya çıkan krizlerden etkilenenler için insani yardım ihtiyaçlarına yönelik hızlı ve somut projeler gerçekleştirmiştir. Bangladeş’in Cox’s Bazar vilayetinde bulunan mülteci kamplarına barınma desteği sağlanmış, kampta martta çıkan yangından etkilenen mültecilere sıcak yemek dağıtılmış ve Nijer’de terörden dolayı yerlerinden edilen kişilerin köylerine geri dönüşlerini teşvik etmek amacıyla projeler hayata geçirilmiştir. “2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı”

kapsamında Balkanlar’dan Orta Asya’ya, Afrika’dan Amerika’ya kadar 82 ülkede yaklaşık 1 milyon kişiye gıda paketleri ulaştırılmıştır. Ülkelerin pandemiyle mücadelede sürdürülebilir yöntemler kullanması amacıyla kapasite geliştirme programları hayata geçirilmiş ve birçok ülkede kurulan medikal üretim merkezleri aracılığıyla ihtiyaç duyulan ürünlerin ülkelerin kendi tecrübeleriyle üretilmesi sağlanmıştır.

TİKA’nın tüm bu projelerdeki amacını insani yardıma bağımlı kısır döngü oluşturmamak, kriz anındaki geçici çözümleri, kriz sonrasında kalıcı kalkınma projeleriyle desteklemek, doğa ve insan kaynaklı krizlere karşı yerel kapasiteleri geliştirerek dayanıklılığı arttırıcı projeler üretmek şeklinde özetlemek mümkündür. TİKA olarak samimi ve hızlı şekilde hareket ediyor, “ülkelere özgü” çözümler üreten projelerle eylemi sözün ötesine geçirmeye gayret ediyoruz.

Krizler her zaman var olacaktır. Önemli olan, karşılaşılan krizlerin insanlığa etkisini azaltarak çevre dostu sürdürülebilir kalkınmayı önceleyen ve insanı merkeze alan bir bakış açısıyla hareket etmektir. Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde ülkemizin izlediği aktif ve ilkeli dış politikayla uyumlu şekilde TİKA, uluslararası platformda “insanı” merkeze alan kalkınma anlayışı doğrultusunda ihtiyaç duyulan coğrafyalara Türkiye’nin yardım elini uzatmaya devam edecektir.

2021'de BM-Türkiye'nin Çalışmaları

Alvaro Rodriguez

(BM-Türkiye Ülke Ekibi adına) BM-Türkiye Mukim Koordinatörü

Türkiye, 2014'ten bu yana geçici ve uluslararası koruma altında olan en büyük nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. 2021'de geçici koruma sağlanan Suriyelilerin sayısı 3,7 milyonu geçmiştir. Aynı zamanda Türkiye, başta Afganistan, Irak ve İran olmak üzere diğer ülkelerden gelen 320 bin uluslararası koruma statü ve başvuru sahibi kişiyi de ağırlamaktadır. 2021-2022 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planının (3RP) Türkiye bölümü, hükümetin geçici ve uluslararası koruması altındaki kişilerin, ev sahibi toplulukların ve ilgili kuruluşların ihtiyaçlarını Türkiye'nin kapsayıcı yasal ve politik çerçevesi dâhilinde ele alan çalışmalarını desteklemektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Temsilciliği (UNDP) tarafından birlikte yönetilen 3RP planının üç stratejik hedefi bulunmaktadır: (i) Geçici koruma sağlanan Suriyeliler ve uluslararası koruma altındaki kişilerin korunmasına katkıda bulunmak, (ii) sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlerin yanı sıra belediye hizmetleri ve yerel çözümler de dâhil hizmetlere katılım ve erişimi desteklemek, (iii) uyum, kendi kendine yeterlilik ve çözümleri teşvik etmek. 3RP programları, COVID-19 salgını nedeniyle yoğunluğu artan kamu sistemleri ve hizmetleri aracılığıyla uygulanmaktadır.

Hükümetin salgına karşı güçlü müdahalesine rağmen COVID-19'un bazı olumsuz etkileri hâlâ yaygındır. Suriyeli mülteciler ve ev sahibi topluluk arasında görülen yüksek işsizlik ve yoksulluk oranları, yeni ve ek hassasiyetlere ve temel ihtiyaçlarda keskin bir artışa yol açmaktadır. Halk sağlığı alanında alınan tedbirler kapsamında yüz yüze verilen hizmetlerin azaltılması ve pek çok hane halkının dijital hizmetlere erişimde yaşadığı sıkıntılar sebebiyle söz konusu zorluklar daha da artmıştır.

Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve özel ihtiyaçları olan bireyler gibi risk altında olan gruplar COVID-19 salgınından en fazla etkilenenlerdir. 3RP ortakları tarafından 2021'de yapılan etki değerlendirmeleri, COVID-19 salgınının mülteciler ve göçmenler dâhil hassas gruplar üzerindeki sosyoekonomik şoklar gibi devam etmekte olan ciddi etkilerini vurgulayarak Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı tarafından koordine edilen COVID-19 salgınına ilişkin ihtiyaç değerlendirmesini de desteklemiştir. BM kuruluşları ve 3RP ortakları tarafından desteklenen Türk kamu kuruluşları, 2021'in ikinci yarısında yüz yüze verilen hizmet sunumuna aşamalı dönüş yaparak mültecilere temel ve sosyal hizmetleri sunmaya devam etmiştir.

Hayata Geçirilen Uygulamalar

Türkiye'de bulunan 3RP ortakları, 2021-2022 döneminde tüm sektörel faaliyetlere COVID-19 müdahalesini dâhil etmiştir. Uygun durumlarda salgından etkilenen kadınlar ve erkekler, kız ve oğlan çocukları, yerel topluluklar ve kurumların öncelikleri tespit edilerek hizmet ve yardım sunumları buna göre uyarlanmıştır. Ayrıca ek ihtiyaçlara yanıt verebilmek için yeni faaliyetler geliştirilmiş, salgının etkilerini azaltmada hayati önem taşıyan uyarlanmış öğrenme ve evde eğitim desteği verilmiştir.

Öncelikli müdahaleler arasında bilginin yaygınlaştırılması, uzaktan eğitim ve harmanlanmış programlar aracılığıyla eğitimin devam etmesine destek verilmesi, risk altındaki gruplara telefon ve çevrim içi destek hizmetlerinin sunulması ve geçim kaynaklarını kaybeden en hassas hanelerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak amacıyla acil nakit yardımı sağlanması yer almaktadır. COVID-19 salgını nedeniyle koruma risklerinin arttığı göz önüne alındığında destek hizmetler hakkında zamanında ve erişilebilir bilgiye olan ihtiyaç daha da önemli hâle gelmiştir.

Yardımların en hassas bireylere ve hanelere ulaşmasını sağlamak için toplumsal cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış ve çocuklara duyarlı veri toplama faaliyetleri ve hedefli programlar gereklidir. Ruh sağlığı ve psikososyal faaliyetler dâhil göçmen sağlık merkezlerine sağlık desteği sunulmaya devam edilmektedir. Hükümetin mültecilere yönelik kapsayıcı politikası sayesinde Sağlık Bakanlığı ile koordineli bir şekilde COVID-19 tedavisi ve aşı hizmetlerine erişim ve bağışıklama kapsamına öncelik tanınmıştır.

Sosyal koruma; sosyal uyumun teşvik edilmesine, insani ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunarak dezavantajlı

gruplara destek verilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla BM ve ortakları, nakit temelli yardımlar ve *Şartlı Eğitim Yardım Programı* aracılığıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte çalışmaya devam etmektedir.

BM'nin özel sektör, ulusal ve yerel kurumlarla iş birliği sayesinde istihdam edilebilirlik (ör. mesleki ve dil eğitimleri) ve iş kurma düzeyi artırılmıştır. İşletmelere dijitalleştirilmiş pazara erişmeleri için destek sağlanmış, böylece COVID-19 salgınının olumsuz ekonomik etkilerinin hafifletilmesi sağlanmıştır.

2021'de UNHCR Türkiye Çalışmaları

Philippe Leclerc

UNHCR Türkiye Temsilcisi

UNHCR'nin yıllık *Küresel Eğilimleri Raporu*'na¹ göre 2021 sonu itibarıyla savaş, şiddet, zulüm ve insan hakları suistimalleri nedeniyle yerinden edilmiş insanların sayısı bir önceki yıla göre yüzde 8 artarak ve 10 yıl önceki sayının iki katını aşarak 89,3 milyona ulaşmıştır. 2021'de sayıları 27,1 milyona yükselen mültecilerin çoğuna, bir kez daha, kısıtlı kaynaklara sahip komşu ülkeler ev sahipliği yapmıştır.

Suriye'deki çatışma onuncu yılını geride bırakırken Afganistan'da gelişen durum 2021'de yeni yerinden edilmelere yol açmış ve endişe ortamı oluşturmuştur. UNHCR, insani yardımda karşılaşılan zorlukları dikkate alarak Afganistan'daki insani yardım faaliyetlerine yönelik uluslararası dayanışma ve komşu ülkelere destek çağrısında bulunmaya devam ederken 2019'dan beri Türkiye'de en fazla uluslararası koruma başvurusunda bulunan grubu oluşturan Afgan vatandaşların koruma ihtiyaçlarına dikkat çekmiştir.

Türkiye yedi yıldır 3,7 milyonu geçici koruma altındaki Suriyeliler olmak üzere 4 milyondan fazla uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişiyle dünyada uluslararası koruma ihtiyacı içinde olan en fazla kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Bu nüfusun çok küçük bir kısmı (51.677 kişi) yedi geçici barınma merkezinde yaşarken büyük çoğunluğu

Türkiye'nin 81 ilinde kentlerde, kent çevresinde ve kırsal bölgelerde yaşamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ülkedeki mülteci müdahalesine öncülük ederken Birleşmiş Milletler, *Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP)* çatısı altında insani yardım ve kalkınma ortaklarını koordine ederek mülteci müdahalesi için etkili ve tamamlayıcı destek sağlamaktadır. UNHCR, *Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planını*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile koordine ederek koruma ve temel ihtiyaçlar sektörlerine liderlik etmektedir. 3RP ortaklarının yanı sıra UNHCR Türkiye'nin faaliyetleri pandemi dönemi de dâhil sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal hizmetler gibi ulusal sistemlere erişimi arttırmayı ve uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilere, ev sahibi topluluğa ve ulusal kurumlara fayda sağlayan programlar aracılığıyla sosyal uyumu desteklemeyi amaçlamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kapasitesinin daha fazla arttırılması amacıyla kurumsal yapısının Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) olarak düzenlendiği yeni Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, devletin mülteci müdahalesini daha da güçlendirmeye yönelik somut adım olması açısından UNHCR tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Dünyanın yüzyılı aşkın süredir karşılaştığı en büyük halk sağlığı krizi olan koronavirüs pandemisi, ancak statülerine bakılmaksızın tüm insanların aşıya eşit şekilde erişebilmesiyle kontrol altına alınacaktır. Türkiye'nin Ocak 2021'de başlattığı COVID-19 aşı kampanyası, uyruk ve ikamet durumuna bakılmaksızın ülkedeki tüm insanları kapsayıcı niteliktedir. UNHCR, daha fazla savunuculuk faaliyeti ve çalışma gerçekleştirmek için Türkiye'deki uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin aşıya erişimini izlemek amacıyla 2021'in Temmuz ve Eylül aylarında 49 ilde iki tur hâlinde bir anket çalışması düzenlemiştir. Ankete katılanların %72'sinden fazlasının Eylül 2021 sonu itibarıyla en az bir kez aşı yaptırmayı, coğrafi değişkenleri de göz önünde bulundurulmuş uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin aşılma eğiliminin Türkiye'deki genel aşılma eğilimiyle benzerlik göstermektedir. Aşı kampanyasının mevcut aşamasında erişim ve bilgilendirme faaliyetleri, henüz aşı yaptırmamış uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişilerin teşvik edilmesi açısından öncelik olmaya devam etmektedir.

Türkiye, uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin sağlık dâhil kamu hizmetlerine erişimini sağlama açısından iyi uygulama örneği olurken COVID-19 krizi yeni ve beklenmedik zorluklar ortaya çıkarmıştır. UNHCR, kamu kurum ve kuruluşlarına teknik, personel ve malzeme desteği sunmaya devam ederken hassas durumdaki uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilere ve yerel topluluğa doğrudan yardımda bulunacak şekilde programlarını düzenlemiştir. Ayrıca topluluk katılımını ve sosyal uyumu güçlendirmek üzere belediyeler ve yerel makamlarla iş birliği yapmış ve topluluklarla iletişim, acil nakit yardımı, hijyen malzemeleri ve ihtiyaç duyulan materyallerin dağıtımını konularına öncelik vermiştir.

Uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilere ve ev sahibi topluluğa sağlanan destek konusunda ilk durak olmasının yanı sıra yerel çözüm geliştirme noktasında kilit aktörler olan Türkiye genelindeki belediyeler, on yıldır birlikte yaşamının ardından daha da önemli hâle gelen sosyal uyum konusu dâhil birçok konuda önemli düzeyde destek sağlamaktadır. Belediyeler -özellikle COVID-19 pandemisi sırasında- en acil ihtiyaçlara yanıt verme konusunda uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerle birlikte en hassas konumdaki kişilere de destek verme çabalarını arttırmıştır. UNHCR Türkiye, bu tür çabaların yerel çözümler üretme açısından önemini farkındadır, bu sebeple belediyelerin uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerle ev sahibi topluluk üyelerini desteklemeye ve aralarındaki sosyal uyumu arttırmaya yönelik müdahalelerini kaynaklarıyla birlikte desteklemektedir.

2021'de UNHCR, COVID-19'la ilgili farklı dillerde düzenli ve hızlı bilgi akışı sağlamaya devam etmiş; ilgi/ yetki alanındaki kişilerin farklı ihtiyaçlarına ve uzaktan çalışma koşullarına uygun şekilde iletişim stratejilerini çeşitlendirmiş; çeşitli dijital iletişim araçlarını benimsemiş ve danışma hattı, sosyal medya platformları, *Help (Yardım)* internet sitesi, hizmet danışmanlığı, topluluklarla oturumlar ve telefon görüşmeleriyle erişimini güçlendirmiştir. COVID-19 tedbirleri ve buna bağlı toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmış kişilerin olağan raporlama ve destek mekanizmalarına erişimleri konusundaki zorluklara yanıt olarak UNHCR, Eylül 2020'de kurulan danışma hattının toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusuna tahsis edilmiş kanalını işletmeye devam etmiştir. Bu kanal, arayan risk altındaki kişilerle toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmış kişilere raporlama ve destek mekanizmalarıyla ilgili kaydedilmiş mesajı dinleme, bir operatöre

bağlanarak canlı danışmanlık alma ve belirlenen zaman diliminde geri aranmak üzere iletişim bilgilerini bırakmalarına olanak sağlamaktadır.

COVID-19 pandemisiyle bağlantılı ekonomik etki, uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarını ağır ve olumsuz şekilde etkilemiştir. UNHCR, COVID-19 pandemisinden etkilenen ve başka sosyal yardım almayan 88.799 haneye sağlanan tek seferlik “COVID-19 Acil Nakit Yardımı”nın ilk turunu Mart 2021’de tamamlamıştır. Göç İdaresi Başkanlığı iş birliğinde ve hizmet sağlayıcı PTT aracılığıyla verilen 1.000 TL tek seferlik nakit yardımı, uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişilerin en acil ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmuştur. UNHCR, Kasım 2021’de devletin Türk vatandaşlarına yönelik sosyal yardım planına uygun ve Türk Kızılay/ Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonunun “Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY)/ Tamamlayıcı SUY Programı”yla koordineli şekilde miktarı yenilene hane başı 1.100 TL yardım kapsamında yaklaşık 85.000 hanenin desteklenmesini hedefleyen başka bir tek seferlik COVID-19 nakit yardımını başlatmıştır.

Pandemi, eğitim sürecini de etkilemiştir. Okullar, üniversiteler, teknik ve mesleki eğitim kurumlarının kapanması; eğitim gören kişileri, öğrencileri ve öğretmenleri etkilerken UNHCR ülke genelinde 16 ilde 114 okulda her birinin 15-20 öğrenci kapasitesi bulunan “Eğitim Bilişim Ağı (EBA)” noktaları kurulması konusunda Millî Eğitim Bakanlığına destek vermiştir. UNHCR, sağladığı öğretmen desteği ve öğretmenler için dizüstü bilgisayar desteğine ilaveten merkezlere dağıtılan 2.000’den fazla bilgisayar temin etmiştir.

Pandemi sonucu sınırların kapatılması ve seyahat kısıtlamaları, 2020’de çok sayıda üçüncü ülkeye yerleştirme işleminin geçici durdurulmasını gerektirmiştir. Dolayısıyla üçüncü ülkeye yerleştirme sayısı açısından tarihi bir düşüş yaşanmıştır. Türk makamları, yerleştirme ülkeleri ve UNHCR yeni çalışma ortamına uyum sağlamaya devam ederken yerleştirme aktörlerinin tamamı eski kapasitelerini yeniden kazanmak için mücadele etmektedir. Bu koşullara rağmen 2021’de 12.270 kişinin üçüncü ülkeye yerleştirme dosyası 14 ülkeye sunulmuştur. %76’sı Suriyeli, %12’si Afgan ve %12’si diğer uyruklardan olmak üzere 400 kişi 13 ülkeye yerleştirilmiştir. Yerleştirme ülkelerinin sınırlı sayıda yerleştirme kontenjanı açması, üçüncü ülkeye yerleştirme konusunda temel zorluk teşkil etmeye devam etmektedir.

Türkiye’deki çok sayıda uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişi için uygulanan politikalar diğer ülkelerin politikalarına rehberlik etme açısından örnek olmaya devam ederken UNHCR, ülkenin pandemi nedeniyle zor koşullar altında olan dört milyon uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişiye ev sahipliği yaptığı bir dönemde mali yardım, daha fazla üçüncü ülkeye yerleştirme kontenjanı ve tamamlayıcı yollar dâhil daha fazla sorumluluk paylaşımında bulunulmasına yönelik savunuculuk yapmaya devam etmektedir.

1 UNHCR (2021). *Global Trends Report 2021*, <https://www.unhcr.org/publications/brochures/62a9d1494/global-trends-report-2021.html>

IFRC Bakış Açısıyla 2021

Ruben Cano

IFRC Türkiye Delegasyon Başkanı

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC), dünya çapında 13,7 milyon gönüllüsünün katkıları ve 192 ulusal dernek aracılığıyla 150 milyon kişiye ulaşan dünyanın en büyük insani yardım ağıdır. Afetlerin ve sağlıkla ilgili acil durumların öncesinde, sırasında ve sonrasında ihtiyaçları karşılamak ve savunmasız insanların yaşamlarını iyileştirmek için hep birlikte hareket ediyoruz.

IFRC; Türkiye’de göçmenler ve yerel halk, afetlerden etkilenenler ve insani yardıma ihtiyacı olan diğer gruplar dâhil 2,1 milyondan fazla insanı desteklemek için Türk Kızılay ile birlikte çalışmaktadır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Türkiye’de en savunmasız durumdaki 1,5 milyondan fazla göçmene aylık nakit yardım sağlayan Sosyal Uyum Yardımı (SUY) programı, birlikte çalıştığımız en önemli programdır.

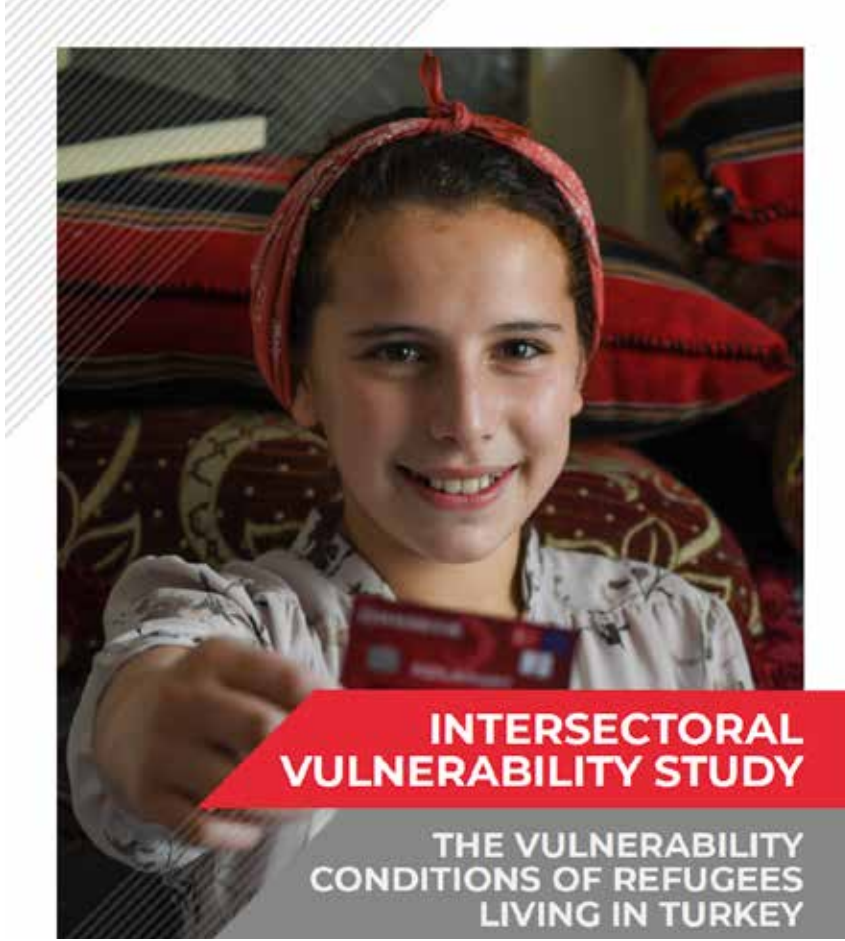
On Yıldan Fazla Süredir... Önümüzdeki Üç Zorluk

Türkiye, Mart 2021’de Suriye Krizi’nin 10. yılını geride bıraktı fakat hâlen 13,4 milyon Suriyeli insani yardıma muhtaç durumdadır. Türkiye, çatışmaya daha kalıcı bir siyasi çözüm bulunmasını savunurken 3,7 milyon Suriyeliye ev sahipliği yaparak temel ihtiyaçlarının karşılanmasında öncü rol oynamaktadır.

Zorunlu göçün 12. yılına girdiğimiz bu krizde (çoğu uzun süreli krizde, karmaşık acil durumlarda ve kronik kırılganlık durumlarında olduğu gibi) kalıcı çözüm umutları hâlâ netleşmemiştir. Bu nedenle çalışmalarımızın odağında “uzun vadeli dirençlilik” olmalıdır. Bu da dikkatimizi insani yardım ve kalkınma eylemlerini birbirine bağlamaya yönelik çabalara atıfta bulunan “bağ (nexus) yaklaşımı” gereğince sadece ihtiyaçları karşılamaya değil, onları azaltmaya da odaklamakla mümkündür.

Bu yıl IFRC, COVID-19 pandemisinin küresel sosyoekonomik etkilerinin büyüklüğünü ortaya koyan *Drowning Just Below the Surface* [Yüzeyin Hemen Altında Boğulma]¹ başlıklı yeni bir araştırma yayımladı. Araştırma, COVID-19’un yıkıcı sosyoekonomik etkilerinden en orantısız şekilde etkilenen grupların kadınlar, kentsel alanlardaki insanlar ve hareket hâlindeki insanlar olduğunu ortaya koydu. İkinci kategoride yer alan göçmenler ve mültecilerin pandemi sırasında işlerini kaybetme olasılıkları daha yüksekti ve resmî koruma ve koruma tedbirleri açısından geniş ölçüde ihmal edildiler.

Bu sonuç, Türkiye’de çoğu SUY yararlanıcısı olan geçici ve uluslararası koruma altındaki kişilerle yürüttüğümüz çalışmalar *Dağıtım Sonrası İzleme Raporları*², *Ödak Grup Tartışmaları* (özellikle borç odaklı olanlar dâhil) ve *Sektörler Arası Kırılganlık Çalışması*³ ile de desteklenmektedir.

Araştırma, Türkiye'deki birçok göçmen ve ev sahibi topluluğun pandemi nedeniyle işini (gelirini) kaybettiğini gözler önüne sermiştir. Bu kayıp yaşam maliyetindeki artış ve gıda, faturalar ve kira için sınırlı ödeme kapasitesiyle birleştiğinde göçmenlerin borç almasına ve daha fazla borca girmesine sebebiyet vermiştir. Türkiye'de geçici ve uluslararası koruma altındaki kişilerin borç düzeyleri pandeminin başlamasından bu yana iki katından fazla artmıştır. Bunun sonucunda aileler, gıda gibi temel ihtiyaçlarından mahrum kalmakta ve çocuklarının eğitimi, iletişimi ve sağlıkla ilgili bakımı gibi diğer önemli harcamalarından ödün vermektedir.

Nakit yardım, birçok kişinin daha fazla borca girmesini ve olumsuz başa çıkma mekanizmalarına başvurmasını önlemeye yardımcı olmakta (yardım alan 2 kişiden 1'i SUY'un borçlarını yönetmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir), geçici ve uluslararası koruma altındaki kişilerin artan insani ihtiyaçlarının karşılanmasında hayati olmaya devam etmektedir.

Bununla birlikte nakit yardımlar, özellikle savunmasız çoğunluk için kritik düzeyde önemli olmaya devam ederken daha uzun vadeli çözümlere ihtiyaç olduğu aşikârdır. Göçmenlerin daha öngörülebilir mali güvenlik sağlayan ve yasalarla korunan haklara sahip işlere geçişinin desteklenmesi temel ihtiyaç desteğine olan bağımlılığın azaltılmasına yardımcı olacaktır. Elbette mevcut iş gücü piyasası koşulları göz önüne alındığında sosyal uyumun sağlanması ve artan gerilimlerin önlenmesi için bunun da Türk vatandaşlarının istihdam olanaklarını olumsuz etkilemeden yapılması gerekmektedir.

2022 ve sonrasında üstesinden gelmemiz gereken üç büyük zorluk görüyoruz:

Birincisi, Türkiye'nin çeşitlendirilmiş ekonomisiyle ev sahibi bir ülke olarak göçmenler için eşsiz fırsatlar sunduğuna inanıyoruz ancak Türkiye'deki geçim fırsatları ve sosyal uyum konusundaki mevcut yatırımlar yeterli düzeyde değildir. *Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı* (3RP)⁴ üyelerinden, uluslararası finans kuruluşlarından ve diğer aktörlerden gelen destekler, 2017-2021 arasında toplamda yaklaşık 30.000 yeni iş olanağının oluşturulmasıyla sonuçlandı ki bu da çabaların arttırılması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.⁵

İkincisi, göçmenlerin iş gücü piyasasına erişimini etkileyenleri azaltmak için yapılması gereken çalışmalardır⁶. *Geçici Koruma Altındaki Yabancıların Çalışma İzinlerine İlişkin Yönetmelik* (2016), onlara kayıtlı çalışma hakkı veren önemli bir hukuki gelişmedir. Ancak Suriyeliler, kayıtlı istihdam olanaklarına erişimde işverenlerin çalışma izni başvurularında isteksizlik (maliyetteki düşüşe rağmen), istihdam edilen her Suriyeli için bir şirketin on Türk çalışmanı olmasını gerektiren kota sistemi veya ortaya çıktıkları yerde iş fırsatlarından yararlanmayı zorlaştıran coğrafi kısıtlamalar gibi engellerle karşılaşmaya devam ettiği için istenen sonucu vermemiştir.⁷ Son olarak insani yardım ve kalkınma yardımı için finansman akışları arasında daha büyük bir sinerji olması gerektiğine inanıyoruz. Mevcut durum, uzun süreli bir yerinden edilme durumu hâline geldi ki bu da insani yardım çalışmalarını (daha etkili olması için) uzun vadeli programlama çabalarıyla bütünleştirmemiz gerektiği anlamına geliyor. Temel ihtiyaç yardımına alternatifler, sınırlı kaldığı sürece bağımlılık döngüsü devam edecek ve geçiş yanıtıcı olacaktır.

Türk Kızılay ve IFRC dâhil insani aktörler, yetkililer, bağışçılar ve kalkınma ortakları (özel sektör dâhil); müdahaleleri arasında daha iyi bağlantıların kurulmasını sağlamak için sürekli diyalog içinde olmalıdır. Kızılay'ın şu anda UNDP ile birlikte eş başkanı olduğu "3RP Geçiş Görev Ekibi" buna örnek verilebilir.⁸

IFRC Türkiye heyeti, yeni yıla özellikle şu anda SUY'dan yararlanan mülteciler olmak üzere "Türkiye'deki mültecilerin sosyoekonomik içirme ve güçlendirilmesi" sorununa odaklanmış bir ruhla yaklaşıyor. Bu değişim; sürdürülebilir değişime inanan ve Türkiye'deki en savunmasız insanların daha uzun vadeli kazanımı için kısa vadeli fedakârlıklar yapmaya hazır, cesur ve iş birlikçi bir liderlik gerektirecektir.

Nihayetinde insani yardım ve kalkınma aktörlerini, bağışçıları, özel sektörü, Türk makamlarını, akademiye ve sivil toplumu bu üçlü zorluğun ele alınmasına katkıda bulunmaya davet ediyoruz: Sosyoekonomik güçlendirmeye yatırımı arttırmak, istihdamın önündeki engellerin azaltılmasına katkıda bulunmak, insani yardım ve kalkınma müdahaleleri arasında daha fazla sinerji yaratmak için güçleri birleştirmek.

- 1 <https://www.ifrc.org/document/drowning-just-below-surface-socioeconomic-consequences-covid-19-pandemic>
- 2 <https://www.ifrc.org/document/socioeconomic-impacts-refugees-turkey-one-year-covid-19>
- 3 <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IVS-report-210616.pdf>
- 4 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP): Türkiye bölümü. Suriye krizine yanıt vermek için BM kurumları ve diğer insani yardım ve kalkınma ortakları için stratejik, koordinasyon, planlama, savunuculuk, kaynak yaratma ve programlama platformudur.
- 5 Task Team on Referral and Transition to Livelihoods Opportunities [Yönlendirme ve Geçim Kaynaklarına Geçiş Fırsatlarına İlişkin Görev Ekibi], Aralık 2021, Taslak Çıktı Belgesi
- 6 Bunlar özellikle kadınların işgücüne düşük katılımıyla ilgili yapısal sorunları ve daha esnek kriterler ve standartlar gerektiren işgücü piyasasındaki kayıt dışılığın itici güçlerini içermektedir.
- 7 Geçici ve uluslararası koruma altındaki kişilerin Göç İdaresi Başkanlığı'na ve nüfusa kayıtlı oldukları ilde kalmaları gerekmektedir. Taşınma başvuruları mümkün olmasına rağmen İstanbul dâhil birçok ilde yeni kayıtlar askıya alındı.
- 8 Kızılay, IFRC ve Türkiye'deki mülteci müdahalesinin diğer kilit paydaşları (BM Ajansları, Dünya Bankası, GIZ) arasında teknik düzeyde değişimi kolaylaştırmak için Yönlendirme ve Geçim Kaynaklarına Geçiş Fırsatlarına İlişkin Görev Ekibi kurdu. UNDP ve Kızılay'ın eş başkanlığını yaptığı ve IFRC'nin teknik desteğiyle görev yapan Görev Ekibi, Aralık 2020'den Ekim 2021'e kadar birkaç kez bir araya geldi.

2021'de Göç Çalışmaları

Gerard Karl Waite

IOM Türkiye Misyon Şefi

Türkiye'deki insani yardım topluluğunun kararlı bir üyesi olan Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM), insani yardım alanında gelecekteki iş birliğini güçlendirmek için Türk Kızılay ile bir mutabakat zaptı imzaladı. IOM ve Türk Kızılay iş birliğinden gurur duyuyor ve bunu her iki kuruluşun birlikte daha iyi çalışma kapasitesinin önemli bir uzantısı olarak görüyoruz.

IOM, Türkiye'de göçün her alanında çalışarak otuz yılı aşkın süredir mevcut göç yönetimi ve stratejisini desteklemek için Türkiye Devleti ile yakın çalışmakta, göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyetler ve projeler yürüterek hem göçmenlere hem mültecilere hem de ev sahibi topluluklara insani yardım sağlamaktadır. 2021'de IOM, çeşitli alanlarda faaliyetlerine devam etmiştir.

IOM'nin insani yardım çalışmalarının hayati bileşenlerinden biri olan *Göçmen ve Mülteci Destek Programı*, hassas durumdaki mülteci, göçmen ve ev sahibi toplulukların COVID-19'dan etkilenen kişi ve aileleri başta olmak üzere 500 binden fazla faydalanıcıya yardım sağladı. IOM; sağladığı nakit yardımı, hijyen ve gıda dışı maddelerin dağıtımını, koruma ve ruh sağlığıyla psikososyal destek gibi çok yönlü yardımlar sayesinde yerel kurumların salgınla mücadelesini de destekledi. İlaveten IOM, okul taşımacılığı, toplumsal istikrar, barınma, su sanitasyon ve hijyen projeleri yanında

kısa hazırlık için nakit kart desteği ve hızlı etkili hibeler, girişimcilik ve inovasyon eğitimi, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) ve tarımsal destek dâhil çeşitli geçim kaynakları projelerini uygulamaya devam etti.

IOM, Gaziantep Üniversitesi kampüsünde dijital üretim süreçlerini destekleyecek "*FabLab*"ı hizmete açtı. Merkez, dijital teknolojilerle ilgili bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı sağlayarak herkes için erişilebilir çalışma alanı sunmaktadır. Bunun yanı sıra IOM'nin Adana, Ankara, Gaziantep, Mersin ve Şanlıurfa'daki Belediye Göçmen ve Toplum Merkezleri; yararlanıcılara doğru bilgi, yasal ve tıbbi sevkle danışmanlık sağlamak için çevrim içi ve yüz yüze çalışmaya devam etti.

IOM'nin Akdeniz'deki faaliyetleri, göçmenler için Türkiye'nin hem geçiş hem de varış ülkesi olması nedeniyle önemlidir. *IOM Türkiye Akdeniz Müdahale Programı*, kurtarılan göçmenlere insani yardım sağlamak için 2021'de Ege kıyısında Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı ve belirli yerlerde Türk jandarma ve polisiyle çalışmaya devam etti. IOM Türkiye mobil ekipleri gıda kolileri, hijyen setleri, telefon kartları gibi temel yardım malzemelerini sağlarken psikolojik ilk yardım, tercüme hizmetleri yanında Türkiye'deki göçmen hakları, deniz yoluyla düzensiz geçiş girişimlerine ilişkin tehlikeler ve benzeri konularda bilgilendirmeler yaptı.

Fotograf: Türk Kızılay, Fatih İşçi

2021'de Akdeniz Müdahale Programı, Sahil Güvenlik tarafından kurtarılan yaklaşık 12 bin göçmene ve Türk kolluk kuvvetleri tarafından karada yakalanan 600 göçmene insani yardım sağladı. IOM, Sahil Güvenliğin iş birliğiyle ihtiyaçları gözlemledi ve sahadaki mobil ekip sayısını arttırdı. COVID-19 salgınıyla mücadelede devam eden kısıtlamalar nedeniyle bazı sıkıntılarla karşılaşan mobil ekipler, Türkiye Devletinin de desteğiyle insani yardım ulaştırmaya devam etti. IOM, mevcut yardımların yanı sıra göçmenlere ve sahil güvenlik ekiplerine maske, eldiven, dezenfektan, hijyen seti ve koruyucu giysi dağıtırken Dikili'deki göçmen bekleme alanında da rehabilite çalışmaları gerçekleştirdi.

Kuzeybatı sınırında devam eden yardım faaliyetleri kapsamında Edirne'deki IOM mobil ekibi; çeviri hizmetleri, danışmanlık, farkındalık artırma, psikolojik ilk yardım ve insani yardım malzemelerinin kolluk birimlerine dağıtımını gibi faaliyetlerine devam etti. Ocak-Kasım 2021 arasında IOM Edirne Ofisi, 25 bin 254 göçmen ve mülteciye ulaştı ve bu yararlanıcıların özel ihtiyaçlarını belirledi. Edirne'deki ekip, 2021'de 5'i Türk Kızılay'a sevk edilen aile birleşimi vakaları olmak üzere 51 vaka tespiti ve sevki gerçekleştirdi. IOM, Edirne'de ayrıca 2021'de yardımdan yararlananlara 80.130 gıda ve gıda dışı malzeme dağıttı.

Göç, Mülteci, Pandemi ve İklim Krizi

Hakan Bilgin

Dünya Doktorları Derneği Başkanı

2011’de başlayan Suriye Krizi, insanlığın hâlen kanayan yarasıdır. Üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen kriz, iyileşme eğilimi bir yana daha da derinleşen, öngörülemez ve maalesef olumlu olduğunu söyleyemeyeceğimiz süreçlere doğru ilerlemektedir. Diğer taraftan 2019 itibarıyla Çin’de baş gösteren ve ardından tüm dünyayı kasıp kavuran COVID-19 pandemisi milyonlarca can almış, aşı ve tedavi süreçlerinde önemli ilerlemeler olsa bile adaletsiz dağıtım ve patentler nedeniyle aşılardan yoksul ülkelere ulaştırılması konusunda dünya maalesef iyi sınav verememiştir.

Bütün bunlarla beraber on yıllardır süregelen ve etkilerini son yıllarda daha da güçlü hissettiren iklim değişiklikleri sadece 2021’de ülkemizin kuzeyinde çok kuvvetli sel felaketlerine sebep olurken güneyinin ise orman yangınlarıyla boğuşmasına sebebiyet vermiş, bizi ciddi kuraklık tehdidiyle karşı karşıya bırakmıştır. Ağustos’ta Kastamonu, Sinop ve Bartın’ı etkileyen sel felaketlerinde seksen iki insanımız hayatını kaybederken yine aynı dönemde Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde meydana gelen ve iki hafta boyunca devam eden orman yangınları, tüm canlıların yaşam kaynaklarını kül etmiştir. Bu durum ülkemizde böyleyken dünyanın her yerinde de aynı şekilde hayatı olumsuz et-

kilemiş, göç kervanına bir de iklimden etkilenen kitleler eklenmiştir. Ayrıca *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*yle insanlığın kabul ettiği temel haklara mugayir yönetimler; insanların hür ve insanca yaşama tercihlerine müsaade etmeyen, özellikle kadın ve çocukları can güvenlikleri konusunda korku ve endişeyle karşı karşıya bırakan şiddet ve baskı yanlısı anlayışla halklarına mülteci olmaktan başka çare bırakmamıştır. Bu durum, bugün insanlığın çözüme kavuşturması gereken daha pek çok problem gibi dünya gündeminde hak ettiği yeri bulamamıştır.

Taliban’ın iktidarı ele geçirmesiyle Afganistan’da ortaya çıkan yeni durum, zaten yıllardır ızdırap altında hayatlarını sürdürmeye çalışan Afgan halkının yeni bir göç dalgasıyla Pakistan ve İran üzerinden Türkiye’ye ve ardından Avrupa’ya geçme ve nihayetinde huzurlu bir hayat kurma hayalleriyle genç yaşlı demeden yola koyulmalarına neden olmuştur. Ülkemiz de Suriyeli mültecilerin üzerine ilave bir Afgan mülteci göçünün yarattığı şoku göğüslemekte son derece zorlanmaktadır. Öte yandan Suriye’nin İdlib bölgesinde karşılaşılabilecek potansiyel bir karışıklıkla üç milyonluk ilave bir göç dalgası riski de mevcuttur.

Yukarıda tek nefeste söyleyebildiğimiz bütün bu olanlar, buz dağının yalnızca görünen yüzüdür.

Göçle yola koyulan mültecilerin sağlık, koruma ve eğitim gibi ihtiyaçları şöyle dursun, sığındıkları ülkelerde ev sahibi toplulukların bu süreci kabul etmesine yönelik uyum çalışmaları da hâlâ orta yerde bir sorun olarak durmaktadır. Hâl böyleyken savaş ve göç koşullarında yaşadıkları acı günler nedeniyle derin bir ruhsal ve psikolojik yıkım altında kalan insanların alması gereken psikososyal desteği sağlayacak kapasitenin yetersizliği, dil bariyeri ve kültürel farklılıklar işi daha da zorlaştırmaktadır. Bunlara ilaveten etkilenen gruplar arasında madde kullanımının gözlemlenmesi, bu konuda derin ve detaylı bir araştırma yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu ahvalde resmî verilere göre ülkemizde kayıt altına alınmış 3.738.032 geçici koruma altındaki Suriyeliye hizmet götüren kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla yerel yönetimlerin iş birliği ve koordinasyon içinde çalışması, kaynakların daha verimli kullanılmasında, doğru yerde ve zamanda müdahalelerde bulunulmasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Hâlihazırdaki mülteci yükünün artacağını, iklim değişikliklerinin olumsuz etkilerinin iyimser bir öngörüyle bile yüzyıllar sürebileceğini öngörerek daha planlı ve yüksek kapasiteye ihtiyaç duyduğumuz aşikârdır. *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Raporuna* göre 2008'den bu yana her yıl yaklaşık 21,5 milyon kişi sel, fırtına, kasırga ve aşırı kuraklık gibi hava şartları sebebiyle göç etmek zorunda kalmıştır. 2020'de yayımlanan *Dünya Afet Raporu* ise iklim ve hava bağlantılı afetlerin sayısının 1960'lardan beri yükselmekte olduğuna, 1990'lardan bu yana ise yaklaşık yüzde otuz beş arttığına dikkat çekmişti. Ülkemiz de göç yolları üzerinde bulunması sebebiyle iklim krizi kaynaklı oluşacak göç et-

mek zorunda kalan insan seliyle karşılaşma riski taşıyan ülkelerin başında gelmektedir. Bu bağlamda uluslararası toplumun, bedelini yine yoksulların ödeyeceği iklim göçünden kaçınmak için uygun hazırlıkların ve yatırımın yapılmasına yönelik gereken adımları acilen atmaya başlaması bir zarurettir.

Tüm bunlarla beraber bütün dünyada salgının etkisiyle üretimin yavaşlaması, tedarik zincirindeki kopmalar veya aksamalar, ülkelerin ekonomik krizlerle boğuşması ve diğer politik nedenler insani yardım camiasının işini son derece güçleştirmektedir.

Üstelik üzülerken tecrübe ediyoruz ki insani krizin acımasız etkilerine maruz kalan bu insanlar maalesef bazı ülkelerin iç ve dış politika gündemlerinin malzemesi hâline gelmiştir. Bu yaklaşım, dünyada devletler arası veya devletlerle silahlı ayrılıkçı gruplar arasında çıkan savaşların ve anlaşmazlıkların ateşini koruklemekte, milyonlarca insanın kimi zaman kendi ülkelerinde yerinden edilmesine kimi zamansa ülkelerini terk etmek zorunda kalmasına yol açmaktadır.

Son yıllarda ortaya çıkan büyük insani krizler açlıkla susuzlukla ve yoksullukla mücadele eden Afrika ülkelerinin dertlerini neredeyse unutturmuştur. Bu bölgelere gönderilen yardımlar azalmıştır. Diğer taraftan salgının ve yoksulluğun acı etkisi bu bölgelerdeki göç akımını arttırmıştır. Zengin ve kalkınmış ülkelere yönelik göç baskısı karşısında sert tedbirler alınması, bu ülkelere mülteci kabulünün engellenmesi ve Avrupa sınırına girmeye çalışanların geri itilmesi insanlığın vicdanı önünde devasa bir yüz karası olarak öylece durmaktadır. Bu çerçevede uluslararası kamuoyunun sesi oldukça cılız ve beklenen çözümlerden çok uzak noktadadır. Zengin ve kalkınmış ülkeler, kendi

Fotoğraf: AA, Muhammed Enes Yıldırım

nüfuslarından çok daha fazla aşı ve gıdayı stoklarken bu mücadelede ekonomik gücü olmayan ülkelerde yaşayan halklar her zaman olduğu gibi yalnız bırakılmış ve bu ülkeler Omicron varyantının da gösterdiği üzere COVID-19 salgınının yeni varyantlarının oluşumu için bir merkez üssü hâline gelmiştir.

İnsani yardım alanının küçük bir parçası olan Dünya Doktorları, Türkiye ve Suriye'nin Afrin ve İdlib bölgelerinde görevli 77 medikal, 69 idari ve yardımcı personel olmak üzere toplam 146 personeli ve 12 birinci basamak sağlık merkeziyle hizmet vermeye devam etmektedir.

Aralık 2021 itibarıyla toplam 92.532 doğrulanmış COVID-19 vakası bulunan Kuzeybatı Suriye’de şu ana dek COVID-19 kaynaklı 2.266 ölüm kayıtlara geçmiş durumdadır. Yalnızca bu bölgede toplamda 321.048 PCR testi yapılırken Ağustos-Ekim 2021 arasında ülke, pandeminin en şiddetli dalgasını yaşamış ve test pozitiflik oranı %61’e kadar yükselmiştir. Başlangıcından bu yana on yıldan fazla süredir devam eden savaşla yıkıma uğramış Suriye’de de pandemiyle mücadele eden Dünya Doktorları, Afrin ve İdlib’de bulunan PCR laboratuvarlarıyla günlük 300-600 test sayısına ulaşarak mücadelesine devam etmektedir.

Kliniklerimiz ve mobil ekiplerimizce sunulan birinci basamak sağlık hizmetleri, psikososyal destek, koruma hizmetleri ve farkındalık çalışmaları aracılığıyla sadece geçen yıl Eylül 2020-Eylül 2021 arasında 141.580 konsültasyon hizmetiyle 89.195 kişiye sağlık hizmeti sağlamıştır. Suriye ve Türkiye’deki programlarında 2017’den 2020 sonuna kadar 1.367.000 kişiye doğrudan hizmet ulaştıran ve 82.306.884,80.-TL değerinde ilaç ve tıbbi malzeme sağlayan Dünya Doktorları’nın tek başına ulaştığı bu rakamlar dahi bölgede yaşanan krizin ne denli büyük olduğunu, hâlen devam ettiğinin ve daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulduğunu açık bir göstergesidir. Mevcut durum karşısında şüphesiz ve maalesef ki yapılanlar kifayetsiz kalmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları olarak meseleye odaklandığımızda görüyoruz ki kriz öncesi geleni görmek ve önlemler almak krize müdahale etmekten çok daha etkili olacaktır. Gerek doğal afetler gerekse yukarıda saydığımız diğer insani krizler için her zaman canlı tutulacak iletişim kanalları, koordinasyon, bilgilendirme ve savunuculuk faaliyetleri kriz öncesinde ve sonrasında çok faydalı olacaktır. Kriz hâlinde anında müdahale etmek için kapasiteyi arttırmak ve oluşabilecek olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi adı-

na uyum ve rehabilitasyon çalışmalarıyla saha düzeyinde akademik araştırmalar yaparak göç literatürünü ulusal ve uluslararası alanda geliştirmek de akla gelen çalışmalar arasındadır.

Önümüzdeki dönemde umut verici güzel tablolar tasvir etmeyi çok isterdim ama şu hâliyle görülüyor ki insanlık için zaten çok zor geçmekte olan sınav, dünyanın çeşitli bölgelerinde devam eden savaşlar, artan yoksulluk, bulaşıcı hastalıklar ve iklim değişikliğinin etkisini ciddi bir düzeyde göstermeye başlaması nedeniyle daha da zorlaşacaktır.

Her hâl ve şartta insani yardım çalışanlarının umut, gayret ve sevgi dolu çalışmalarının dünyayı her yönüyle daha temiz bir iklime taşıyacağına inanarak bu umutla daha çok çalışıyoruz, çalışmaya devam edeceğiz.

Yerelden Evrensele İnsani Yardım

Ahmet Emin Dağ

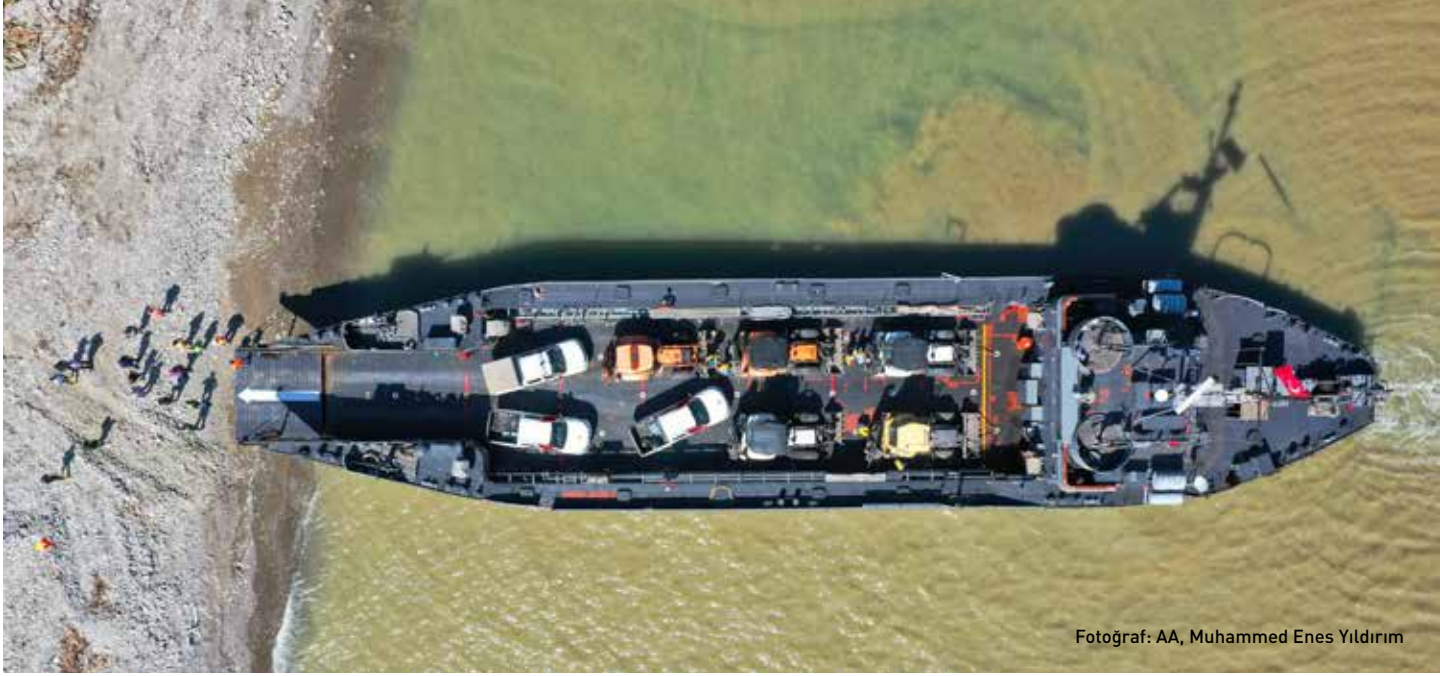
Dr., İHH İnsani Yardım Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

2021'e ulusal ölçekte bakıldığında Akdeniz Bölgesi'ndeki yangınlar ve Batı Karadeniz'deki sel felaketleri oldukça ağır insani bilançolar ortaya çıkardı. Kamu kurumlarının başarılı şekilde yönettiği afetle mücadele çalışmalarının yanı sıra sivil toplumun da çalışmalarda aktif yer alması, STK'ların ve özellikle yardım kuruluşlarının afete müdahaledeki rolleri açısından ümitvar olmamızı sağladı. Bu anlamda yaz aylarında Antalya, Muğla, Aydın, Denizli, Adana, Isparta, Kayseri, Hatay, Uşak ve Karabük'te aynı anda çıkan yangınlara İHH, 430 kişiden oluşan 37 farklı ekibiyle katılmış, bölgelere mobil aşevleriyle sıcak yemek ulaştırırken psikososyal destek ekipleri ise mağdur ailelerle görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Ne ironiktir ki ülkenin bir yanı orman yangınlarıyla uğraşırken sonbahar aylarının başlangıcında Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bartın, Kastamonu ve Sinop'ta büyük sel felaketleri yaşanmıştır. Çok sayıda insanımızın hayatını kaybettiği ve binlercesinin mağdur olduğu felaket sırasında İHH, bölgede 35 koordinasyon görevlisi, 30 dalgıç, 195 tahliye ve arama kurtarma görevlisi, bir mobil aşevi, 55 araçla kurtarma ve yardım çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Çalışmaların ardından 20 bin kişilik ikramlık malzeme, 6.400 kişilik sıcak yemek ve 8 tır içme suyu dağıtılmıştır.

Ülkemizdeki bu felaketler bir kez daha teyit etmiştir ki önümüzdeki dönemde iklim değişikliğine bağlı doğa kaynaklı afetler, devletin yanı sıra sivil yardım kuruluşlarının da dikkat kesilmesi gereken temel alanların başına yerleşmiştir. Bu yönüyle orman yangınlarının yanı sıra dengesiz aşırı yağışların yol açacağı afetlere karşı daha profesyonel hazırlık önem taşımaktadır. Ancak tüm kürenin etkilendiği iklim değişikliğinin yerel bazı resmî ve sivil aktörlerce alınan önlemlerle yönetilmesi mümkün olmadığından bunun küresel çapta yeni iş birliği alanlarını zorunlu kıldığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle iklim değişikliğinin tetiklediği olağan dışı doğa olaylarındaki artış, yerel imkânların yanı sıra uluslararası dayanışmanın önemini de yeniden düşünmemizi sağlamıştır. Ülkemizin yanı sıra dünyanın diğer bölgelerindeki farklı kriz alanlarına müdahil olmamız, bu konuda sivil yardım kuruluşları arasında uluslararası dayanışmaya İHH olarak daha fazla önem vermemizde ilham verici olmuştur.

Gerek ülkemizdeki gerekse dünyanın farklı ülkelerindeki afetlere müdahale konusunda elde ettiğimiz tecrübeler, uluslararası yeni ortaklıkların ve iş birliği imkânlarının doğmasını da kolaylaştırmaktadır. Bu yıl BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisinin (OCHA) İnsani İletişim Ağları ve Partnerlik Haftası'nda ICVA tarafından *Yerelleşme ve Daha*

Fotoğraf: AA, Muhammed Enes Yıldırım

Kapsamlı Bir İş Birliği konulu oturumları, İHH'nın hem yerel sorunlara küresel tecrübeler anlamında çözüm üretmesi hem de yerelden uluslararası alana doğru karşılıklı iş birliğinin pekişmesi için fırsatlar sunmuştur.

Avrupa dışı ülkelerdeki uluslararası yardım kuruluşlarının kriz bölgelerine nasıl yardım ulaştırdıkları, yerel toplumlar ve aktörlerle nasıl etkileşime geçtikleri, uluslararası insani yardım aktörleriyle ilişki geliştirme yöntemleri gibi başlıklar yeni dönemde mutlaka üzerine strateji geliştirilmesi gereken alanları oluşturmaktadır.

2018'den beri ICVA üyesi olan İHH, gerek insani prensiplerin güçlendirilmesi gerekse uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğini arttırma konusunda önemli platformların üyesi olma hedefini sürdürmektedir. Bu bağlamda, sivil alan ve yerel liderlik, kapasite gelişimi, finansman, uluslararası ortaklıklara katılım, savunuculuk ve görünür-

lük gibi temel sorun alanlarında fikirlerini her yerel ve uluslararası platformda ifade etmeye devam etmektedir. Bu platformlardan biri olan AidEX 2021 Fuarı, bu yönüyle uluslararası sivil yardım kuruluşlarının önemli buluşma adreslerinden olmuştur. İHH'nın bu fuardaki standı, uluslararası aktörler tarafından ilgiyle karşılanmanın ötesinde yeni iş birliği alanlarının bulunmasında iyi bir fırsata da dönüşmüştür.

İHH olarak yerelden küresele açılan kuruluş olma misyonumuzu gerek geçen yıl gerekse önümüzdeki dönemde daha ileriye taşıyacak yeni açılımların heyecanı içindeyiz. Bu heyecanı somut projelere dönüştürmek, uluslararası yardım kuruluşlarının bağlayıcı temel insani yardım standartlarının yaygınlaştırılması misyonuna katkısının yanı sıra mağdurların hayatını biraz daha kolaylaştırma noktasında küresel insani fonların trafiğinde etkili bir rol de oynayacaktır.

Yeryüzünde 2021

Ozan Mutlu

Yeryüzü Doktorları Derneği Genel Müdürü

Dünyanın çeşitli bölgelerinde derinleşen insani krizler, pandemi ve iklim değişikliği kaynaklı tehditler sebebiyle küresel ölçekte insani yardıma olan ihtiyacın arttığı bir yılı geride bıraktık. Hemen yanı başımızda devam eden Suriye krizi onuncu yılını tamamladı. Yaklaşık kırk beş yıl süren savaşın doğurduğu siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarla boğuşan Afganistan; kıtlık, salgın ve iç savaşın devam ettiği Yemen; yoğun saldırıların gerçekleştiği Gazze insani krizin en şiddetli şekliyle yaşandığı bölgeler olarak ön plana çıktı. COVID-19 salgınının bu sene de hız kesmeden devam etmesinin yanı sıra ülkemizde ve dünyanın farklı coğrafyalarında gerçekleşen doğa kaynaklı afetler neticesinde 2021’de insanlık büyük bir imtihandan geçti. Bu bağlamda insani yardım aktörleri olarak vazifemizin yükünü ve önemini bir kez daha hatırladık.

Önümüzdeki yıl küresel ölçekte daha da artacağı öngörülen ihtiyaca rağmen insani yardıma ayrılan kaynakların aynı oranda artmaması önemli bir sorun mahiyetinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aktörler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesini, insani yardım modellerinde uzmanlaşmayı, kaynakların etkin kullanımını ve sürdürülebilirliği daha da kritik hâle getirmektedir.

Yeryüzü Doktorları olarak bu gerçeklikten hareketle yıllar içinde sahada edindiğimiz tecrübeyle oluşturduğumuz

“sürdürülebilir insani yardım ve sosyal etki odaklı hizmet” perspektifiyle bu yıl da dünyanın farklı kriz bölgelerinde bulunan sağlık merkezlerimizde kesintisiz hizmet verdik. Savaş, kıtlık ve doğal afetlerin sebep olduğu zorlu şartlarda hayata tutunmaya çalışan ihtiyaç sahiplerinin temel hak olan sağlık hizmetlerine erişebilmeleri için var gücümüzle çalıştık ve var olan merkezlerimize yenilerini ekledik. Pandeminin neden olduğu zorluklara rağmen yerel çalışan istihdamı, gönüllü Türk doktorlarımızın ve sağlık çalışanlarımızın gayretleriyle hizmet ulaştırdığımız coğrafyalardaki uzmanlaşmayı ve kapasite gelişimini destekledik. Aynı bakış açısıyla operasyonel verimliliğimizi arttırmayı, sağlık alanındaki uzmanlığımızı derinleştirmeyi ve nitelikli insani yardımda sürdürülebilirliği önümüzdeki yıllarda da çalışmalarımızın odağında tutma konusunda kararlıyız.

Geçtiğimiz yıl içinde dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi ülkemizde de meydana gelen pek çok doğa kaynaklı afete üzülen şahit olduk. Gerek halkımızın bireysel gayretleri gerekse sivil toplum kuruluşlarımızın çalışmalarıyla ülkemizde yaşanan felaketlerden etkilenen vatandaşlarımıza destekler yoğun biçimde sağlandı. Yurt içindeki bu tür afet durumlarında devlet kurumlarının, insani yardım kuruluşlarının ve yerel otoritelerin koordinasyonunun güçlü olduğu bir yapıda yardımların çok daha etkin biçim-

Fotoğraf: Türk Kızılay, Cevahir Buğu

de ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığını görüyoruz. Bununla birlikte kısa zaman diliminde yoğun olarak gerçekleştirilen insani yardım faaliyetlerinin doğurabildiği lojistik sorunların önüne geçilmesini, aktörler arasındaki koordinasyon bağlamında gelişime açık bir alan diye değerlendiriyoruz.

2021'i COVID-19 pandemisinin devam eden etkileri, çatışma, kıtlık, doğal afetler ve iklim değişikliği sebebiyle insani krizlerin şiddetli şekilde yaşandığı zor bir yıl olarak hatırlayacağız. Fakat insanlığın afet ve krizlere karşı gös-

terdiği topyekûn mücadele ve özellikle halkımızın insani yardım konusunda dünyada bir benzeri olmayan gayreti, geleceğe dair ümitlerimizi her zaman diri tutuyor. İnaniyoruz ki yüzünü iyiliğe dönmüş kalpler birlikte attıkça yaşanan acıların ve insani ızdırabın dindiği günler giderek bize yaklaşıyor.

Nice Sağlıklı Nesillere

Mücahit Öztürk

Prof. Dr., Türkiye Yeşilay Cemiyeti Genel Başkanı

Bağımlılıklarla mücadelede bir asrı geride bırakmış olmanın gururunu yaşayan Yeşilay, tecrübe ve birikimiyle insanlığı ve geleceğimizi tehdit eden bağımlılık sorunuyla çok yönlü mücadele etmekte ve kalıcı çözümler üretmektedir. Yeşilay Genel Merkezi, Türkiye'nin her ilindeki Yeşilay Danışmanlık Merkezleri, şubeler ve gönüllüleriyle hizmetlerini sürdürmekte, iyi ve sağlıklı gelecek için faaliyetlerine kararlılıkla devam etmektedir. Tüm bunların yanı sıra 95 Ülke Yeşilay ile dünyanın dört bir yanında bağımlılıkla mücadele çalışmalarına öncülük etmektedir.

Ülkemizde bağımlılıkla mücadele çalışmaları ulusal ve uluslararası düzeyde sürmektedir. Bağımlılıkla mücadele eden kurumlar arasında en üst seviyede iş birliği ve eş güdümü destekleyecek, çalışma ortaklığının etkisini arttıracak stratejiler izlenmekte ve politikalar yürütülmektedir. Bu kapsamda 2019'da Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle *Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu (BMYK)* kurulmuştur. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay başkanlığında toplanan ve 13 ilgili bakanlığın bakan seviyesinde temsil edildiği Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulunda Yeşilay, Yeşilay Genel Başkanı tarafından temsil edilmektedir.

Cemiyetimiz ayrıca eylem planları kapsamında Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu, Teknik Kurul ve Bağımlılıkla Mücadele İl Kurullarında yer almaktadır. Paydaş

kurum çalışma grupları, ulusal çalıştaylar ve bölge değerlendirme toplantılarına aktif katılmaktadır.

Bağımlılıklar sebebiyle zorluklar yaşayanlar için psikososyal destek hizmeti sağlamak amacıyla 2015'te hayata geçirilen Yeşilay Danışmanlık Merkezleri, 2021 sonu itibarıyla Türkiye'nin her ilinde ve KKTC'de 104 noktada hizmet vermektedir. Yeşilay Danışmanlık Merkezlerinde alkol, tütün, madde, kumar ve teknoloji bağımlılığı sorunu yaşayan kişilere ücretsiz psikolojik ve sosyal destek sağlanarak yeniden hayata kazandırılmaları, bozulan yaşam düzenlerinin onarılması hedeflenmektedir. Yeşilay Danışmanlık Merkezlerine 115 Danışma Hattı üzerinden 2016-2021 arasında 500 bin çağrı alınmış, 110 bini aşkın bireysel terapi ve danışmanlık hizmeti verilmiştir. Türkiye İş Kurumu iş birliğiyle bağımlılıklardan kurtulmalarına yardımcı olduğumuz 135 danışan işe yerleştirilmiştir.

Eğitim Programları

Başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun genelinde alkol, tütün, madde ve teknoloji bağımlılıklarıyla ilgili farkındalığın artırılması ve bu hedef kitlenin sağlıklı yaşam konusunda bilgilendirilmesiyle bağımlılıkların önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, T. C. Millî Savunma Bakanlığı, T. C. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türk Kızılay gibi birçok kurum ve kuruluşun desteğiyle T. C. Millî Eğitim Bakanlığı öncülüğünde hayata geçirilen *Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı* sonucunda temel eğitim verdiğimiz 42.029 uygulayıcı rehber öğretmen aracılığıyla her yıl 10 milyon öğrenci ve 3 milyon yetişkine ulaşıyoruz.

Öğrencilerin bağımlılık riskinden uzak bir yaşam sürmelerini, olumlu alışkanlıklar kazanmalarını, kendilerini riskli ortam ve durumlardan korumalarını sağlayacak etkinliklerle bağımlılıklara karşı “hayır” diyebilme becerile-

rini geliştirmeyi amaçlayan *Yeşilay Yaşam Becerileri Eğitim Programı*, 2021’de 81 ilden 160 rehber öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen formatör eğitimi sonrası 2022 itibarıyla Türkiye genelinde yaygınlaştırılmaya başlanacaktır.

Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı; öğrencilerde sigara, alkol, bağımlılık yapıcı madde ve riskli internet kullanımına yönelik ikincil önleme perspektifiyle geliştirilmiş Türkiye’nin ilk ve tek okul temelli müdahale programıdır. Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı kapsamında 2019-2021 arasında 81 ilde Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) ve okullarda görev yapan toplam 465 rehber öğretmen/ psikolojik danışmana uygulayıcı eğitimi verilmiştir.

COVID-19 pandemisi nedeniyle zor zamanlar geçirdiğimiz bu dönemde “Sigarayı Bırakmanın Tam Zamanı”, “O Nefes Sana Lazım Olacak”, “Koronavirüs Sigara İçeni Sever” mesajlı iletişim kampanyalarıyla milyonlara ulaşarak farkındalık çalışmaları yürütüldü.

İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin duyarlılığını artırmak, gündemlerinde farkındalık yaratmak ve yeteneklerini teşvik etmek amacıyla her yıl düzenlenen *Sağlıklı Nesil Sağlıklı Gelecek Yetenek Yarışması’na* 2021’de Türkiye genelinde 421 bin başvuru yapıldı. Toplumun bağımlılıklara karşı dikkatini çekmek ve karikatürün evrensel diliyle farkındalık oluşturmak amacıyla 2016’dan beri düzenlenen *Uluslararası Yeşilay Karikatür Yarışması’na* 2021’de 69 ülkeden 1.088 karikatürist 2.034 eserle katıldı.

Üniversite öğrencilerine yönelik düzenlenen *Sağlıklı Fikirler Kısa Film Yarışmasına* 224 kısa film başvuru yaptı. “Halkın Favorisi” eserinin seçilmesi için yapılan oylamada 5.871 oy kullanıldı.

Bağımlılıklarla mücadelede önleyici çalışmalara büyük önem veren Yeşilay, üniversiteli gönüllülerini pandemi önlemleri nedeniyle kısıtlı imkânlarla da olsa Genç Yeşilay Kampları’nda buluşturmaya devam ediyor. 2021 boyunca gerçekleştirilen Osmaniye Aslantaş, Ankara Çamkoru, Kocaeli Kefken ve Kastamonu Yolkonak kamplarında gençlere Yeşilay projeleri ve faaliyet alanlarıyla ilgili yapılan bilgilendirmenin yanı sıra genel bağımlılık, teknoloji bağımlılığı ve kişisel gelişim eğitimleri verildi.

Bilimsel Çalışmalar

Düzenlenen bilimsel etkinlikler ve akademik yayınlarla bağımlılık alanında çalışan akademisyen ve öğrencilere yönelik çalışmalar yürütülürken yüksek lisans ve doktora

burs programıyla bu alandaki çalışmalar desteklenmekte, yeni çalışmalar teşvik edilmektedir.

2-3 Haziran 2021’de düzenlenen *5. Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi* ve 2-3 Kasım 2021’de düzenlenen *Uluslararası Bağımlılık Kongresi’nin* yanı sıra çevrim içi gerçekleştirilen *Bağımlılıklarla Mücadele ve Kadın, İnternetle İlişkili Davranışsal Bağımlılıklar* panellerine yaklaşık 16 bin kişi katıldı.

12-13 Ekim 2021’de 21 ülkeden 28 farklı kurumun temsilcileriyle gerçekleştirilen *2. İstanbul İnisyatifi Toplantısı’nda* bağımlılıkla mücadele ortak hedefiyle küresel strateji ve iş birliği modelleri konuşuldu. 17-18 Ağustos 2021’de Yeşilay’ın küresel çaptaki yeni gençlik projesi *Genç Savunuculuk Forumu’nun* ikinci buluşmasında 35 ülkeden 18-22 yaş arası 100’ü aşkın seçilmiş genç çevrim içi bir araya geldi.

Uluslararası Yeşilay Federasyonu üyesi 19 ülke Yeşilay’ı “Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) Özel Danışmanlık Statüsü” kazandı. Yeşilay, bağımlılıklarla mücadelesinin ikinci yüzyılında da çalışanları, gönüllüleri ve paydaşlarıyla ulusal ve uluslararası platformlarda bağımlılıklardan uzak iyi ve sağlıklı bir gelecek hedefi doğrultusunda tüm insanlık için çalışmalarını kararlılıkla sürdürmeye, bağımsız bir nesil için var gücüyle çalışmaya devam etmektedir.

Afetlerde Kriz Yönetiminden Risk Yönetimine Geçilmesi Gerçeği

Recep Şalçı

AKUT Arama Kurtarma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

1996'da kurulan, 1999 Büyük Marmara depremindeki çalışmalarıyla Türkiye'nin gündemine giren ve çeyrek asrı deviren AKUT Arama Kurtarma Derneği olarak 2021'deki arama kurtarma ve insani yardım faaliyetlerimizi, "Akdeniz Yangınları", "Karadeniz Sel Afetleri", ev sahipliğini yaptığımız "AB ModEx Arama Kurtarma Tatbikatı", İçişleri Bakanlığının koordinasyonunda gerçekleştirilen "İstanbul Deprem Müdahale ve Ulusal Tahliye Planı Hazırlıkları" şeklinde dört başlıkta toparlayabiliriz.

Karadeniz Bölgesi için haziran ile eylül arasının sel mevsimi olduğu herkes tarafından bilinir. Bu aslında Karadeniz sel afetlerine hazırlık için önemli bir fırsattır. Sel ve taşkınlardan en az derecede zarar görmek için ev veya iş yerleri nehir yatağı gibi tehlikeli bölgelerden uzakta olmalıdır. Sellerin oluşumundaki en büyük neden nehir yataklarının taşmasıdır. Karadeniz'de dere yatağına büyük bir ilçe inşa edilmesinin acı sonuçlarını Ağustos'ta yaşanan sel afetinde hep beraber gördük. Ayrıca küresel ısınma gerçeğiyle beraber bazı bölgelerimizde olağan dışı meteorolojik faa-

liyetler de artmaya başladı. Bunların içinde ilk sırayı Karadeniz Bölgesi'ndeki seller aldı.

Sel, arama kurtarma çalışmalarının en zor yapılabildiği, hatta gerçek anlamda çoğu kez hiç yapılamadığı afetlerdendir. Her şey bir anda olup biter. Eğer önceden gerekli tüm önlemler alınmamışsa -başka bir ifadeyle "risk planlaması" yok ise- maalesef yapılanlar kayıp arama ve tahliye çalışmalarından ibaret kalmaktadır. İşte bu nedenle sel afetlerinde "afet kültürü", "doğru yapılaşma", özellikle riskli olduğu bilinen coğrafyalarda ve mevsimlerde "meteorolojik değişimler farkındalığı", "zamanında tahliye" gibi konular çok daha hayati hâle geliyor.

Afet kültürü eksikliğini vatandaşlarımızın Karadeniz sel afetleri sırasındaki davranış şekillerinde de gözlemledik. Kurtarmaya çalıştığımız ailelerin bazılarının buzdolaplarını boşaltarak evlerinden çıkması, acil durum çantası ve içinde olması gerekenlerle ilgili hâlâ yeterli bilince sahip olmadığımızı gösterdi. Ayrıca ülke olarak deprem afe-

ti için başladığımız arama kurtarma ekiplerinin akreditasyon sürecini sel ve yangın afetlerine de taşımamız gerektiğini gözler önüne serdi. Bu hususta altı çizilmesi gereken en önemli konu, özellikle sel afetinde devletin ilgili birimleri başta olmak üzere tüm kurumların kriz yönetiminden zarar azaltma, hazırlık, tahmin ve erken uyarı süreçlerinden oluşan risk yönetimine geçmesi gerektiği gerçeğidir.

2021'de sadece sel değil, yine küresel ısınmanın da etkisiyle orman yangınlarında da artış yaşandı. Yangınlar, arama kurtarma operasyonlarına en az ihtiyaç duyulan afetlerdir. Burada temel hedef bir an önce yangını söndürmektir. AKUT olarak arazide çok hızlı hareket edebildiğimiz ve doğayı çok iyi tanıdığımız için hem tahliye hem de bazı bölgelerde orman yangını söndürme konusunda aktif görev almaktayız. Son Akdeniz yangınlarında 12 ekibimiz ve 121 gönüllümüzle 225 kişi ve yüzlerce hayvanın kurtarılmasını sağlamak için biraz olsun su serpiyor.

Ege ve Akdeniz yangınları ve Karadeniz sel afetlerinde 500'den fazla kişiyi kurtardık ve ortak operasyonlarda 1000'den fazla kişinin kurtarılmasına destek verdik. Hangi afet türünde ne yapılması gerektiğiyle ilgili ge-

rek sosyal medya hesaplarımızdan gerekse *afet.akut.org.tr* adresinden yaptığımız bilinçlendirme paylaşımları ve bilgilendirici yazıların çok faydalı olduğu yönünde vatandaşlarımızdan olumlu geri bildirimler aldık. Ayrıca İçişleri Bakanlığının koordinasyonunda İstanbul Valiliği, İl Jandarma Komutanlığı, AFAD ve AKUT olarak bizim ve diğer arama kurtarma ekiplerinin içinde yer aldığı, çok detaylı bir *İstanbul Deprem Müdahale Planı ve Ulusal Tahliye Planı* hazırlandı. Plan çalışmalarına ilgili tüm kurumlar aktif bir şekilde katıldı. Ülke olarak sağlam bir eylem ve tahliye planımız yoksa deprem gerçekleştiği anda kitlesel paniğin önüne geçemezsiniz. İstanbullular, bir depremden sonra hangi aşamada nasıl davranacaklarını ve arkalarında tüm birimleriyle devletimizin ilgili tüm kurumlarının olduğunu bilirse bu süreç sağlıklı yönetilebilir. Ancak bu sayede geniş kitleler, deprem öncesinde mutlaka içselleştirilmesi gereken bu prosedürü uygulayabilir. Halk panikle davranıp doğru yanlış kendi çabalarıyla bir şeyler yapmaya çalışır ve bu da başta trafiğin kilitlenmesi olmak üzere her türlü vahim durumu ortaya çıkarır. Keza İzmir depreminde tam anlamıyla bunlar yaşandı. Unutmamalıyız ki bu deprem beklenen büyük İzmir depremi bile değildi.

İzmir depremi gerçekleştiğinde AKUT gönüllülerinin bir kısmıyla Bodrum'da eğitimdeydik. İzmir'e iki saatte ulaşmamıza rağmen 5 km'lik deprem alanına ulaşmamız ne yazık ki trafik nedeniyle 2,5 saat sürdü. Depremin ilk saatlerinde insanlar, binaları hiç hasar görmemiş bile olsa panikle kendilerini sokaklara attı ve otomobilleriyle maalessel trafiğin tamamen felç olmasına neden oldular. Oysa "Altın Saatler" diye adlandırdığımız afet sonrasındaki ilk saatler, afetlerde arama kurtarma için gerçekten hayati önem taşıyor. Sadece arama kurtarma için değil, ambulans ve itfaiye araçlarının olay yerlerine ulaşması için de hayati

öneme sahiptir. Böyle bir durumu olası İstanbul depremi için düşünmek bile istemeyiz.

Birleşmiş Milletler bünyesindeki "INSARAG ve Avrupa Sivil Koruma Mekanizması" kapsamındaki "Avrupa Sivil Koruma Havuzu"na (ECPP-European Civil Protection Pool) ilk giren Türk arama kurtarma ekibi olma ve Avrupa Birliği (AB) Komisyonu tarafından *ModEx* kapsamında kentsel arama kurtarma ve medikal kurtarma tatbikatlarını düzenleyen konsorsiyumun ortağı olma başarıları göstermiş AKUT olarak bu sene uluslararası bir başarıya daha imza attık. Avrupa Birliği ülkeleri arama kurtarma ve medikal kurtarma ekiplerinin katıldığı *ModEx* kapsamında gerçekleşen bugüne kadarki en büyük tatbikata, AFAD'la birlikte ev sahipliği yaptık. 11-14 Kasım 2021'de Tekirdağ'da düzenlenen tatbikata Bursa, Denizli, Manisa, Kuşadası, İzmir, Marmaris, Yarımada, Ankara, Afyon, İstanbul, Eskişehir, Kocaeli ve Tekirdağ olmak üzere 13 ekibimiz ve 100 gönüllümüzle katıldık. Ayrıca deneyimli gönüllülerimizle hem saha yönetiminde hem tatbikat yönetiminde görev aldık.

Ulusal ve Uluslararası Afetlere Müdahale ve Kurumlar Arası Koordinasyon

İhsan Açıık

Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti II. Başkanı

Dünyanın dört bir yanında deprem, sel, heyelan, çığ, yangın, patlama, iç savaş, yoksulluk, kıtlık gibi doğa ve insan kaynaklı çok sayıda ve çeşitte afetle birlikte mağduriyetler yaşanmaktadır. Gerek maddi gerekse manevi anlamda çok büyük yıkımlara neden olabilen bu durumlar sonrasında afetzedelere vakit kaybedilmeden yardım ulaştırılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da bu afet ve mağduriyetlere hızlı şekilde müdahale ederek acıları hafifletme misyonunu üstlenmiştir. Bu misyon, tarihten gelen bir sorumlulukla birlikte ecdadımızın bıraktığı en önemli miraslardan biridir. Aslında bizi biz yapan ve diğer topluluklardan ayıran en önemli özelliklerimizden biri de yardımlaşma ve dayanışma duygusunun hep zirvede olmasıdır. Öyle ki uluslararası kuruluşların verdiği istatistiklere bakıldığı zaman Türkiye geçmişten günümüze kadar her dönem gayrisafi millî hasılasına göre dünyanın en çok yardım yapan ülkesi olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Bu başarı hiç şüp-

hesiz Türk milletinin yardımseverliğinin yanı sıra devletine ve sivil toplum kuruluşlarına güveniyle sağlanmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye'nin insani yardım zincirindeki en önemli halkalarından birini oluşturur. Türk milletinin emaneti olan aynı ve nakdi yardımlar, belirlenen kriterler doğrultusunda ivedilikle ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Geldiğimiz noktada dünyanın 149 ülkesine eğitimden hayır faaliyetlerine, sosyal etkinliklerden gıda ve barınmaya kadar hayata dokunan her alanda yardım ulaştıran Türkiye Diyanet Vakfı, afet ve kriz anlarında yurt içi başta olmak üzere ulusal ve uluslararası ölçekte sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarıyla eş güdümlü hareket ederek afetlere hızlı ve doğru şekilde müdahale etmektedir.

Afetlerin yaşandığı ilk andan itibaren yereldeki ve genel merkezdeki ekiplerini bölgeye sevk eden Türkiye Diyanet Vakfı, öncelikle insanların acil ihtiyaçlarını belirleyerek yardımların ulaştırılmasını sağlamaktadır. Özellikle ülkemiz-

de son dönemde yaşanan ve hepimizi derinden etkileyen orman yangınları ve sel olaylarında gördük ki ulaştırılan yardım kadar iletişim ve koordinasyon da önem arz etmektedir. Yardımların doğru şekilde ve zamanında ulaştırılarak ihtiyaca cevap verebilmesini sağlamak için bölgede bulunan kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonun çok daha önemli olduğunu gözlemlemekteyiz.

Türkiye Diyanet Vakfı, yurt içi ve dışındaki kurumlarla koordinasyona ciddi anlamda önem veren, herhangi bir canlının faydasına olabilecek iş birliklerine açık olan bir sivil toplum kuruluşu olma misyonuyla hareket etmektedir. Özellikle afet bölgelerinde mobil mutfakta hazırlanan yemeklerin dağıtımını, *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)* beslenme hizmet grubu ana çözüm ortağı olan Kızılay'ın koordinesinde gerçekleştirerek çözümün bir parçası olan Türkiye Diyanet Vakfı, bu tür iş birliklerine sahada her zaman özen göstermektedir.

Her bir canlıya el uzatma gayretinde olan Türkiye Diyanet Vakfı; geçmişte Elazığ, Bingöl, İzmir ve Giresun'da yaşanan deprem ve sel olaylarında olduğu gibi 2021'de Muğla ve Antalya'daki orman yangınları; Artvin, Sinop, Rize, Kastamonu ve Bartın'daki sel felaketlerine de tüm ekibiyle birlikte hızlı şekilde müdahale ederek yaşanan acıları hafifletmeye çalışmıştır. Bu kapsamda Manavgat'a yönlendirilen mobil mutfak aracılığıyla başta afetzedeler olmak üzere bölgede çalışma yürüten ekiplerle birlikte toplam 20 bin kişiye ev ortamını aratmayacak sıcak yemek ulaştırılmıştır. Ayrıca bölgede ihtiyaç duyulan diğer yardım malzemeleri de afetzedelere hızlı şekilde ulaştırılarak bir an önce normal hayata geçebilmelerine destek sağlanmıştır.

Muğla'daki orman yangınlarında görevli ve gönüllüleriyle birlikte söndürme ve soğutma çalışmalarına destek veren

Türkiye Diyanet Vakfı, insani yardım noktasında da bölge halkını yalnız bırakmamıştır. Gıda, giysi, içecek, baret, eldiven, yangın tüpü, ısıya dayanıklı ayakkabı, pantolon, maske, kürek, tırmık gibi malzemeleri bölge halkının ve ekiplerin istifadesine sunmuş ve afet kapsamında 3 bin 500 kişiye nakdî yardım ulaştırmıştır.

Binlerce vatandaşımızın etkilendiği Artvin, Sinop, Rize, Kastamonu ve Bartın'da yaşanan sel sonrasında yerelden ve genel merkezden görevlendirdiğimiz arkadaşlarımız, gönüllülerimizle birlikte afetzedelere yardım için seferber olmuş, 3 bin kişiye nakdî yardım ulaştırmıştır. Bölgede çalışan belediye, AFAD, Kızılay, güvenlik güçleri ve diğer kurumlarla birlikte afetzede vatandaşlar için 36 gün boyunca sıcak yemek çıkarılmış, 60 bin kişilik yemek ve muhtelif miktarda çay, su ve diğer ikramlıklar dağıtılmıştır.

Afet ve kriz bölgelerine müdahale ve insani yardım çalışmalarının yanı sıra tüm dünyayı ve Türkiye'yi de etkisi altına alan COVID-19 pandemisi boyunca Ramazan ve Kurban Bayramı döneminde de ihtiyaç sahiplerine insani yardım ulaştırmıştır. Yurt dışında ise su kuyusu, ramazan ve kurban yardımı, iyilik konutları gibi projelerle mazlum ve mağdurların yaralarına merhem olmaya devam edilmektedir. Özellikle pandemi döneminde din görevlileri ve gönüllülerle birlikte soba kurmadan bağ bellemeye, ağaçları budamadan mahallenin ilaçlanmasına, yaşlı ve hastaların maaşlarının çekilip ilaçlarının alınması ve gıda yardımına kadar halkın her kesimine ulaşarak ihtiyaç duyulan her alanda yardım yapılmıştır. Bu yardımlar farklı şekillerde günümüzde de devam etmektedir.

Vakfımız, Bir Damla Hayat Projesi kapsamında 50 ila 500 metre derinliklere sahip, hayvanların istifade edebileceği ve tarımsal sulamanın yapılabildiği su kuyusu ve vakıf çeş-

mesi açarak temiz içme suyuna ulaşamayan milyonlarca kişiye umut olmuştur. 2021’de 21 ülkede 320 su kuyusu ve vakıf çeşmesini hizmete açarak kurak topraklara hayat olmaya çalışan ve ecdadımızın mirasını yaşatan Türkiye Diyanet Vakfı, 2015’ten beri 35 ülkede 760 su kuyusu ve vakıf çeşmesi açarak 6 milyondan fazla kişinin temiz içme suyuna kavuşmasını sağlamıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı, “Kardeşini Unutma Beklenen Sensin” temasıyla yürüttüğü Ramazan programı kapsamında 2021’de yurt içi ve dışında 78,3 milyon TL yardım gerçekleştirmiştir. Yurt içi Ramazan programı çerçevesinde 81 ilde toplam 1 milyon 221 bin 51 kişiye, yurt dışında ise 75 ülke 207 bölgede 695 bin 900 kişiye insani yardım ulaştırarak toplamda 1,9 milyon kişinin hayatına dokunmuştur.

“Kurbanını Paylaş Kardeşinle Yakınlaş” temasıyla yürüttüğü kurban programı kapsamında 2021’de yurt içinde 81 il ve ilçede, yurt dışında 77 ülke 339 bölgede toplam 589 bin 136 hisse kurban kesilmiş ve 25 milyondan fazla kişiye kurban yardımı ulaştırılmıştır.

Savaşın başladığı ilk günden beri Suriyeli ailelerin yanında yer alan ve bu kişilere göç yolculuklarından itibaren yardım ulaştıran Türkiye Diyanet Vakfı; gıdadan barınmaya, yetim desteğinden eğitim ve sağlık hizmetlerine kadar her alanda göçmenlere yardım elini uzatmaktadır. Yurt içindeki 1.003 şubesinin desteğiyle içinde gıdadan hijyen paketine, ev eşyasından oyuncağa kadar ihtiyaç duyulan tüm malzemelerin yer aldığı 2 bin 780 TIR yardım malzemesi savaş mağduru ailelerin istifadesine sunulmuştur. Ayrıca bölgedeki öğrencilere düzenli kırtasiye yardımı yapılmaktadır. Çamur deryasında yaşam mücadelesi vermek zorunda kalan savaş mağduru ailelerin sıcak bir yuvaya kavuşturulması için başlatılan “İyilik Konutları Projesi” kapsamında İdlib ve Fırat

Kalkanı bölgesinde yapımı tamamlanan 5 bin 214 konut ailelere teslim edilmiştir. Ülkemizin göz bebeği kurumlarından biri olan, özellikle afet ve acil durumlarda her zaman omuz omuza hareket etmeye gayret ettiğimiz AFAD’ın İdlib ve Azez bölgelerinde vakfımıza tahsis ettiği arazilerde inşa ettiğimiz “İyilik Konutları” savaş mağduru ailelerimizin hayata yeniden tutunmasını sağlıyor.

İdlib, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı bölgelerinde 4 milyon 695 bin kişiye sıcak yemek, 41 milyon 942 bin ekmek, 215 bin 529 paket kıyafet yardımı, 4 bin 760 öğrenciye eğitim imkânı, son 4 yıl boyunca 2 bin 731 din görevlisine aylık nakdî ücret desteği, 15 bin 900 Kur’an kursu öğrencisine eğitim desteği sağlanarak bölge halkının yaraları sarılmaya çalışılmıştır. Bölgede son bir yıl içinde 7 su kuyusu çalışması yapılmış, yaklaşık 500 metre derinlikten çıkarılan su, 40 tonluk tanktan yeterli basınçla evlere dağıtılarak ihtiyaç sahiplerinin kullanımına sunulmuştur.

Bangladeş’te Arakanlı mültecilerin her daim yanında olan Türkiye Diyanet Vakfı, bölgeye bu zamana kadar yaptığı yardımların yanı sıra 2021’de 2.750 bambu ev inşa ederek Arakanlı mültecilerin korunaklı bir yuvaya kavuşmasını sağlamıştır. Vakfımız bölgeye bu zamana kadar 41 milyon TL tutarında yardım ulaştırmıştır.

Filistin’de Ramazan ve Kurban yardımları dışında Gazze’de İsrail saldırılarında hayatını kaybeden şehit ailelerine 70 bin dolar nakdî yardımda bulunan Türkiye Diyanet Vakfı, son saldırılarla birlikte bölgede evsiz ailelere aile paketi, ev eşyası paketi, hasarlı evlerin restorasyonu ve onarımı, ayrıca sağlık yardımları kapsamında kullanılmak üzere ambulans, hasta yatağı, tekerlekli sandalye ve tıbbi malzeme desteklerinde bulunarak 2021’de 422 bin dolar yardımda bulunmuştur.

Fotoğraf: AA, Ali Atmaca

Zikredilen insani yardımların yanı sıra Yemen, Endonezya, Sudan ve Lübnan'da meydana gelen doğa ve insan kaynaklı afetler sonrasında da Türkiye Diyanet Vakfı tüm imkânlarıyla ihtiyaç sahiplerine yardım ulaştırarak yaraların hızlı şekilde sarılmasını sağlamıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı, eğitim alanında da 12 ülkede 27 eğitim projesi, yurt içi ve uluslararası burs ve eğitim programları kapsamında binlerce öğrenciye destek vermektedir. Uluslararası burs ve eğitim programlarımız kapsamında 111 ülkeden Türkiye'ye getirilen 2.826 öğrenciye "Uluslararası İmam Hatip, Uluslararası Öğrenci, Uluslararası İlahiyat ve Uluslararası Diğer Eğitim Destek ve Burs Programları" kapsamında eğitim desteği verilmektedir.

Tüm bu çalışmalarla hayata dokunan her alanda ihtiyaç sahiplerine Türk milletinin yardım elini ulaştırmaya gayret eden Türkiye Diyanet Vakfı, "Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar" temasıyla insani yardım çalışmalarına devam etmektedir.

Sonuç olarak Türkiye Diyanet Vakfı, ulusal ve uluslararası alanda gerçekleştirdiği insani yardım çalışmalarını yurt içi ve yurt dışındaki sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarıyla eş güdümlü gerçekleştirmektedir. Dünyanın dört bir yanında afetler, kriz bölgeleri, iç savaş, yoksulluk ve kıtlık gibi olayların giderek arttığı bir dönemde bu olaylara müdahale ve kurumlar arası koordinasyonun, iletişimin önemi daha çok artmaktadır. Kurumlar arası koordinasyon ve iş birlikleri ne kadar arttırılabilirse yardımların daha organize şekilde çok daha fazla kişiye ulaştırılabileceği aşikârdır.

2021 ve Yeni Yaşamın Farkındalığı

Cemal Merdan

Türkiye Ortopedik Engelliler Federasyonu Başkanı

Ülkemizin son iki yıldır en önemli gündeminin COVID-19 salgını olduğunu hepimiz biliyoruz. Yaşanan birçok sıkıntı ve olumsuzluğa rağmen pandeminin engellilerin algılanmasıyla ilgili olumlu etkileri olduğu, bu yönüyle bu küresel musibetin bazı yararlar doğurduğu söylenebilir belki. Zira toplumu derinden etkileyen ve tüm dünyada olumsuz izler bırakan COVID-19 pandemisi, iyiliğin ve yaşamın kıymetinin insanlık için ne denli önemli olduğunu vurucu bir şekilde hatırlattı. Ayrıca virüsten korunmak için kısmi ve tam kapanma ilan edilen günlerde evlerinden çıkamayan bazı insanların, daha önce ön yargılarından kurtulamadığı için ötekileştirdiği, erişilebilir kentler ve mekânlar yaratamadığı için evlerine hapsediği engelli bireylerle empati kurabildikleri düşünülebilir. Çünkü zorunlu

olarak evlerimize kapanmak, sosyal hayata dâhil olamamak, sevdiklerimizi görememek, onlara dokunamamak, hastalık geçiren yakınlarımızın bilinçsiz bir şekilde yatarken sadece yüzümüze bakmalarının ve o bilincin yitip gitmişliği içinde

Fotoğraf: AA, İzmir İtfaiyesi

bizleri duymamalarının benzeri bir durumu çok ama çok uzun yıllar, hatta hayatı boyunca yaşayan insanlar olduğu fark edildi. İşte her şey belki de bu farkındalıkla başladı, iyilik hareketleri arttı.

Yaşanılan ve yaşanılacak sıkıntıların bertaraf edilmesi için kişi ve kurumların üzerlerine düşeni yapmalarında bu farkındalığın da bir payının olduğunu söylemek abartı olmasa gerek. Kâbusun karanlığına mum(lar) yakılmış ve aydınlığa açılan koridorda umut durakları oluşturulmuş oldu. Toplum birbirini anlamamanın ötesine geçti, sosyal medya aracılığıyla engelliler ve engelli olmayanlar arasındaki görünmeyen neredeyse tüm duvarlar yıkıldı. Herkesin karşısındakini sanal ortamda görüp iletişim kurmak zorunda kalması hiç kimsenin görünür veya görünmez engelini fark edilmemesini beraberinde getirdi. Sosyal medya, yeni yaşam koşullarında adeta kurtarıcı gibi göründü. Nitekim bir müddet kurtardı da...

Türkiye genelinde 53 üye derneği, bu derneklere kayıtlı 400 bin engelli üyeyi temsil eden ve özelde ortopedik engellilerin, genelde de tüm engelli gruplarının mimari, eğitim, sağlık, hukuki boyutlarıyla erişilebilirlik, farkındalık ve sosyal sorunlarına yönelik çözümler üreterek yerel yönetimlere ve kamu yöneticilerine danışmanlık yapan Türkiye Ortopedik Engelliler Federasyonu olarak şu hedeflere ulaşmak için çalışmalarımızı sürdürüyoruz:

- Engelli bireylerin doğru örgütlenmelerini sağlamak
- Bilinçli sivil toplum hareketi içindeki hedef kitle için mücadele edebilmek
- Toplumsal yaşama katılmak için yeterli teknolojik ve tıbbi gereçlere sahip olabilmek

- Toplumsal rehabilitasyonu sağlamak
- Eşit yaşam hakkı oluşturmak için pratik yapmaya dönük, toplumsal bütünleşmeye dair, bir arada olmayı sağlayan organizasyonlar düzenlemek
- Engelli haklarının sürekli geliştirilmesi ve eşit yurttaş ilkesi doğrultusunda hareket etmek
- Engellilerle birlikte yaşama kültürünü yaygınlaştırmak
- Engelli bireylerin sağlık, eğitim, erişilebilirlik, hukuki, sosyal, kültürel meselelerine eşitlik ilkesine dayanarak sesleri olmak

Salgınla birlikte öğrendiğimiz yeni yaşamın getirdiği farkındalığı, Federasyon olarak arttırma girişimlerimize 2021’de hız verdik. Birincil hedef kitlemiz olan engellilerin kültür, sanat ve bilimsel çalışmalarının tanıtımlarının sosyal medyada daha fazla yer almasını sağladık. Çevrim içi söyleşiler düzenledik. Toplumsal iyilik hareketlerini önceledik. Engellilerin sürekli isteyen değil gerektiğinde veren ve üreten insanlar olduğunu göstermek için Türk Kızılay başta olmak üzere tüm STK’larla ortak çalışmalar yaptık. İhtiyaç sahibi vatandaşlarımız için insani yardım çalışmaları yürüttük. Süreç içinde toplumun her bireyini çalışmalarımıza katarak bir arada yaşama kültürümüzü arttırdık.

Görüntümüzün esiri olmadan insan odaklı bakış açımızı geliştirdiğimizde olumsuz paradigmalarımızı yıktığımızda daha mutlu ve huzurlu bir toplum olacağımızı düşünüyoruz. Sizce de öyle değil mi? O zaman hep beraber haykıralım: “Hayatı Paylaşmak İçin Engel Yok”

Afet ve Krizler Bağlamında Zorunlu Göç

Nazlı Ayhan Algan

MSYD Genel Müdürü

Devlet ve diğer uluslararası aktörlerin sorumluluk alanına giren, afetler ve krizler nedeniyle zorunlu olarak yaşam alanını terk eden kişilerin haklarının korunması olgusu, uzunca bir süredir var olan ve kapsamı hâlihazırda genişlemekte olan bir kavramdır. Buna göre, koruma/ himaye kavramının gerek teoride gerekse pratikte iklim değişikliği nedeniyle zorunlu göçe maruz kalanları kapsayacak şekilde genişlemesi için bir dizi makul argüman geliştirmek mümkündür.

Suriye ve Afganistan örneklerinde olduğu gibi buldukları ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar ve çatışmalar nedeniyle göç eden insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ancak bunların yanında küresel iklim kriziyle birlikte tarım ve hayvancılık sektörlerinin doğrudan etkilenmesi sonucunda ortaya çıkan iklim göçmenlerinin yarattığı sosyolojik ve ekonomik dalga giderek artmaktadır. Geçmişten bugüne göç trafiğinin önemli bir kesişme noktası olan Türkiye, özellikle son yıllarda göç veren ve transit bir ülke olmaktan öte göçmen çeken ülke hâline gelmiştir. Bunun yanında Türkiye iklim krizi ve bunun yaratacağı ülke içi göç riskleriyle de karşı karşıyadır.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 2014'te yayımladığı beşinci Değerlendirme Raporuna göre Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Havzası iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden en çok zarar görecektir. Bu boyutlarda yaşanacak bir hava sıcaklığı artışı, yağışların azalmasına, tarımsal alanlardaki verimin düşmesine, gıda kıtlığının oluşmasına, biyoçeşitliliğin azalmasına, yer altı su kaynaklarının azalmasına ve orman yangınlarının artmasına sebep olacaktır. Yaşanacak iklim değişikliği tarımsal çeşitliliğin azalması ve çölleşmeyle birlikte geçim kaynaklarının ve dolayısıyla ekonominin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olacaktır. Tarım ürünlerine olan ihtiyacın iç piyasa tarafından karşılanamaması hâlinde ürünlerin dış ülkelere tedariki söz konusu olacaktır. Geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan insanların da bu noktada yeni arayışlara girmesi, neticesinde ülke içinde göç dalgalarının yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

2015'te İstanbul'da kurularak çalışmalarına başlayan Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD), hizmet politikası çerçevesinde afet ve krizlerin etkili olduğu günümüz risk toplumunun

karşı karşıya kaldığı olayların yarattığı yıkım, ekonomik ve sosyal kayıp risklerinin en aza indirilebilmesi için merkezî ve yerel yönetimlerin yanında sivil katılımı da içerecek bütüncül bir afet yönetişiminin önemine vurgu yapmaktadır. Çağdaş afet yönetimi olarak da tanımlanan “bütüncül afet yönetimi”, gelişkin afetle mücadele pratiğiyle toplumsal pratik arasında buluşma alanları oluşturmayı hedefler. Afet yönetimi, *Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (TAYSB)* ile işaret ettiği yön ve yöntemler açısından ana hatları belli olmakla birlikte sosyal kolektivitinin katılımını da öngörür. Bu açıdan varmak istediğimiz husus şu şekilde özetlenebilir: Ani ve uzun vadede etkilerini gösteren afet ve acil durumların yönetimi, sosyal yapıdaki küçük/ büyük tüm aktörlerin aktif ve anlamlı katılımını gerektirmektedir.

MSYD’de kriz gelişmelerinin hemen akabinde hedef grupların ivedi ve öncelikli temel ihtiyaçlarını karşılamak için acil durum eylem planları çerçevesinde çalışmaların gerçekleştirilmesi, sonrasında yeniden inşa ve rehabilitasyon çalışmaları ekseninde özel ve özellikli ihtiyaçları gidermek üzere projelerin uygulanması planlanır. Bu perspektifle bir sivil inisiyatif olarak MSYD ani ve uzun vadede etkilerini gösteren afet ve acil durumlardan etkilenen bireylere insani yardım, nakdî yardım, koruma-himaye, geçim kaynaklarının geliştirilmesi, tarım ve sürdürülebilirlik, sağlık ve psikolojik sağlamlık/ dirençlilik alanlarında destek sunmaktadır.

2021, insani yardım çalışmaları açısından önemli bir yıl olmuştur; bu seneye ilişkin durum değerlendirmesi yaptığımızda iki temel çizginin belirleyiciliği dikkatleri çekecektir; *salgın* ve *yardım*. Yeni koronavirüs salgını kuşkusuz, sadece 2020’ye ait bir olgu olarak düşünülemez; zira sonraki seneye yeni varyantlarıyla damgasını vurmayı

sürdürmüştür. Bununla birlikte 2021, düzensiz ekonomik kalkınmanın biriktirdiği eşitsizliklerin, toplumsal kesimler arasında yaşanan gerilimlerin, doğaya karşı girilen zorlamaların etkisinin bizatihi yaşandığı bir sene olmuştur. Kanaatimizce her bir sahada ayrı ayrı tecrübe edilen, farklı tecrübelerden ortaya çıkan temel gerçek; insani yardım alanındaki tüm örgütlü öznelerin (kamu, sivil toplum vb.), afete dönüşmüş doğal olayların bir anda ve bir arada karşısında görelî, izafi kaldığı; bunun için de bütünleşik ve koordineli bir afetle mücadele habitatu kurmak gerekliliğidir. Öngörü dâhilinde veya haricinde cereyan eden olaylara karşı, kamunun ve sivil toplumun hem kendilerini hem de birbirleriyle olan ilişkilerini, olayların gerekliliklerine göre şekillendirmesi, yeniden yapılandırması ve kaynaklarını harekete geçirmesi güncel ihtiyaçtır. Önümüzdeki dönemde insani yardım aktörlerini bekleyen temel kurumsal ve kurumlar arası bağlam, sahada koordineli bir yardımlaşma ve dayanışmayla açığa çıkan potansiyele bir derinlik ve süreklilik kazandırmaktır.

Küresel Sorunlar, Çözümler ve Kazanımlar Ekseninde 2021

Alper Küçük

Türk Kızılay Uluslararası İşler ve Göç Hizmetleri
Genel Müdürü

2021, insanlık adına artan zorluklarla dolu bir yıldır. Çatışmalar, iklim değişikliği ve hastalıklar insani ihtiyaçları arttırmaya devam ederken Türk Kızılay da çok geniş bir coğrafyada bu ihtiyaçlara cevap vermek için cansiperane çaba gösterdi.

Gelecek öngörülerini ne yazık ki bize çok da olumlu bir tablo çizmiyor. *Birleşmiş Milletler Küresel İnsani Bakış Raporuna* göre insani yardıma ve korumaya ihtiyacı olan kişi sayısı 2021'de 235 milyon iken 2022'de çok büyük bir artışla 274 milyon oldu. Pandeminin de etkisiyle açlık ve gıda güvensizliği, eşi benzeri görülmemiş seviyelere ulaştı. Bugün dünyada 80 milyonun üzerinde insan yerinden edilmiştir. Tüm coğrafyaları etkileyen iklim değişikliği, dar gelirli ülkeleri daha fazla zorlayacak şekilde kasvetli bir geleceği günümüzün gerçeği hâline getirmektedir.

İnsani yardıma duyulan ihtiyaç, her geçen gün artarken ne yazık ki insani yardıma ayrılan uluslararası fonlar aynı oranda artmıyor ve insani yardım ve çalışmaların finansman açığı giderek büyüyor.

Tüm bu güçlüklerle rağmen Türk Kızılay, ülkemiz sınırları ötesinde Endonezya'dan Senegal'e, Bosna Hersek'ten Somali'ye uzanan 17 aktif delegasyonu ile uluslararası arenada

faaliyetlerini sürdürürken gıda, barınma ve gıda dışı yardım, su, sanitasyon ve hijyen, sağlık ve eğitim alanlarında bir önceki yıla oranla yaklaşık 1 milyon yararlanıcı artışıyla bu coğrafyalarda 8,5 milyon ihtiyaç sahibine el uzattı.

2021'de uluslararası gündemde yer alan ve büyük ölçekli insani krizlerden biri de Afganistan oldu. Yıllardır süren çatışmalar ve istikrarsızlığın beraberinde getirdiği insani kriz 20 milyona yakın insanı, yardıma muhtaç hâle getirdi. Afganistan'da yıllardır tarafsız ve ayırım gözetmeyen yardım anlayışıyla insani erişimini her daim muhafaza eden Kızılay, Afganistan Delegasyonu ile yüzbinlerce ihtiyaç sahibine destek olmaya devam ediyor. Bunun yanı sıra güncel göç gelişmelerinden biri olan Belarus-Polonya-Litvanya sınırında Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenlerin sınırda kalmasıyla oluşan ihtiyaçlara yönelik bölgeye yardımlarımızı ulaştırdık.

Pandeminin en şiddetli yaşandığı dönemde de hem sınırlarımız içinde hem de sınır ötesinde faaliyetlerimize devam ederek gerçekleştirdiğimiz insani yardımlarla üç milyondan fazla göçmene milletimizin yardımını ulaştırdık. Savunmasız grupları ev sahibi toplulukla birlikte güçlendirerek bireylerin psikolojik, sosyal ve ekonomik refahı-

nı arttırarak toplumun dayanıklılığına ve barış içinde bir arada yaşama kültürüne katkıda bulunacak çeşitli faaliyetler gerçekleştirdik. Pandeminin zor koşullarına rağmen sergilediğimiz bu insani çabalarımız sayesinde uluslararası alanda çok sayıda ödüle de layık görüldük.

Göç alanındaki önemli gelişmelerden biri de “Ulusal Destekli Geri Dönüş Mekanizması” kapsamında gönüllü geri dönüşlere destek uygulamalarıydı. Göç İdaresi Genel Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve TİKA ile yürütülen çalışmalarda ulusal bir mekanizmanın oluşturulması ihtiyacı neticesinde mekanizmanın uygulayıcı ortağı olarak görev

alan Kızılay, 2021 içinde Afganistan ve Pakistan Kızılayı ile geri dönüş hususunda etkin çalışabilmek için iş birliği anlaşmaları imzaladı.

Yararlanıcı sayısı, kapsamı, düzenli ve uzun süreli yardım planlaması bakımından dünyanın en büyük nakit temelli destek programı olan *Sosyal Uyum Programı* ve aracısı *Kızılaykart Nakdî Yardım Modelimiz* dünya liderliğindeki yerini korudu. Bu örnek model ve uygulama sayesinde Kızılay, 2022’de gerçekleştirilecek *Nakdî Yardım Küresel Liderlik Forumu’na* (*Global Leadership Forum on Humanitarian Cash*) ev sahipliği yapacak.

Fotoğraf: Türk Kızılay, Özgür Altınay

2021’de gerek ülkemiz gerekse kurumumuz öncülüğünde atılan önemli adımlardan biri de Kızılay’lar arasında karşılıklı iş birliğinin güçlendirilmesi, ortak projeler yürütülmesi ve insani politika konularında ortak tutumlar benimsenmesi gibi konularda faaliyet gösterecek *Türk Devletleri Teşkilatı Kızılay Dernekleri Başkanları 1. Toplantısı*nın gerçekleştirilmesi ve 2021 Kasım’da düzenlenen Devlet Başkanları Zirvesi’nde Türk Devletleri Teşkilatı Kızılaylar Birliğinin kurulmasına verilen desteğin zirve deklarasyonu’nda yayımlanmasıydı.

Kızılay öncülüğünde ülkemiz dışında meydana gelen afet ve acil durumlara hızlı müdahale edebilmek adına İstanbul Havalimanı’nda bir lojistik merkezi kurulması için bu yıl önemli adımlar atıldı. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) iş birliğinde kurulacak İstanbul Lojistik Merkezi; Dubai, Kuala Lumpur ve Panama’dan sonra Federasyona bağlı dünyada dördüncü, Avrupa’da ise ilk lojistik merkezi olacak. Merkez; İstanbul’un avantajlı konumu, sahip olduğu lojistik kapasitesi, altyapı ve pazar imkânları sayesinde İstanbul’u insani kuruluşlar için bir cazibe merkezi hâline getirecek ve Türkiye’nin insani yardım alanında konumunu güçlendirecek. Ulusal ve bölgesel afet müdahale kapasitemizi ve uluslararası operasyon kabiliyetimizi arttırmamızı sağlayacak olan İnsani Yardım Lojistik Merkezi insani yardım çalışmalarımıza küresel anlamda önemli bir katkı sağlayacak.

2021’de uluslararası alandaki gelişmelerden bir diğeri de insani yardımının küresel çapta standartlarını, uygulama esaslarını belirleyen “Sphere” kuruluşunun yönetim kuruluına Türk Kızılay’ın “başkan yardımcısı” olarak seçilmesiydi. Bu vesileyle Kızılay, uluslararası insani yardım sektöründeki yerini güçlendirirken köklü deneyimini daha geniş çapta uygulama ve paylaşma imkânı da bulacak.

Teknolojik gelişmelerin potansiyelinin ve amacının daha iyi anlaşılması, insani yardımda inovasyon anlayışı açısından kurumsal yapıya katkı sağlıyor. Bu nedenle sektördeki yeni eğilimleri takip etmek önem kazanıyor. İnsani yardım paydaşlarının karşılaştığı riski değerlendirme ve yönetme konusunda birbirlerinden ve diğer sektörlerden öğreneceği çok şey var. Özellikle risk değerlendirmesinde deneyim paylaşımı çok önemli. Aynı zamanda insani yardım aktörlerinin risklere karşı benimsediği yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımlar, sektörün gelişimini de olumlu etkiliyor.

Krizlere karşı hazırlıklı olmak kriz anındaki ilk şoku hafifletiyor, insan ihtiyaçlarını azaltıyor ve kaynakları daha verimli hâle getirmeye yardımcı oluyor. İnsani yardım alanında kazanılan deneyimler sayesinde mevcut veya gelecekteki krizlere karşı hazırlıklı olmanın önemi bu yıl çok daha iyi anlaşıldı. Sahada çalışan arkadaşlarımızın, insani ihtiyaçlara cevap verebilme noktasındaki iş birliklerinin geliştirilebilmesi için insani diplomasi konusunda yetkinleştirilmesinin gereği daha fazla ortaya çıktı. İnsani yardım çalışanlarının dünya çapında etkin faaliyet gösterebilmelerinin yolu, insani yardım sisteminin ve onun destekçilerinin kararlılığı ve kapasitenin takdir edilmesinden geçiyor. Bu nedenle paydaşlarla iş birliği içinde çalışmak daha fazla faaliyete ve savunmasız insana erişime olanak tanıyor.

İnsani yardım sistemi afet ve krizlerden etkilenen topluluklar için eşitlik, katılım ve bilgiye erişime öncelik verecek kararlı adımlar atmalı. En savunmasız kişileri korumak için bugünün dünyasında her zamankinden daha fazla çaba harcanması gerekiyor. Kızılay bu disiplinle hareket ederek sistemdeki önemli konumunu güçlendiriyor, ayırım gözetmeksizin dünyanın tüm coğrafyalarındaki ihtiyaç sahipleri için umut olmaya devam ediyor.

Gayrimenkul Geliştirme Projelerinde Kızılay Modeli

Nurettin Hafizoğlu

Türk Kızılay İdari ve Mali İşler Genel Müdürü

Türkiye Kızılay Derneği, 153 yıllık tarihi boyunca büyük çoğunluğu bağış yoluyla elde edilen taşınmazlarını etkin bir sistemle yönetmektedir. Kira gelirleriyle Kızılay'ın insani yardım faaliyetlerine kaynak olan bu taşınmazların yönetim sistemi, sürdürülebilir kaynak yönetimi anlayışıyla 2021'de bütünüyle gözden geçirilerek yeniden yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda organizasyonel yapı ve dijitalleşme süreçleri başlatılarak sistemde iyileştirme amaçlanmış ve *Kızılay 2030 Stratejik Planı* hedeflerine gayrimenkul yönetim süreçlerindeki etkinlik dâhil edilmiştir. Uluslararası yeterliliğe sahip Ankara Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Ana Bilim Dalı ile danışmanlık protokolü imzalanarak ulaşılabilir temel hedefler projelendirilmiştir. Süreç iyileştirmeleri belirlenen anahtar göstergelerle birlikte izlenebilir hâle getirilmiştir.

Organizasyonel yapı içerisinde yeni oluşturulan Gayrimenkul Geliştirme Direktörlüğü, envanterdeki önemli taşınmazlara değer katarken daha fazla kira getirisi sağlayarak insani yardım faaliyetlerine kaynak aktarımına odaklanmıştır. Taşınmazların geliştirilmesi süreci uzun bir zaman dilimine yayılan ve iyileştirme etkilerinin kısa

vadede gözlemlenemediği, bu nedenle nispeten sıkıcı olarak tanımlanabilecek bir süreçtir. Geliştirme faaliyetlerinin projelendirilip ayrıntılı geliştirme planı üzerinden yürütülmesiyle yapılan iyileştirmelerin kısa vadedeki etkilerinin de gözlemlenmesine odaklanılarak hedef ve gerçekleşen trendin izlenmesi gerekmektedir. Proje, başlangıcından tamamlanmasına kadar tüm yönleri içerecek şekilde planlanmalıdır. Buna göre talep tahmini, mevcut piyasa duyarlılığı, önceki satışlar/ kiralama oranları, konum, öngörülen zaman çizelgesi, proje türü gibi birçok faktör bu planlama sürecini etkilemektedir.

Bu faktörlere dayanarak hazırlanan geliştirme projesi, taşınmazın tasarım ve birim sayısına karar verilip envanter yönetimini seviyelerine ayırarak sağlanmaktadır. Tüm süreçlerin etkileşimli yönetilmesiyle gayrimenkul geliştirme faaliyetlerinin etkinliği güvence altına alınmaktadır.

2021: Yeniden Yapılanma

Yeniden yapılanmaya odaklanılan 2021'de söz konusu taşınmazlarımızın taranması, kategorileştirilmesi ve proje basamaklarının planlanması sağlanmıştır. Bu çalışmalar kapsamında belirlenen yol haritası aşağıdaki gibidir:

1. Nitelikli taşınmazlarımızın yap-iş-let-devret, gelir paylaşımı veya uzun süreli ortaklıklar için ihaleye çıkartılması gibi daha etkin şekilde değerlendirilebileceği modeller geliştirilmesi
2. 20 yaş ve üzeri meskenlerin insani yardım süreçlerine sürdürülebilir kaynak yaratacak şekilde modellenerek yüksek getirili yeni projelere dönüştürülmesi
3. Tarım arazilerinin toplulaştırılarak düşük getiri getiren kira sistemi yerine yüksek getiri sağlayabilecek ortaklık sistemine geçilmesi
4. Gelir sağlanmasına engel olan hisseli taşınmazların yönetim süreçlerinin kurum haklarını göz önünde bulundurarak etkinleştirilmesi

Fotoğraf: AA, Onur Çoban

Organizasyonel yapıda teknik kapasitenin arttırılması ve uluslararası modelleme yeteneğinin süreçlere dâhil edilebilmesi amacıyla Ankara Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans programına tüm personelin katılımı sağlanmıştır.

2021'deki bu faaliyetlerimizi 2022'de de geliştirerek devam edeceğiz. "Sürdürülebilir Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Modeli" kapsamındaki çalışmalarımıza bu yıl da devam ediyoruz. Bu kapsamdaki çalışmalarımızın izlenebilir kılınması için 2022 hedefleri belirlenmiştir. Ayrıca uzun zamandan bu yana geliştirilmeyi bekleyen yüksek getirili on iki projeye başlanmasına olanak sağlayacak satışlar da gerçekleştirilecektir. Bunun yanı sıra ta-

rım, lojistik yönetimi ve huzurevi gibi alanlarda yapılacak yatırımlarla kaynak sağlanırken *Hedef 2030* kapsamında belirlenen stratejik hedeflerde Kızılay'ın vazgeçilmez paydaş olarak rol alması sağlanabilecektir.

Zikredilen yatırımlar sonucunda önümüzdeki beş yıl içinde Kızılay'ın insani yardım faaliyetleri için gerekli kaynağın önemli bölümünün gayrimenkul yönetimi gelirlerinden sağlanması hedeflenmektedir.

2021'de OIC Red Network Çalışmaları

Mehmet Çakmak

OIC Red Network

Geçtiğimiz yirmi yıl, savunmasız nüfusları ve daha geniş çerçevede uluslararası toplumu etkileyen doğa ve insan kaynaklı krizler sebebiyle oldukça zorlu geçmiştir. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) bölgesi, özellikle II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllar boyunca diğer bölgelere kıyasla büyük çaplı insani kriz ve afetlerden en çok etkilenen bölge konumundadır ve ne yazık ki bu eğilim artış göstermektedir.

Büyük çaplı afet ve acil durumlara müdahale etme konusundaki büyük ve emsalsiz baskı göz önüne alındığında İİT bölgesinde bulunan birçok Kızılhaç ve Kızılay Derneği; Yemen, Bangladeş, Suriye, Afganistan ve Somali'de yaşanan müzmin ve yıkıcı krizlere yardım sağlamak konusunda kapasitelerini zorlamak durumunda kalmışlardır. İİT bölgesi yer alan ulusal dernekler, insani acıyı hafifletmekten savunmasız kişiler ve ihtiyaç sahibi toplulukların itibar ve refahlarının korunmasına kadar geniş hizmet yelpazesi sunarak her türlü afet ve acil duruma ilk müdahale eden yerel organizasyonlardır.

Ancak İİT bölgesindeki krizlerin boyutları, karmaşıklıkları, sıklıkları ve uzama eğilimleri herhangi bir kuruluşun insani ihtiyaçlara etkili biçimde müdahale etme kabili-

yetinin ötesinde kalmaktadır. Nihayetinde bu faktörler ulusal derneklerin kapasitelerini fazlasıyla zorlamış, kaynaklarının tükenmesine sebep olmuştur. Bu durum, ulusal derneklerin daha bölgesel perspektifle etkileşim içinde olmaları ve oluşturulacak koordinasyon mekanizmalarıyla ortak hedefler için güçlerini birleştirmeleri ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üye ülkelerinde faaliyet yürüten ulusal dernekler arasında bir ağ kurulmasına yönelik hedef, ilk olarak Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından OIC dönem başkanı olduğu dönemde dile getirilmiş ve 2016-2015 OIC Eylem Planına eklenmiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek üzere Kızılay Başkanı Dr. Kerem Kınık'ın girişimleriyle İİT üye ülkeleri ulusal Kızılhaç ve Kızılay dernekleri ağı kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. 28-29 Ocak 2019'da İslam İşbirliği Teşkilatı üye ülkelerinden 49 ulusal Kızılhaç ve Kızılay derneğinin katılımıyla İstanbul'da düzenlenen konferans neticesinde OIC Red Network (İslam İşbirliği Teşkilatı Üye Ülkeleri Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Ağı) uluslararası hareketin temel prensip ve ilkeleri çerçevesinde çalışmalarını yürütmek üzere kurulmuştur.

Katılımcı ulusal derneklerin onayıyla konferans sonunda *İstanbul Deklarasyonu* yayımlanmış ve *Görev Tanım Belgesi (Terms of Reference)* kabul edilmiştir. Buna göre network sekretaryası görevinin Türk Kızılay uhdesinde yürütülmesine ve merkezinin İstanbul olmasına karar verilmiştir. Bu noktada, İİT coğrafyasında Kızılhaç ve Kızılay dernekleri arasında koordinasyon ve iş birliği mekanizması fikrini ilk günden bu yana koşulsuz destekleyen, uzmanlaşmış kuruluş statüsünde İslam İş Birliği Teşkilatına bağlı bulunan ve hükümetler arası bir anlaşmayla kurulan Uluslararası Hilal İslam Komitesinden (UHIK) bahsetmek gerekir. İslam coğrafyasında uluslararası insancıl hukuk ve insani yardım konularında hükümetler arası faaliyet yürüten ve oldukça sağlam bir hukuki zeminde varlık gösteren UHIK'in desteği ve süreç boyunca yürüttüğü diplomasi çok değerlidir.

OIC Red Network (İslam İş Birliği Teşkilatı Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Ağı), sayıları ve şiddeti giderek artan bölgesel insani krizlerin ortaya çıkardığı bir zeminde kurulmuştur. İİT bölgesinde yaşama, savunmasızlıkların giderilmesi ve gerek toplumların gerekse insani yardım organizasyonlarının direncinin arttırılması hususlarında ulusal dernekler arasında bütünlük ve koordinasyon sağlanmasına hizmet etmektedir. OIC Red Network, Kızılhaç ve Kızılay dernekleri arasında daha sistematik ve yapısal bir iş birliği platformu imkânı sağlamakta, bölgesel ve küresel insani yardım kuruluşlarıyla ortak insani diplomasi faaliyetleri yürüterek İİT bölgesindeki insani politikaların oluşumuna doğrudan katkı sunmaktadır.

Ana çalışma alanları “savunuculuk, insani politikalar, kapasite geliştirme ve kaynak mobilizasyonu” olarak belirlenen OIC Red Network, ilgili alanlarda ve alt konularda üye ulusal dernekleri güçlendirmeyi, bölgenin başat aktörlerinden biri olmalarını sağlamayı ve aynı coğrafyayı

paylaşan aktörlerin insani meselelere karşı ortak perspektif edinmelerini hedeflemektedir.

2020'nin başlarında hayatımıza giren COVID-19 pandemisi etkisini 2021'de de göstermeye devam etmiş ve hayatın her alanında olduğu gibi insani yardım faaliyetlerini de derinden etkilemiş ve dönüştürmüştür. Başarılı aşı çalışmalarının dünya genelinde yaygınlaşması ve sonucunda ortaya çıkan nispi rahatlamanın, her gün bir yenisi duyurulan varyantlar sebebiyle kalıcı olmadığı anlaşılmış ve herkesin güvenli olmadığı bir dünyada hiç kimsenin güvende olamayacağı fikri kuvvet kazanmıştır. COVID-19'un tüm dünyayı etkisi altına alan yeni şartlarında herkesin eşit ve adil biçimde aşı ve sağlık hizmetlerine erişiminin güçlü ve zengin olanlarca sağlanmış bir lütuf değil, insani ve gerçek zorunluluk olduğu anlaşılmıştır. Özellikle “yerinden edilmiş kişi (IDP)” veya “mülteci” statüsünde bulunanlara yönelik sosyal, gıda, barınma gibi insani yardım hizmetlerine aşı çalışmalarının da eklenmesi elzem olmuştur. Bu bağlamda OIC Red Network, Katar Kızılay'ın öncülüğünde başlatılan ve adil aşılama konusunda küresel bilinç oluşturmayı hedefleyen “Mülteci ve Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Aşı İnisyatifi” içerisinde yer almış ve konunun savunuculuğunu üstlenmiştir.

2021'de İİT coğrafyasında yaşanan uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları ihlalleri raporlanmaya çalışılmış, ara sıra OIC Red Network üyelerinin ortak girişimiyle bildirimler yayımlanmış ve uluslararası kamuoyu bilgilendirilmeye çalışılmıştır.

Kudüs, Gazze şeridi ve Filistin'in, İsrail Devleti tarafından işgal edilmiş topraklarında yaşanan zulüm ve şiddetin durdurulması konusunda network üyeleriyle birlikte ortak bir bildiri yayımlanmış, sivil ölümleri ve yaralanmaları,

insani yardım kuruluşlarına ait ofisler ve araçların hedef alınması gibi uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin durdurulması çağrısında bulunulmuştur.

OIC Red Network, insani açıdan bölgesel kalkınmanın bölgede faaliyet yürüten tüm aktörlerin güçlü olmasıyla mümkün olacağı inancıyla kurulmuştur. Bu amaçla farklı insani organizasyonların çalışma ve faaliyetlerine destek olmaktadır. Bu kapsamda 1982'den beri bahsi geçen Uluslararası Hilal İslam Komitesinin kuruluş antlaşmasında "imzacı devlet" statüsünde bulunan Türkiye'nin, ilgili antlaşmayı TBMM'de onaylaması gerekmektedir. Belirtildiği üzere İİT coğrafyasında diplomatik ve hukuki açıdan sağlam zemine inşa edilmiş, tarafları hükümetler olan bir antlaşmayla kurulmuş ve insani sahada çalışma yürüten UHIK benzeri kuruluş oldukça nadirdir. Bu itibarla dünyanın ikinci en büyük siyasi organizasyonu olan İİT bağlı bir kuruluş sıfatıyla UHIK'in hükümetler nezdinde güçlenmesi, bölgenin ve savunmasız bireylerin faydasına olacağı düşüncesiyle ilgili makamlarda savunuculuk faaliyetleri gerçekleştirilmiş ve konuya ilişkin kapsamlı rapor hazırlanmıştır.

Yine 2021'de sekreteryaya faaliyetlerinin daha sağlıklı şekilde yürütülmesi ve üye ulusal dernekler arasında daha kuvvetli etkileşimin sağlanması amacıyla OIC Red Network web sitesinin güncellenmesi projesi gündeme alınmış, analiz ve tasarım aşamaları tamamlanarak test aşamasına gelinmiştir. Web sitesi sadece çevrim içi bir sayfa olmanın ötesinde üye ulusal derneklerin etkileşim içinde olacakları, proje ve fon başvurusunda bulunabilecekleri, kapasite geliştirme faaliyetlerine ve çeşitli eğitimlere erişebilecekleri, çalışmalarına ilişkin paylaşımlar yapabilecekleri kapsamlı bir sistem olarak tasarlanmış olup OIC Red Network'ün modern ve güncel yüzü olması hedeflenmektedir.

OIC Red Network, 2021'de de webinarlara devam etmiş, üye ulusal dernekler arasında farklı insani konularda tecrübe ve bilgi paylaşımı faaliyetlerini sürdürmüştür. "Gönüllülük", "COVID-19 Döneminde Ulusal Derneklerin Devletlere Yardımcı Rolü", "Nakit Temelli Yardımlar", "Gönüllü Yönetim Modelleri" vb. konuların işlendiği webinarlar, farklı ulusal derneklerden uzmanların katılımı ve sunumlarıyla zenginleşmiştir.

İslam İşbirliği Teşkilatı nezdinde Türkiye Daimî Temsilciliğinin öncülüğünde OIC Red Network Sekreteryası tarafından kaleme alınan ve beş İİT ülkesinde COVID-19 ile mücadele altyapısı oluşturmayı hedefleyen "COVID-19 Acil Eylem: Afganistan, Yemen, Filistin, Sudan ve Somali" projesi, finansal açıdan güçlü konumdaki İİT ülkelerinin ilgili makamlarına sunulmuştur.

2022'nin bölgemiz ve insanlık açısından daha müreffeh ve sağlıklı geçmesini umuyoruz. OIC Red Network olarak varlık sebebimiz olan insani krizlerin azalmasını ve iş birliğimizin daha aydınlık ve umutlu yarınlara vesile olmasını diliyoruz.

STK'larda Gönüllü İnsan Kaynağının Önemi

Süleyman İslamoğlu

Türk Kızılay Genel Müdür Yardımcısı

2021'de sosyal yardım ve toplumsal güçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesinin yanı sıra ülkemizde meydana gelen deprem, sel ve yangın felaketlerinde profesyonel çalışanlarımız ve gönüllü insan kaynağımızla sahada görev aldık.

Tüm dünyada kamu ve özel sektörün dışında üçüncü bir sektör hâline gelen ve gönüllülük prensibiyle hareket eden sivil toplum kuruluşları (STK) için gönüllü yönetim süreçlerinde öne çıkan "gönüllü insan kaynağı" kavramı iş gücü alanında sıklıkla yer almaya başladı.

Gönüllü yönetim sürecinin uygulamaya yansıyan en önemli kısmı, hiç kuşkusuz gönüllü ekiplerin STK'ların kurum bakış açısı ve felsefesi kapsamında faaliyet göstermeleridir. Dolayısıyla gönüllü ekiplerin ve gönüllülük sürecinin başarısı, aynı zamanda STK'ların başarısı olarak da görülüyor.

Ulusal ve uluslararası alanda öncü STK'lar, geniş coğrafyalarda birbirinden farklı faaliyetleri sürdürmeleri sebebiyle profesyonel çalışanlara sahiptir. Buna karşılık Kızılay da dâhil birçok kuruluşun yönetim organının tamamına yakını gönüllülerden oluşmakta ve faaliyetlerinin yürütülmesinde gönüllü desteği itici bir unsur olarak kar-

şımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan sivil toplum kuruluşları, "gücünü gönüllülerinden alıyor" diyebiliriz. Kâr amacı gütmeyen STK'ların büyüklüğü ne olursa olsun gönüllüleri olmadan başarıya ulaşamayacakları aşikâr... Şunu da unutmamak gerekiyor ki STK'lar belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelen kişilerin oluşturduğu gönüllü harekâttır. Gönüllülerle çalışmak; STK paydaş ağının ve faaliyet alanının genişlemesi, yeni bağlantılar kurulması, kadrosundaki personelin becerilerinin genişletilebilmesi gibi birtakım faydalar sağlıyor. Kızılay olarak biz de benzer nedenlerle gönüllülerle çalışmayı ve gönüllü ağını genişletmeyi odağımıza koyarak hedeflerimize yürüyoruz. Kurumumuzda 2021 "Gönüllülük Yılı" ilan edildi ve 2 milyon gönüllü hedefi konuldu. Bu durum, diğer insan kaynakları uygulamalarının yanı sıra gönüllü iş gücü ve bu iş gücünün oluşturduğu potansiyele ilave çalışmalar yapma gerekliliğini doğurdu.

Şunu belirtmek gerekir ki STK'larda ücretli çalışan ve gönüllülerin oluşturduğu iş gücü çeşitliliği mevcut. Bu durumda kuruluşların "çeşitlilik yönetimi"ni iyi anlamaları ve bu durumu iş süreçlerine doğru bir şekilde entegre etmeleri gerekiyor.

Fotoğraf: Türk Kızılay, Sinan Demirci

Kızılay olarak insani yardımda geniş bir yelpazede çeşitlenen faaliyet alanlarımız ve süreçlerimizle özellikle afet ve acil durumlarda profesyonel iş gücümüzün desteğe ihtiyacı olduğu açıktır. Bu gibi durumlarda gönüllü iş gücü bahse konu faaliyetlerimizi etkin ve sürdürülebilir kılmaktadır.

Bu çeşitlilikle gönüllüler, faaliyetlerimizde yer alarak kendini gerçekleştirme, bilgi paylaşımı ve deneyim kazanma gibi birtakım beceri ve yetkinlikler kazanırken profesyonel çalışanlarımız da bilginin paylaşımı yanında liderlik, ortak hareket etme, etkili iletişim becerisi kazanmaktadır.

Ayrıca bu çeşitlilikle taraflar karşılıklı etkileşimde bulunarak ortak bir sinerji yaratıyor, böylece Kızılay'a dinamiklik ve çeviklik kazandırıyor. Zira STK'lar için gönüllü iş gücünün desteğiyle insan kaynağı çeşitliliği ve büyüklüğü oldukça önem arz etmekte, gönüllü insan kaynağı yukarı yönlü büyümeye katkı sağlamaktadır.

Yeni Normal ve Sivil Toplum

Mustafa Tutkun

Türk Kızılay Genel Müdür Yardımcısı

Son iki yıldır dünyanın gündemini meşgul eden COVID-19 pandemisi ve onun getirdiği yüksek belirsizlikler, sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğunu birkaç kat daha arttırırken işlerini de bir o kadar zorlaştırdı. Bu durumdan en az kayıpla çıkmak ve pandeminin etkilerini en aza indirmek için verilen mücadelede herkes gibi STK'ların da alması gereken dersler oldu.

Pandemiyle en canlı şekilde yüzleşen sağlık sektörü ve sağlık kurumları, belki yüzyıllardır süregelen birçok kuralı ve yöntemi bir kenara koyarak çok daha çevik bir yaklaşımla yeni yöntemler ve araçlar geliştirmek durumunda kaldı. Bir yandan virüsün yayılması durdurulmaya çalışılırken diğer yandan virüsle baş edebilecek aşılarda ilaçlar geliştirilmeye çalışıldı. Diğer yandan virüse yenik düşen insanları hayatta tutabilmek için daha önce uygulanmamış araçlar ve yöntemler denendi. Devletler ise bütün bunları yönetirken diğer yandan da ülkenin ihtiyacı olan temel hizmetleri aksatmamak için hiç olmadığı kadar esnek ve hızlı yöntemler geliştirmek zorunda kaldı. Panik hâlindeki ülkeler birbirlerinin mallarına el koymaya başlarken birçok yardıma muhtaç duruma düştü.

Bütün bu yaşadıklarımızı tek tek saymadan içinden geçtiğimiz bu belirsiz ve zorlu süreçte herkes normal iş yapışını değiştirmek ve yeni duruma cevap verebilecek çeviklikte bir modeli benimsemek ve belirsizliklerle baş etmek zorunda kaldığımızı kayıt düşebiliriz.

Dünya ekonomisiyle beraber tedarik zincirlerinde de ciddi kırılmalara ve belli odak noktalarının değişmesine sebep olan

bu süreç, birçok insanı da işinden etti. Durum böyle olunca insanlar daha fazla sosyal desteğe muhtaç hâle geldi. Tam da burada STK'lardan beklenti birkaç kat daha artarken bağış ve fon imkânları da azalmaya başladı. Yapılan planların, programların ve bütçelerin anlamını yitirdiği ve yeni durum yeni bir yaklaşımı zorunlu kıldığı için birçok kurum bu duruma ayak uydurmakta oldukça zorlandı. Ancak kullandıkları entegre dijital çözümlerle karar alma süreçlerini çevikleştiren, aynı anda birçok sorunla baş edebilme yeteneği geliştirebilen kurumlar sahada fark ortaya koyabildi.

COVID-19 gibi istisnai durumlar; cesaret, açıklık ve alçakgönüllülüğün birlikte ortaya konulmasını gerektiriyor. Kriz zamanlarında doğru karar vermeyi zorlaştıran ne belirsizlik ne de muğlaklıktır; daha ziyade aşırı güven, erteleme ve eksik veya taraflı verilerdir. Doğru senaryolar iyi yürütüldüğünde gelecekteki olasılıkları daha doğru tahmin ederek tereddüdü azaltabilir veya tamamen ortadan kaldırabilir ve böylece aşırı güven tuzağına düşme riskini de azaltabiliriz. Kuracağımız teknolojik sistemlerle geleceğe dönük sezgilerimizi nesnel şekilde ölçülen nitel verilerle birleştirerek eksik ve taraflı veri riskini ortadan kaldırabiliriz.

Dünyada sivil liderler, sivil gündemleri kalıcı şekilde yeniden şekillendirme ihtiyacından bahsediyor ve birçok kuruluş yeni ekonomik, politik ve uluslararası gündemler oluşturmaya başlıyor. Peki, bütün bunlar olurken biz kendimizi büyük resmin neresinde görüyoruz?

2021: Sosyal Fayda Yatırımcılığı İçin Dönüm Noktası

İlyas Haşim Çakmak

Kızılay Yatırım A.Ş. Yönetim Kurulu Üyesi, CEO

İş dünyası, dünyanın içinde bulunduğu hızlı değişim sürecinin hem aktörü hem de muhatabı. Artık sadece ticari tablolara bakarak geleceği tasarlamak geçmişte kaldı. Hâl böyleyken geçmişte öğrendiklerimizle geleceği benzeri görülmemiş bir biçimde kurgulamamız gerekiyor. Sosyal ve ekonomik sistemler birbiriyle daha önce hiç olmadığı kadar etkileşim içinde ve bu bize yeni bir dönemi işaret ediyor. 2021; küresel pandemi, küresel enflasyon, emtia ve navlun fiyatlarındaki çalkantılar, iş kollarındaki avantaj ve dezavantajlarla geniş bir okuma tablosu sunuyor. Sosyal etki sadece sürdürülebilirlik için değil aynı zamanda yeni fırsatları görmek için de imkân sunuyor.

Kızılay'ın sürdürdüğü hayır çalışmalarının önemli finansal dayanağını ve kaynağını sağlayan "Kızılay Yatırım" ekosistemi içindeki farklı iş kollarımız, bu yeni dönemin mukayeseli avantajlarını görmeye başladı. Bu bağlamda dünden bugüne sosyal etkisi olan işleri gündem yaparak yatırımlar yapan Kızılay, hem alanında sosyal etki kapsamlı işlerin hep öncüsü olmuş hem de Türk sanayisinin gelişimine omuz ver-

miştir. Örneğin gaz maskesi üretim fabrikası, çadır üretim atölyeleri, ilaç ve tıbbi malzeme üretim ve ithalatı gibi alanlarda yürüttüğü girişimlerle ön saflarda yer almıştır. "Kızılay Yatırım" ekosistemi içindeki yapıların 2021'de yaptıkları çalışmalara ve ürettikleri faydalara özetle bakacak olursak şu hususların öne çıktığını söyleyebiliriz:

Kızılay İçecek

"Kızılay Yatırım"ın amiral gemisi konumundaki "Kızılay İçecek", hem üretim hacmi hem de marka değeri açısından pazarda yükselişini sürdürdü. Bu bağlamda 2021 öncesinde 1 milyar şişelik üretim hacminin 2021 sonunda 1,5 milyar şişeye çıkarılmış olması; afet gıda ve içeceği alanında yapılan AR-GE faaliyetleri ve bunlar sonucunda "şimdilik" kaydıyla oluşan "afet besini işleviyle kullanılmak üzere bir gıda ürünü ve üretim yöntemi", "afet besini işleviyle kullanılmak üzere bir toz kompozisyonu ve üretim yöntemi" ve "afet içeceği" patentleri "Kızılay İçecek" için kullandığımız amiral gemisi niteliğinin haklı bir nitelendirme olduğuna dair

önemli delillerdir. Bu deliller aynı zamanda Kızılay'ımızın yaptığı iyilik çalışmalarını için hem daha fazla hem de sürdürülebilir kaynak sağlamak anlamına geliyor.

Kızılay Sağlık

“Kızılay Yatırım” ailesinin bir diğer üyesi olan “Kızılay Sağlık”, kamu ve özel sektörün arasında üçüncü bir yol benimseyerek sürdürülebilir sağlık hizmetleri için enerjisini yoğunlaştırdı. “Kızılay Sağlık” evde ve iş yerinde sağlık hizmetleriyle Kızılay'ın toplumla dayanışma taahhüdünü sürdürüyor. Bir taraftan uhdesindeki kamu hizmetini devam ettirirken diğer taraftan sürdürülebilir bir model ortaya koyarak Kurumun iyilik faaliyetlerine destek sağlıyor. “Kızılay Sağlık” sağlığın yanı sıra yaşlı bakım alanında nitelikli bakım

hizmeti almak isteyenler için de güvenilir bir alternatif sunuyor. Bununla yetinmeyen “Kızılay Sağlık” evinde bakım hizmeti veren kişilere evde bakım becerileri kazandırmaya yönelik eğitimler, personelini geliştirmeye yönelik hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler geliştirip uyguluyor.

Kızılay Lojistik

Yatırım ekosisteminin önemli unsurlarından “Kızılay Lojistik”, ulusal ve uluslararası anlamda tanınırlığını ve bilinirliğini arttırdı; sadece insani yardım sektörüne değil, tüm dünyaya tecrübesini aktarır hâle geldi. Özel sektörle yaptığı iş birlikleri sayesinde acil durumlardaki müdahale kapasitesini arttıran ve daha verimli iş süreçleriyle yeşil lojistik için emin adımlarla ilerleyen “Kızılay Lojistik”,

Fotoğraf: Cevahir Buğu

2021’de planladığı ve 9-11 Şubat 2022’de uyguladığı *Uluslararası Afet ve İnsani Yardım Lojistiği Kongresi*yle sektörün sorunlarına çözümler üretme ve geliştirdiği açılımları sektöre sunma hususunda da öncülük yaptı. Özellikle Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ile yaptığı anlaşmayla sadece Türkiye için değil, dünyadaki tüm ülkelerin güvenilir lojistik partneri olma iradesini beyan etti. Bu anlaşmayla önümüzdeki günlerde “Kızılay Lojistik”i dünyanın dört bir yanında insani yardım ürün ve hizmetlerinin önemli bir lojistik çözüm üreticisi rolüyle göreceğiz. Bu hem Kızılay’ın afet ve acil durumlara yönelik çalışmalarıyla insani yardıma sağlanan sürdürülebilir ve sürekli bir kaynak olacak hem de Türkiye’yi afet ve insani yardım lojistiğinde merkez (hub) konumuna çıkaracak önemli bir gelişme olarak 2021’in kayıtlarına geçti.

Kızılay Çadır ve Tekstil, Kızılay Sistem Yapı

2021’de “Kızılay Yatırım” ekosisteminin iki üyesi, “Kızılay Çadır ve Tekstil” ile “Kızılay Sistem Yapı” da gerek Birleşmiş Milletler (BM) gerek IFRC ile yaptıkları anlaşmalarla küresel tedarikçi olma yolunda ciddi adımlar attı. Geliştirilen ve geliştirilecek afet ve insani yardım kapsamlı barınma sistemleri üzerinden yapılan bu anlaşmalarla uluslararası arenada “Kızılay Çadır ve Tekstil” ile “Kızılay Sistem Yapı”, sektörün önemli partnerleri arasında tescillenmiş oldu. Bu vesileyle BM ve IFRC’nin yanı sıra diğer ülkelerdeki Kızılay ve Kızılhaç dernekleri de “Kızılay Yatırım”ın hizmet alanları olacaklar.

Kızılay Portföy ve Kızılay Sosyal Danışmanlık

2021, sosyal fayda etkisinin Türkiye dışında da hissedildiği bir dönem oldu. “Kızılay Portföy” ve “Kızılay Sosyal Danışmanlık” da kendi alanlarında orta vadeli projeleri olgunlaştırarak “Kızılay Yatırım”ı insani yardım dünyasının sıklet merkezi hâline getirmek için önemli katkılar

sundu. “Kızılay Sosyal Danışmanlık”ın geçim kaynağı geliştirme amaçlı değer zinciri bileşenleri oluşturma projeleri yeryüzünden yoksulluğun silinmesine yönelik atılımlar anlamında özellikle not edilmelidir.

Kızılay Kültür Sanat

“Kızılay Kültür Sanat (KKS)” 2021 boyunca rafa çıkacak *KKS Yayınları* için Kızılay Akademi iş birliğiyle yüze yakın eserin yayın hazırlıklarını sürdürdü. Kızılay’ın bireyden hareketle daha dirençli topluma ulaşmak amaçlı faaliyetlerine destek verecek yayınların kapsamında yer alacağı *KKS Yayınları*, yayıncılık dünyasına önemli bir soluk getirecek. KKS ayrıca mülkiyeti Kızılay Cemiyetine ait olan Renda Köşkü’nü IFRC iş birliğiyle yeni bir sosyal etki merkezine dönüştürdü. KKS toplumu dönüştüren düşüncelerin kuluçka merkezi olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Bir yılın içine sığan başarılar ve güçlü adımlar “Kızılay Yatırım” olarak bize yeni sorumluluklar yüklüyor. Özellikle Kızılay hareketinin sürdürülebilir geleceği için katkı sunmaya devam edeceğiz. Öte yandan geliştirdiğimiz yenilikçi ve verimli iş süreçleriyle tüm dünyadaki sosyal etki yatırımcılığı için örneklik teşkil edeceğiz. Bu, 1868’den bu yana parlayan merhamet güneşimize olan taahhüdümüzdür. Birlik ve beraberlik içinde katılımcı ve paylaşımcı bir ruhla yol almanın, amaç ve hedefleri geliştirmenin, yönetim ve hesap verebilirliğin bir gereği olarak gördüğümüz için tüm Kızılay gönüldaşlarını bu taahhüdümüze bağlılığımızın tezahürü olan çalışmalarımızı takip etmeye ve destek vermeye davet ediyoruz.

Büyük Kurumlar, Büyük Hareketler

Kamile Canbay

Dr., Türk Kızılay Yönetişim Ofisi Başkanı

Kızılay hem uluslararası bir hareketin mensubu hem de ülkemizdeki en büyük gönüllü ağ yapısına sahip, kendine özel konumu olan, toplumsal dinamikleri kendi çalışmalarına katan ve yaygın hizmet veren bir kuruluştur. Büyük kurum ve kuruluşların hizmet bekleyen kitlelerinin de beklentisi hâliyle hem sayısal hem de alansal yayılım boyutlarında büyük olmaktadır. Bu beklentileri karşılamak için iyi bir strateji ve yönetim gerekir. 2021’de Kızılay gelecek on yılda toplumsal güçlenmeyi sağlamak üzere önemli yapısal uygulamaları hayata geçirmiştir.

Evvvela on yıllık bir zaman dilimini kapsayan *2021-2030 Stratejik Planı* ve bu plandaki ana yapı taşları tanımlandı: “Toplumsal Dayanıklılık ve Güçlü Yönetişim”. Bu yapı taşlarına dayalı bir dizi eylem hayata geçirildi.

Kızılay 2021’i “Gönüllülük Yılı” ilan ederek gönüllüleriyle yürütülecek alan çalışmalarını çeviklikle yerine getirmek üzere iyi bir iletişim ve yetkinlik sistemi kurarak hayata geçirdi. Bu sayede afetlerde, acil durumlarda ve projelerde gönüllülerin bir sistem içinde yer almasına fırsat ve imkân sağlandı. Şubat 2022 itibarıyla gonulluol.org.tr platformunda Kızılay bünyesinde aktif çalışma yapan gönüllü sayısı 96.001, kayıtlı gönüllü sayısı ise 183.807’ye ulaştı.

Kızılay profesyonel kadrolarının yanı sıra sadece bireysel gönüllüleri değil, gönüllü yapılarını da bünyesine katmış bir kurumdur. Kızılay’ın 2021’de gönüllü yapılarını tam olarak kurduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda gönüllü yapısına sahip şube ve temsilciliklerinin sayısı 2021’de 566’ya ulaşmıştır. Neredeyse tüm şubelere bağlı “Kızılay Kadın”, “Kızılay Genç” ve “Engelsiz Kızılay” gönüllü yapıları kurularak hem hizmet kapsayıcılığı geliştirilmiş hem de gönüllülerin yerelde belirli amaç ve hedefleri gözeterek sürdürülebilir bir entegrasyonla Kızılay hizmetleri içinde yer alması sağlanmıştır. Şurası aşikârdır ki ülkedeki en yaygın ağ yapısının parçası olan gönüllü bir yapıyı yine çeşitli ağlar kurup bu ağların içine alan gönüllü yapılarla büyütmek ancak büyük kurumların yapabileceği bir yetkinliktir. Hâlen 556 şube ve temsilciliğe bağlı “Kızılay Kadın”, “Kızılay Genç” ve “Engelsiz Kızılay” yapısında 183.807 kadın, genç ve engelli gönüllümüz bulunmaktadır.

Gönüllü yapılarda ortak dil oluşturmak, benzer grameri kullanmak önemlidir. Bu ortak dil ve gramer öyle olmalıdır ki ilgili yapının topyekûn hareketini aynı amaçlarla ve çeviklikte gerçekleştirebilmesine elvermelidir. Bunun için sadece stratejik plan yeterli değildir, her bir yapı kendi he-

değerlerini kendi üyeleriyle bir ve beraber, kendi yetkinliklerini göz önünde bulundurarak belirlemeli ve aynı gramerden neşet eden dili kullanarak birbiriyle anlaşabilmelidir. Bu anlayışla Kızılay, 2021’de şubelerini ve temsilciliklerini hedef bazlı yönetime geçirmiştir. Rengârenk memleketimizin her köşesinde şubelerimiz de kendilerine has renkleri ve işleriyle aynı stratejiyi güderek aynı ufka yelken açmıştır. Bu kapsamda her şube ve temsilcilik, “sürdürülebilirlik, erişilebilirlik, toplumsal güçlendirme, başarılı operasyon yönetimi, süreç yönetimi, kapasite ve verimli kullanım” kategorilerinden oluşan hedeflerini diğer yetkin kuruluşlarda olduğu gibi kendi yetkinlik ve yeterlilikleriyle yerel gerçeklerini gözeterek belirlemiştir. Kızılay üst yönetimi koordinasyonunda düzenli şekilde bir araya gelerek mevzularını tartışmış, iyi uygulamalarını birbirlerine anlatmış, dolayısıyla hizmetlerini geliştirmişlerdir.

Koordinasyon ve iletişimde sistemlerini güncelleyen Kızılay, dijital platformlarda şube ve temsilciliklerle 2021’de 80 ila 1.000 kişinin katıldığı 160 toplantı, eğitim ve etkinlik düzenlemiştir. Kızılay Genel Başkanı Dr. Kerem Kınık 79 ili ve bu illerdeki tüm şubelerimizi en az bir kez -birçoğunu tekrarlarla birkaç kez- bizzat ziyaret etmiştir. Bunun yanı sıra “2021 Şube Performans Teşekkür ve Ödül Programları” dâhil kurumsal strateji ve vizyonun benimsenmesi için şubelerle bir araya gelmiştir. Şubeler ve Genel Merkezi intranet ortamında biz.kizilay.org.tr birleştirilerek; şubelerin haberlerine, projelerine, duyuru ve tamimlerine, iyi uygulamalarına ve fikir önerilerine bu platformda yer verilerek 360 derece bütünsel iletişim sağlanmıştır.

Aylık olarak hem dijital hem matbu formatlarda yayımlanan *Kızılay Postası* paydaşlarımız gönüllülerimiz ve kurum içi profesyonel ekibimizle iletişimi güçlendirmiştir. Büyük bir özenle hazırlanan *Kızılay Postası*nda o aya

ait güncel konular, şubelerin yazıları, yapılan çalışmalara ilişkin malumat yer almaktadır. *Kızılay Postası* şube ve temsilciliklerimizde okurlarına ulaşmakta, üye ve gönüllülerimiz aracılığıyla gerek matbu gerekse dijital olarak paydaşlarımızla da paylaşılmaktadır.

Kızılay; hesap verebilirlik, şeffaf ve bilgiye dayalı yönetim prensipleri çerçevesinde tüm şubelerinin kurumsal kaynaklarını (Enterprise Resource Planning/ ERP) SAP yazılımı üzerinden entegre etmiş ve büyük bir ağı dijital ortamda yönetimini sağlayarak önemli bir kilometre taşını da geçmiştir. Sistemin tüm birimlerde etkili ve etkin şekilde kullanımını sağlamak için Kızılay Akademi koordinasyonunda 258 kişiye toplamda 19.350 saat eğitim verilmiş, altyapı yatırımları ve istihdam çalışmaları yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir.

Zikredilen çalışmalar sonucunda Kızılay, 2021’de 566 şube, temsilcilik ve gönüllü yapılarıyla 2020’ye kıyasla büyük ivme kaydeden hizmetlerini gerek Şenlendirme Projeleri gerek toplumun güçlenmesine yönelik eğitimleri ve yardımları gerekse Kızılay’a duyulan güven sonucu verilen bağışlardaki yüksek artışlarıyla sağlamıştır. Bu vesileyle daha büyük işler yapma yolunda ilerlemeye yönelik gayret ve inanç artmıştır.

Kızılay; şemsiyesi altındaki şubeleri, temsilcilikleri, çalışanları ve gönüllüleriyle 2022’de ilan ettiği “Dayanışma Yılı” kapsamında toplumsal güçlendirmenin dayanışma ayağına odaklanacaktır.

2021: Afet Bölgelerinde Geçen Bir Yıl

İbrahim Özer

Türk Kızılay Afet Yönetimi Genel Müdürü

Toplumlar ve kurumlar afetlerle başa çıkabilmek için tarih boyunca birçok organizasyon modelini hayata geçirmiştir. Her bir afetten alınan dersler, daha sonraki modeller için belirleyici unsur olarak gelişim sürecine katkı sağlamıştır. Yaşanan afetler ve devamındaki büyük yıkımlar sonucunda çıkarılan dersler, müdahale odaklı bir yaklaşımdan hazırlık, planlama ve risk azaltma odaklı bir modele geçişin elzem olduğunu göstermiştir. Afetlerin meydana gelmesinden önce toplumlara afetlere hazırlama, dirençli bir toplum bilincine sahip olma hedefiyle modern bir afet yaklaşımı olan “toplum temelli ve bütünleşik” afet yönetim sistemine geçiş daha da gerekli hâle gelmiştir. Türk Kızılay olarak geçmişten günümüze elde ettiğimiz deneyim ve becerilerden yola çıkarak geleceğin inşası yolunda modern bir afet yönetim sistemine adım atmış durumdayız.

2021’de *Türkiye Afet Müdahale Planına* (TAMP) göre Kızılay’ın ana çözüm ortağı olduğu beslenme alanında bir takım çalışmalar gerçekleştirildi. Afet ve acil durumlarda afetzedelerin günlük beslenme ihtiyaçlarını karşılamak, bu ihtiyaçların giderilmesine dair asgari standartlar ölçüsünde hazırlık yapmak, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu sağlamak üzere kurulan “Beslenme Platformu”

daha aktif şekilde işletildi. Böylece afet anında koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanmasının yanında beslenme hizmetlerinin belirli standartlarda yürütüleceği bir zemin oluşturularak uygulamaya konuldu.

2021’de afet sonrası beslenme hizmetlerinin sunumunda yerelde bulunan potansiyelin ve kaynakların tespit edilmesi, yerel kapasitelerin koordine edilmesi böylece çalışmaların daha verimli yürütülmesi amacıyla geliştirilen *Beslenme Stratejik Planı (BSP)* konusunda da önemli çalışmalar gerçekleştirildi. Bu kapsamda beslenme modeli tasarlandı; il ve ilçelerde bulunan yemek firmaları, aşevleri, sıcak yemek üretim alanları, lojistik depo ve transfer merkezleri, ekmek fırınları, telsiz haberleşme kapasiteleri ve gıda güvenliği standartları plana dâhil edildi. 2021 itibarıyla 48 ilde beslenme stratejisi tamamlandı, 2022’de de tüm illerde tamamlanması planlanmıştır.

Komuta Koordinasyon

2021’de afet müdahale çalışmalarını sistematik ve koordineli şekilde yürütmek amacıyla “Komuta Koordinasyon” adı altında özel bir ekip oluşturuldu. Kızılay’ın tüm unsurlarının sahada tam bir koordinasyon hâlinde çalışmasını

koordine eden bu yapıyla birlikte afete müdahale ekiplerinin afet bölgesine gidişi ve bölgeden çıkışına kadarki tüm süreçler afete hızlı, zamanında ve etkili müdahaleyi sağlayacak şekilde detaylı kurgulandı.

Afet Koordinasyon Timleri

Hazırlık ve eğitim çalışmaları 2020’de başlatılan Afet Koordinasyon Timleri (AKT) 2021 itibarıyla tüm afet müdahale merkezlerinde kuruldu. Afet haberinin alınmasıyla birlikte sahaya ivedi şekilde intikal edebilecek, afet bölgesinde saha analiz çalışmalarını yürütebilecek ve merkezi ekiplerin hangi kapasitede hazırlık yapması gerektiği gibi konularda yönlendirici bilgiler aktarabilecek 33 kişiden oluşan 10 AKT kuruldu. Birçok zorlu eğitimden geçen timler, olağan dönemdeki mevcut rollerinin yanı sıra afet anında AKT olarak saha çalışmalarını yürütecek kapasitedir.

Kızılay’ın geniş şube ağını daha aktif değerlendirebilmek amacıyla ana ekipler sahaya intikal edinceye kadar saha organizasyon zeminini hazırlayabilmek için farklı illerde gerçekleştirilen afet müdahaleleri kapsamında görevlendirilmek üzere Şube Afet Timleri (ŞAT) oluşturuldu. Hâlihazırda oluşturulan 107 ŞAT için 769 gönüllünün eğitimi tamamlandı.

Gözlem/ İnceleme ve Raporlama

Tüm birimlerin yoğun şekilde müdahale çalışmalarına odaklandığı afet anında iş süreçlerinin takibi varsa aksayan yönlerin ivedilikle tespiti ve düzeltmelerin yapılması amacıyla gözlem/ inceleme ve raporlama ekipleri kuruldu. Olağan dönemlerde tüm müdahale merkezleri işleyişinin ortak yaklaşım modeli etrafında şekillenmesini sağladığı gibi olası bir afet anında “Olay Komuta Sistemi” çerçevesinde yürütülen tüm süreçlerin takibi ve incelenmesi bu ekip tarafından sağlanmaktadır.

Hazır Gıda

Afet ve acil durumlarda beslenme ekiplerinin konuşlanıp rutin beslenme faaliyetine geçişine kadarki süre zarfında vatandaşlara ve sahada görev alan ekiplere daha iyi beslenme hizmeti sunabilmek amacıyla uzun raf ömürlü, hızlı servis edebilme özelliklerine sahip hazır gıda AR-GE çalışmaları başlatılmıştır. Bu şekilde afet ve acil durumların meydana geldiği ilk dakikalardan itibaren çok hızlı şekilde sıcak yemek dağıtımının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Kızılay Arama Kurtarma

Beslenme hizmetinin yanı sıra arama kurtarma çalışmalarına destek vermek amacıyla hafif ve orta seviye kentsel arama kurtarma ekipleri oluşturuldu ve bu ekipler AFAD tarafından verilen gerekli eğitimleri aldı. Hafif arama kurtarma çalışmalarının tamamlanmasının ardından orta seviye arama kurtarma ve doğada arama kurtarma ekipleri de oluşturmak için AFAD koordinesinde eğitim çalışmaları devam etmektedir.

COVID-19 Salgını

COVID-19 salgını tedbirleri kapsamında T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan genelgelerle yurt dışından gelen misafirlere, yurtdaki görevli personele, il salgın kurulları tarafından gözlem ve izlemeye alınan vatandaşlara yönelik beslenme hizmetleri 81 ilde Afet Müdahale Merkez Müdürlükleri ve Şube/ Temsilcilikler tarafından koordine edilerek başarıyla gerçekleştirilmiştir.

2021 Afetlerine Genel Bakış

2020’de hafızalarımızda derin izler bırakan COVID-19 salgını ve 2021’de yoğun şekilde devam eden afetler genel anlamda birtakım hayati dersler çıkarmamıza, toplum temelli ve riskleri azaltmaya yönelik çalışmalara ağırlık verme bilin-

ce sahip olmamıza vesile olmuştur. Afete hazırlığın ve afetle mücadelenin, toplumun tüm unsurlarını içinde barındıracak bir hâl alması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

2021'de Kızılay, doğa ve insan kaynaklı 112 afet ve acil durum müdahalesi gerçekleştirdi. *Türkiye Afet Müdahale Planında TAMP* kendisine verilen beslenme görevi başta olmak üzere barınma, psikososyal destek ve aynı yardım gibi birçok alanda 4.160.024 vatandaşımızın yanında yer aldı.

Afet türüne göre ulaşılan kişi sayısı aşağıdaki tabloda ayrıntılı sunulmuştur:

Afet Türü	Afet Sayısı	Ulaşılan Kişi
Arama/ Kurtarma Faaliyetleri	6	4.850
Aşırı Kar Yağışları	29	15.810
Deprem	5	7.928
Fırtına/ Hortum	2	200
Heyelan	3	2.300
Kentsel/ Orman Yangınları	39	665.814
Maden Kazaları	1	480
Salgın Hastalıklar	1	1.817.496
Sel/ Su Baskını	22	1.641.739
Ulaşım Kazaları	4	3.407
TOPLAM	112	4.160.024

Antalya Manavgat, Mersin Aydınçık, Osmaniye, Adana, Muğla ve Marmaris başta olmak üzere toplam 39 kentsel/orman yangını meydana gelmiştir. Yangınlarda 10.992 personel/ gönüllüyle müdahale faaliyetleri yürütülmüş, afetten etkilenen vatandaşlara ve sahada hizmet yürüten çalışanlara beslenme ve insani yardım malzemeleri sunulmuştur.

Bu yangınların yaraları henüz sarılmamışken yıl içinde büyük çapta 5 (Kastamonu Bozkurt, Artvin Arhavi, Rize Güneysu, Bartın, Sinop Ayancık), küçük çapta 17 olmak üzere toplam 22 sel/ su baskını meydana gelmiştir. Sel/ su

baskınlarında 1.185 personel/ gönüllüyle müdahale faaliyetleri yürütülmüş, afetten etkilenen vatandaşlara ve afete müdahale eden çalışanlara beslenme ve insani yardım malzemeleri sunulmuştur.

Yurdun birçok noktasında meydana gelen aşırı kar yağışı sonrası 29 farklı bölgede 227 personel/ gönüllüyle yolda mahsur kalan vatandaşlara ve yol açma çalışmalarında mücadele yürüten personele destek sağlanmıştır.

Afet türüne göre görev alan personel ve gönüllü sayısı aşağıdaki tabloda ayrıntılı sunulmuştur:

Afet Türü	Personel	Gönüllü
Arama/ Kurtarma Faaliyetleri	15	47
Aşırı Kar Yağışları	125	102
Deprem	25	38
Fırtına/ Hortum	3	2
Heyelan	17	4
Kentsel/ Orman Yangınları	550	10.442
Maden Kazaları	17	9
Salgın Hastalıklar	15.961	
Sel/ Su Baskını	351	834
Ulaşım Kazaları	9	9
TOPLAM	17.073	11.487

Bütünleşik afet yönetim sistemiyle birlikte yürüttüğümüz çalışmaları toplumun her kademesine ulaştırma gayreti içindeyiz. Okullarda çocuklarımıza farkındalık arttırmayla başlayan bu süreç, en uzaktaki ihtiyaç sahibi kişiye ulaşmaya kadar hız kesmeden devam edecektir. Yaşadığımız coğrafyanın bir afet bölgesi olduğu gerçeğini hiçbir zaman unutmadan afetler sonrası oluşabilecek zararları en aza indirmek, risklerin tespiti ve gerekli önlemlerin alınmasıyla mümkündür.